

Institutiones Theologicae Ad Usum Seminariorum

Simonnet, Edmond

Venetiis, 1731

Disputatio II. De Charitate.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83614](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-83614)

Atqui actus ad quos inclinat habitus spei, pertinent ad voluntatem: voluntatis enim est amare, desiderare confidere, timere, gaudere, & ad hos omnes actus inclinat habitus spei: nam habitus spei inclinat ad amandam beatitudinem amore concupiscentiae, ad eam desiderandam cum erectione animi adversus ejus arduitatem, quod est eam sperare; ad fugiendam ejus privationem, ad speranda media ad eam conductentia, ad gaudendum de ea obtenta. Secunda pars sequitur ex prima hoc ipso enim quod habitus inhaeret proxime alicui potentiae rationali, hoc ipso, inquam, remotè inhaeret supposito, cuius est potentia illa rationalis.

Dixi autem, actuum ejus capacia: cum enim habitus spei non infundatur, & infusus non conservetur, nisi propter actus ad quos inclinat, non infunditur, & infusus non conservatur, nisi in iis, qui actus illos omnes, vel saltem aliquos producere possunt.

Hinc 1. habitus spei non manet in damnatis; cum sint prorsus incapaces omnis actus honesti.

2. E contra manet in animabus Purgatorii, quia possunt exercere actum spei circa beatitudinem aeternam, utpote habentem respectu illorum rationem bonis absentis, possibilis, & ardui, cum illam non nisi per proximam ignis obtinere possint.

3. Manet in beatis; quiam non possint amplius sperare beatitudinem, cum sit ipsis praesens, & actualliter possessa, & in aeternum absque omni difficultate possidenda: unde respectu illorum non potest amplius habere rationem boni absentis, ardui, probabiliter futuri. At propter conjunctionem, quam habent nobiscum per charitatem, possunt nobis sperare beatitudinem nostram, prout est bonum nostrum, aliquatenus in bonum eorum redundans. Item possunt amare & amant amore concupiscentiae beatitudinem. Item possunt gaudere & re ipsa gaudent de beatitudine obtenta, etiam prout est bonum & commodum proprium; quanquam amorem concupiscentiae, quo Deum diligunt ut sibi bonum, & gaudium quo gaudent de Deo ut sibi bono, ex affectu charitatis referunt sicut & cetera omnia ad Deum, ut rerum creatarum omnium finem ultimum. Unde beati sicut amant Deum duplicitate, concupiscentiae scilicet & charitatis, quibus veluti duobus brachis Deum aetissime amplectuntur: ita & gaudio duplice concupiscentiae scilicet & charitatis, de Deo gaudent, & in Dei possessione suavissime quiecent.

4. Denique, habitus spei remanet in peccatoribus fidelibus, qui gratiam sanctificantem non amittunt per peccatum spei specialiter oppositum, quandiu in peccata hujusmodi non labuntur: possunt enim cum auxilio gratiae actus omnes ad habitum spei pertinentes producere. Quod patet ex eo quod possint a peccato resurgere, & cum Deo in gratiam redire, quod sine actu spei fieri non potest, ut superius probatum est.

Quares, quibus actibus intellectus dirigatur in operando habitus spei.

5. Habitum spei in operando dirigitur variis actibus intellectus; quales sunt isti: Possum salvare per Dei gratiam, & ad eam mibi dandam paratissimum est. Deus sincerè vult salutem meam, & nihil est, quod possit eam impedire, si velim, & velle possum cum auxilio gratiae, quae mihi praesto est. Certò salvabor, si gratia Dei non desin. Probabiliter salvabor, quia Christus pro me mortuus est, & sanguinem suum sudit, ut mereretur mibi auxilia de se efficacissima, quibus bene uti propono firmiter. Deus omnipotens, summe misericors, & in promissionibus impletis suminim fidelis est, & promisit mibi auxilia gratiae quibuscum salvati possum, & salvabor, si volo, &c.

Quares, utrum habitus spei expellatur per desperationem?

6. Habitum spei destruitur per desperationem oppositam actum ejus principali, qui est desiderium efficax beatitudinis cum erectione animi adversus difficultates. Unde desperatione opposita huic desiderio est

quædam animi dejectio & fuga à beatitudine ut prosequenda, quia judicatur impossibilis, aut nimium ardua, adeoque nunquam obtainenda. Quare objectum materiale hujus desperationis est beatitudo, à qua recedit; formale vero propter quod recedit, est malitia impossibilitatis, aut nimia arduitatis existimatæ. Respositionis autem ratio generalis pro omni habitu theologico est, quia habitus theologicus corrumpitur per actum sibi contrarium, ut patet ex fine & charitate.

Quares, utrum habitus spei destruitur per presumptiō?

Nota. Praesumptio, quantum ad presentem materiam attingit, est virtus, quod virtuti spei per excessum opponitur, sicut ei opponitur desperatione per defectum. Praesumptio igitur, ut hic sumitur, consistit in quadam spei immoderantia. Quod fieri potest duobus modis. 1. Immoderate ininitendo propriae virtuti, ut si quis speret se beatitudinem consequi posse per folias naturæ vires; & tunc est praesumptio Pelagiana. 2. Immoderate ininitendo misericordia divina, ut si quis speret se beatitudinem consecuturum esse sine bonis operibus, & peccatorum veniam obtenturum sine penitentia; & hæc praesumptio est Lutherana. Dico autem habitum spei corrupti per hanc utraque praesumptiōne, non solum quia utraque conjunctione est cum infidelitate, sed etiam quia utraque contrariatur actui principali virtutis spei.

Quares, utrum habitus spei destruitur per aliquos alios actus malos?

R. Destruitur etiam per quodvis peccatum infidelitas, quo corruptitur habitus fidei; fides enim ut docent Patres & Scholastici, est fundamentum totius aedificii spiritualis: adeoque ruente habitu fidei, reliquos omnes habitus infusos ruere necesse est. Item per actus odii & contemptus beatitudinis: nam hi actus contrariantur huic habitui, cuius nimium est inclinare ad amandam & desiderandam beatitudinem ut bonum nostrum. At non destruitur per omissionem, etiam graviter culpabilem actus spei sicut nec per omissionem etiam graviter culpabilem actus fidei corruptitur fidei habitus. Ratio pro utroque est, quia per solam omissionem actus fidei vel spei, homo non redditur indispositus ad credendum vel sperandum. Item non destruitur per ineffacem disipliciā beatitudinis, quia cum ea potest homo amare & desiderare efficaciter beatitudinem, neque per peccata tantum repugnantia charitati, vel virtutibus moralibus, quia peccata illa non contrariantur actibus ejus, nec in conservari pender à charitate, aut virtutibus moralibus, & sine illis manere potest informis in homine peccatore.

DISPUTATIO II.

De charitate.

ARTICULUS I.

De objecto materiali charitatis.

PROPOSITIO I.

O Bjectum materiale primarium charitatis est Deus; secundarium vero proximus.

Prob. I. pars. 1. Ex Apostolo dicente Rom. c. 5. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis: dicit enim charitatem Dei, interpreti S. Augustino lib. de spir. & lit. c. 32. non solum quia charitas à Deo donatur, sed etiam & maximè quia ad Deum terminatur primariò & principaliter. 2. Ratione. Illud est objectum materiale primarium charitatis, ad quod charitas primariò terminatur. Atque charitas primariò terminatur ad Deum. Ergo, &c. Prob. min. Ad illud primariò terminatur charitas, in quo objectum formale charitatis

tatis primariò reluet, ut patet ex terminis. Atqui objectum formale charitatis primariò reluet in Deo. hoc enim objectum est bonitas divina, ut ostendetur, & hæc bonitas est in Deo per essentiam, in reliquis vero entibus non nisi per participationem. Ergo, &c.

Prob. 2. pars. Nam charitas terminatur etiam ad proximum. Ergo vel terminatur ad illum primariò, vel secundariò tantum. Non primum: nam charitas ad solum Deum primariò terminatur; cum objectum ejus formale in solo Deo primariò reluet. Ergo secundum, adeoque proximus est objectum materiale secundarium charitatis. Quod autem charitas terminetur etiam ad proximum, est de fide, & prob. ex epist. 1. Joan. cap. 4, ubi dicitur: *Si diligamus invicem, Deus in nobis manet, & charitas ejus in nobis perfecta est.*

Confirm. Quia, ut probabitur, charitas est perfecta amicitia cum Deo, & proximus est quid pertinens ad Deum. Atqui de ratione perfectæ amicitia est, non solum amare primariò eum, quicquid primariò & per se amicitia contrahitur, sed etiam secundariò, & propter illum diligere ea, quæ ad ipsum pertinent. Ergo, &c.

Porrò nomine proximi intelligitur hic omnis creatura rationalis, quæ capax est beatitudinis. Unde proximus noster est 1. omnis homo viator: omnis enim homo, quandiu in via est, salvari potest. 2. Omnis homo comprehensio. 3. Omnis Angelus beatus, ut docet S. Thomas 2. 2. quæst. 25. a. 10. 4. Christus ut homo, quia ut homo, est ejusdem beatitudinis capax & particeps. Propter oppositam rationem, mali angeli & homines dannati, non sunt de numero proximorum nostrorum: sunt enim prorsus incapaces beatitudinis, & quorumvis aliorum bonorum supernaturalium: unde illis beatitudinem ullumve aliud bonum supernaturale velle non possumus, & ita non possumus eos ut proximos ex charitate diligere; quos enim ut proximos diligimus, si comprehensores non sunt, eis beatitudinem, alia quæ bona supernaturalia ad beatitudinem conducentia volumnus.

Obj. Peccatores non pertinent ad objectum materiale charitatis: non enim possunt ex charitate diligiri. Ergo falsum est, quod nomine proximi intelligi possit omnis homo viator. R. cum S. Thoma 2. 2. q. 25. a. 6. in peccatoribus duo possunt considerari: naturam scilicet & culpam. Secundum naturam, quam habent à Deo, sunt capaces beatitudinis, super cuius communicatione charitas fundatur. Sed culpa eorum contrariatur Deo, & est beatitudinis impedimentum. Unde secundum culpam ad objectum materiale charitatis pertinere non possunt, quia secundum culpam non possunt diligere ex charitate, sed est contra debent odio haberi; debemus enim in peccatoribus odire, quod peccatores sunt, quicunque tandem illi sunt, etiam pater, & mater, & propinquai. At secundum naturam pertinere possunt & pertinent ad objectum materiale charitatis, quia secundum naturam ex charitate diligere possunt, cum sub hac ratione beatitudinis consolentes esse possint.

Dices. Inde peccatores sunt odio habendi ex charitate, juxta illud Davidis, in quo erat perfecta charitas: Psal. 118. *Iniquos odio habui; & illud ejusdem, Psal. 138. Perfetto odio oderam illos.* R. cum Sancto Thoma art. cit. ad 1. peccatores ex charitate odio habendos esse, & diligendos sub diverso respectu: sunt enim odio habendi in quantum peccatores & iniqui, odio scilicet habendo eorum iniquitatem, quæ ipsorum malum est; & cum sic odio habentur ex charitate odio habentur. Sed simili sunt etiam diligendi ut aliquid secundum naturam beatitudinis capacem ad Deum specialiter pertinentem; & cum sic diliguntur, ex charitate diliguntur. Porrò quia sic ex charitate diliguntur, ex charitate odio habentur ut iniqui, seu, quod idem est, ex charitate odio habentur eorum iniquitas, quæ ipsorum malum est; quia ut ait S. Thomas, ejusdem rationis est odire malum alicuius, & diligere bonum ejus.

Dices. Saltem peccatores reprobi non possunt diligere ex charitate, adeoque non pertinent ad objectum materiale charitatis. R. Neg. Non enim minus ex charitate diligere possunt reprobi peccatores, quam justi reprobi, quos tamen ex charitate diligere posse, dubium esse non potest. Possumus igitur & debemus ex charitate diligere omnes omnes homines viatores; quamvis inter illos multi sint, inquit longè plures sint reprobi, quam prædestinati. Ratio est, quia necimus quinam sint reprobi, & nullus hominum est, qui quandiu est in via, non sit capax beatitudinis, quia nullus est, qui absolute non possit salvare, quandiu viator est.

PROPOSITIO II.

Homo quilibet, etiam relata ad se ipsum, pertinet ad objectum materiale secundarium charitatis.

Prob. Nam illud omne pertinet ad objectum materiale charitatis, quod possumus diligere ex charitate, & cui bonum velle possumus propter Deum principaliiter & propter se dilectum. Sed homo quilibet potest se ipsum diligere ex charitate, & sibi velle bonum propter Deum principaliiter & propter se dilectum: amor enim amicitiae, quo quis Deum principaliiter & propter se diligit, connaturaliter extendi potest ad ea omnia, quæ ad Deum aliquo modo pertinent, præfertim si pertineant ut filii adorandi & amici, vel in actu, vel latenter in potentia. Atqui sic ad Deum pertinet is, qui Deum principaliiter & propter se diligit. Sic ratiocinatur S. Thomas 2. 2. quæst. 25. art. 4. O. Alio modo possumus, inquit, loquè de charitate secundum propriam rationem ipsius, prout scilicet est amicitia hominis ad Deum principaliiter, & ex consequenti ad ea quæ sunt Dei. Inter quæ etiam est ipse homo, qui charitatem habet. Et sic inter cetera, quæ ex charitate diliguntur quasi ad Deum pertinentia, etiam se ipsum ex charitate diliguntur.

Dices. Ergo homo habere potest amicitiam ad se ipsum: nam charitas est amicitia. Absurdum cons. Amicitia enim est essentialiter ad alterum. Unde S. Gregorius horn. 17. in Evang. dicit, *Charitas minus quam inter duos haberi non potest.* Et vero amicitia, ut ait Philosopher 8. Ethic. cap. 3. & 8. simili sumptus, de sui ratione importat redamationem & æqualitatem, ad quod utrumque requiruntur saltem duo supposita. Ergo, &c. R. neg. seq. Ad prob. R. dist. Charitas est amicitia, cum est unius ad alterum, C. Cum est ejusdem ad se ipsum, N. S. autem Gregorius loquitur de charitate prout est virtus unitiva. Unde cum unio sit essentialiter plurium distinctorum, recte dicit S. Doctor charitatem minus quam inter duos haberi non posse.

Homo itaque potest se ipsum diligere ex charitate, cum possit diligere Deum principaliiter propter se, & propter Deum sic dilectum, se ipsum diligere ut est aliquid ad Deum pertinens: Deum enim principaliiter propter se diligere, & propter Deum sic dilectum diligere ea quæ sunt Dei, ejusdem virtutis est. Unde propter Deum principaliiter propter se dilectum diligere ea quæ sunt Dei, est actus charitatis: sicut actus charitatis est, diligere Deum principaliiter propter se. Non potest tamen homo, propriè loquendo, habere amicitiam ad se ipsum, quia amicitia, ut dicit Philosopher locis citatis, importat redamationem & æqualitatem, quæ non possunt esse nisi inter plures; vel, si vis, quia, ut ait S. Thomas art. citato in O. amicitia unionem quandam importat, & idem ad se ipsum non unionem, sed unitatem habet. Unde sequitur tantum charitatem non esse essentialiter amicitiam; & tunc tantum esse amicitiam, cum est ad alterum redamantem ex charitate, & aliquo modo æqualem. Charitas igitur ejusdem ad se ipsum non est amicitia propriè, sed est, ut ait S. Thomas articulo in O. forma & radix amicitie: *in hoc enim amicitiam habemus ad alios, quod ad eos nos habemus sicut ad nos ipsos.*

Porrò

Porro homo relatè ad se ipsum, ad objectum materiale secundarium charitatis pertinet non solum secundum animam, sed etiam secundum corpus: nam homo potest se ipsum diligere ex charitate secundum id omne sui, secundum quod potest esse particeps beatitudinis, & est aliquid ad Deum pertinens. Atque homo non solum secundum animam, sed etiam secundum corpus est aliquid ad Deum pertinens, & potest esse particeps beatitudinis; ut enim ait S. Thomas 2. 2. q. 25. a. 5. ad 2. ex fruitione anima redundat quedam beatitudo ad corpus, scilicet sanitatis & incorruptionis. Adde dona charitatis, agilitatis, & subtilitatis, quibus etiam gaudebunt corpora beatorum. Ergo, &c.

Nota. Corpus nostrum possumus diligere dupliciter, nempe amore sensuali, & amore supernaturali. Amamus corpus nostrum amore sensuali, cum volumus illi bona sensibilia & infinita; sic corpora sua diligunt peccatores, qui in malo magis, quam justi, diligunt se & corpora sua, quia in se ipsis finem suum ultimum constituerunt. Amamus corpus nostrum amore supernaturali, cum volumus illi bona supernatura. Quod si volumus illi haec bona, ut ejus bona sunt, tunc est amor concupiscentiae pertinens ad virtutem spei, de quo non agitur hic; si vero haec bona volumus illi, ut rei ad Deum pertinenti, tunc est amor charitatis, de quo nunc agitur: amando enim corpus nostrum ut rem ad Deum pertinentem, diligimus illud, quia Deum principaliter propter se diligimus. Utroque autem illo amore supernaturali justi corpora sua diligunt; & sic diligendo, in bono magis illa diligunt, etiam cum illa affligunt, & cogunt obediere rationi: hoc enim pacto promerentur illis beatitudinem, in quantum illius sunt capacia.

Dico, in quantum sunt capacia, non enim eodem modo, capax est beatitudinis homo secundum animam & secundum corpus: nam secundum animam capax est beatitudinis, quantum ad id omne, quod est primarium, & essentiale in beatitudine; quia secundum animam frui potest Deo, ipsum videndo intuitivè & amando, argue in eo viso & amato, suaviter quiescendo: secundum corpus vero non est capax beatitudinis, nisi quantum ad ea, qua secundaria sunt, & ex fruitione summi boni connaturaliter derivantur, & redundare in corpus. Unde homo ex charitate amabilis est primario secundum animam, secundum corpus vero secundario tantum.

PROPOSITIO III.

Bona supernatura pertinet ad objectum materiale secundarium charitatis, non tanquam id quod diligitur ut amicus, sed tanquam id quod amico diligitur.

Prob. Nam 1. bona supernatura non sunt personæ. Ergo non possunt ex charitate diligi, sicut id quod diligitur ut amicus: ad solas enim creaturas rationales haberi, potest amicitia. 2. Sunt tamen maxima bona creaturarum rationalium, ad quas haberi potest amicitia. Ergo possumus illa ex charitate diligere iis, quos ut amicos diligere possumus. Ergo, &c. Ita docet S. Thomas 2. 2. q. 25. a. 2. O. Per amicitiam, inquit, amatur aliquid dupliciter. Uno modo, sicut ipse amicus, ad quem amicitiam habemus, & cui bona volumus. Alio modo, sicut bonum quod amico volumus: & hoc modo charitas per charitatem amatur, & non primo; quia charitas est illud bonum, quod optamus omnibus, quos ex charitate diligimus. Et eadem ratio est de beatitudine, aliis virtutibus (bonisque supernaturalibus).)

Dices. Ergo amare sibi beatitudinem & charitatem, pertinet ad charitatem, non ad amorem concupiscentiae. R. bona omnia supernatura pertinere ad objectum materiale charitatis, & amoris concupiscentiae, sed diverso modo: nam si ea diligimus propter nostrum commodum, seu quia nobis bona sunt & comoda, tunc est amor concupiscentiae. Si vero ea diligimus propter gloriam Dei, nulla habita ratione proprii commodi, tunc est dilectio charitatis.

Porro quod diximus de bonis supernaturalibus, dicendum quoque est de omnibus aliis rebus irrationalibus & inanimatis: quamvis enim non sint ex charitate diligibles, sicut id, quod ut amicus diligitur, quia, ut ait S. Thomas 2. 2. q. 25. a. 3. O. amicitia ad eum habetur, cui volumus bonum, sed non propriè possumus bonum velle creature irrationali (& à fortiori inanimata), quia non est ejus propriè habere bonum, sed solum creature rationalis, que est domina utendi bono, quod habet, per liberum arbitrium: sunt tamen ex charitate diligibles, sicut bona, que aliis volumus (quos diligimus ut amicos); in quantum scilicet ex charitate volumus eas conservari ad honorem Dei, & utilitatem hominum (quibus ad consequendam beatitudinem conducere possunt,) ut ait ibidem S. Doctor.

ARTICULUS II.

De objecto formalis charitatis.

PROPOSITIO I.

O bjectum formale charitatis est infinita Dei bonitas absoluta.

Prob. 1. ex S. Thoma 2. 2. q. 23. a. 5. ad 2. ubi sic ait: Charitate diligitur Deus propter se ipsum. Unde una sola ratio diligendi attenditur principaliter à charitate, scilicet divina bonitas. Et a. 6. in O. Fides & spes attingunt quidem Deum, secundum quod ex ipso provenit nobis vel cognitio veri, vel adepicio boni. Sed charitas attingit ipsum Deum, ut in ipso sitat, non ut ex eo aliquid nobis boni proveniat: & ideo charitas est excellentior fide & spe, & per consequens omnibus aliis virtutibus.

Prob. 2. ratione. Charitas est omnium virtutum præstantissima, juxta illud Apostoli 1. Cor. cap. 13. Nunc autem manent fides, spes, charitas, tria haec: major autem horum est charitas. Ergo motivum charitatis est omnium motivorum præstantissimum. Atque hoc motivum esse non potest nisi infinita Dei bonitas absoluta. Ergo, &c.

Dices 1. Per charitatem desideramus Dei visionem intuitivam ut nobis bonam, & appetitus nostri satiavitam: dicit enim S. Augustinus lib. I. Soliloq. cap. 6. nos per charitatem desiderare Dei conspectum. Ergo per charitatem desideramus beatitudinem nostram propter bonitatem Dei respectivam, adeoque bonitas Dei respectiva pertinet ad objectum formale charitatis. R. neg. ant. Sic enim desiderare visionem Dei, pertinet ad ipsum, & ejusmodi desiderium oritur ex amore concupiscentia, cuius est velle nobis beatitudinem nostram propter bonitatem Dei respectivam, seu quæ nostrum bonum est. Tunc igitur solum per charitatem desideramus visionem Dei, cum eam desideramus ut medium ad ardenter & constantius amandum Deum propter se, seu quia in se bonus est, ibi sifendo; vel cum eam desideramus præcisè, quia Deum propter se diligimus, nulla habita ratione proprii comodi, ut amplius explicabitur. Et sic intelligi debet S. Augustinus, cum ait conspectum Dei nos desiderare per charitatem.

Dices 2. Amare Deum propter beneficia ab eo accepta, est actus charitatis, & tamen objectum formale propter quod Deus tunc amat, non est bonitas Dei, sed bonitas creata, nempe beneficia à Deo accepta. Ergo, &c. R. Deum propter beneficia ab eo accepta amari posse dupliciter. 1. enim amari potest propter beneficia ab eo accepta, vel etiam certò sperata, ut motivum proximum & intrinsecum amandi, & cum sic amatur, non est actus charitatis, sed gratitudinis. 2. Amari potest propter beneficia ab eo accepta, vel etiam certò sperata, ut motivum remotum & extrinsecum amandi, & cum sic amatur, est actus charitatis, cuius motivum proximum & intrinsecum est bonitas Dei absoluta, vi cuius nos amat, & nos amando, nobis beneficia contulit, vel probabiliter collaturus est: vel, si vis, cuius motivum & proximum & in-

& intrinsecum est amor quo Deus nos amat, & qui cum sit summa quædam perfectio, reddit Deum infinitè amabilem propter se. Sed

Nota. Beneficia à Deo accepta, sunt ratio amandi Deum actu charitatis, sicut motiva credibilitatis sunt ratio credendi res à Deo revelatas, actus fidei divinæ. Sicut igitur motiva credibilitatis sunt tantum ratio remota & extrinseca credendi fide divina res à Deo revelatas, quatenus tantum applicant nobis auctoritatem Dei revelantis, quantum opportet, ut propter eam, tanquam proximam & intrinsecam rationem afferiendi rebus à Deo revelatis, illas fide divina credamus; ita beneficia à Deo accepta, sunt tantum ratio remota & extrinseca amandi Deum actu charitatis, quatenus tantum applicant nobis, ut ita loquar, & sic applicant bonitatem Dei absolutam, ut propter eam, tanquam rationem proximam & intrinsecam amandi, ipsum amare velimus, & amemus. Unde si-
cūt actus fidei divinæ, ad quem inducunt nos motiva credibilitatis, terminatur extrinsecè ad solam auctoritatem Dei revelantis, quæ proinde est objectum formale adæquatum fidei divinæ, ita actus charitatis, ad quem per beneficia à Deo accepta inducimur, terminatur intrinsecè ad solam bonitatem Dei absolutam, quæ proinde sola est objectum formale actus illius charitatis, ad quem inducimur per beneficia à Deo accepta.

Dices. Ex S. Thoma 2. 2. q. 23. a. 4. in O. charitas versatur circa bonum divinum, in quantum est beatitudinis objectum. Ergo charitas versatur circa bonum divinum, quæ nostrum bonum est. Ergo bonitas Dei non absoluta, sed respectiva, est objectum formale charitatis. *R. neg.* utramque conseq. Nam per illud, in quantum, non intendit significare S. Thomas rationem formalem amandi, sed solum conditionem fine quæ Deus non posset amari amore charitatis, quia charitas est amor amicitiae ad Deum, ac proinde amor quo non solum diligunt Deus ut amicus, sed etiam appetitur unio & conjunctio cum illo, cuius appetitionis, sicut & dilectionis Dei motivum est bonitas Dei absoluta.

Ad amorem igitur charitatis requiriatur, ut Deus possit nobis conjungi & uniri per actus beatificos, adēque ut sit objectum nostræ beatitudinis; quia si non posset nobis conjungi & uniri per actus beatificos, non posset à nobis appeti unio & conjunctio cum illo, & sic non possemus eum amare eo amore, qui, amicitie proprius est: qui enim alterum amat amorem amicitiae non solum diligere eum propter se, sed etiam simul & indubitate appetere uniri & conjungi cum illo, nulla habita ratione proprii & commodi, & solum quia alterum propter se diligit.

Dices. Ut amor Dei sit amor charitatis, requiriatur & sufficit, ut praeficenda à praesentia vel absentia Dei amari. Ergo non solum bonitas Dei absoluta, sed etiam respectiva potest esse objectum formale charitatis. *R. neg.* ant. Nam datur aliquis amor Dei honestus & supernaturalis, qui non est amor charitatis, sed concupiscentia, & tamen hic amor praeficenda à praesentia vel absentia Dei amari, seu à possessione Dei, vel negatione hujus possessionis. Unde ad amorem charitatis requiriatur aliquid aliud, per quod essentialiter differat ab amore concupiscentiae, nempe objectum formale nobiliter diversum ab objecto formalis amoris concupiscentiae. Amoris autem concupiscentiae, quo Deum diligimus, objectum formale aliud esse non potest, quia bonitas Dei respectiva: illud enim concupiscere dicimus, quodamnamus, quia nobis bonum & commodum est. Superest igitur ut objectum formale charitatis sit bonitas Dei absoluta.

Deum itaque, etiam ut nobis unibet & conjungibilem per actus beatificos, dupliam amore amare possumus amore scilicet charitatis, & concupiscentiae. Amamus illum amore concupiscentiae, cum amamus illum, quia nobis bonus est. Amamus eum amore charitatis, cum amamus, quia in se bonus est. Hinc duplicitate appetere possumus unum &

conjungi cum Deo, seu possidere Deum, coque frui per actus beatificos. 1. enim hoc appetere possumus, quia nobis bonum & commodum est sic uniri & conjungi cum Deo, & hic appetitus pertinet ad amorem concupiscentiae, cuius est tendere in Deum, ut nobis bonum & commodum. 2. Hoc appetere possumus, nulla prorsus habita ratione proprii boni & commodi, & hic appetitus pertinet ad amorem charitatis, cuius est tendere in Deum, præcisè quia in se bonus est, ibi sistendo. Unde per amorem charitatis, Deum, quia in se bonus est, diligimus, & Deum sic dilectum possidere, coque frui appetimus, præcisè quia illum propter se diligimus.

Dices denique, actus, quo volumus Deo gloriam extrinsecam, quia Dei bonum est, est actus charitatis: Atqui hic actus habet pro objecto formalis bonitatem creatam, nempe bonitatem respectivam gloriae Dei. Ergo, &c. *R. neg.* min. Nam bonitas respectiva gloriae Dei non amat propter se, sed propter Deum, quem propter se amamus actu illo, quo volumus ei gloriam extrinsecam. Unde actus illius, quo Deo volumus gloriam extrinsecam, objectum formale est bonitas Dei absoluta.

PROPOSITIO I.

Bonitas Dei absoluta, sumpta non solum pro collectione omnium perfectionum divinarum, sed etiam pro singulis perfectionibus divinis, seorsim sumptis, est objectum formale charitatis.

Prob. Nam illud omne est objectum formale charitatis, propter quod Deus amabilis est propter se, adēque amabilis est amore amicitiae, & quidem super omnia, quæ non sunt Deus. Atqui propter quamlibet perfectionem divinam, seorsim ab aliis sumptis, Deus amabilis est propter se & super omnia, quæ non sunt Deus. Ergo, &c. Major patet. *Prob. min.* Nam quilibet perfectione divina, seorsim ab aliis sumptis, est infinita in suo genere. Ergo propter quamlibet perfectionem divinam seorsim ab aliis sumptis, Deus non solum propter se amabilis est, sed etiam infinitè amabilis, adēque amabilis super omnia quæ non sunt Deus.

Dices. Omnis actus charitatis est actus perfectissimus. Ergo omnis actus charitatis habet objectum formale perfectissimum. Ergo omnis actus charitatis habet pro objecto formalis totam collectionem perfectionum divinarum. *R. Omnem* quidem actum charitatis esse perfectissimum ex suo modo tendenti in Deum genericus, quatenus per quilibet actum charitatis Deus diligetur super omnia propter se, seu propter bonitatem solam absolutam, nulla prorsus per hunc actum habita ratione commodi diligenter. At inter actus charitatis, sic ex genere suo omnes perfectissimos, sicut alii aliis intensivè perfectiores sunt, quia plures alii, alii pauciores gradus intensio-
nibus habent: ita alii aliis perfectiores sunt intensivè, quia alii ad plures, & ad pauciores alii perfectiores divinas extenduntur, aliis ob plures, & aliis ob pauciores perfectiores divinas Deus super omnia diligenter, in quo nullum est inconveniens.

Dices. Deus per quilibet actum charitatis propter se diligetur ut infinitè perfectus in omni genere perfectionis. Ergo, &c. *R. neg.* ant. Nam ad actum charitatis satis est, si Deus propter se diligatur ut infinitè perfectus in aliquo genere perfectionis. Deum autem diligere ut infinitè perfectum in omni perfectionis genere, pertinet ad solos charitatis actus, ex objecto formalis perfectissimos intensivè.

Dices. Si qualibet perfectio divina seorsim ab aliis potest esse objectum formale charitatis, omnes actus charitatis non sunt eisdem speciei. Absurdum conseq. Ergo, &c. *R. dist.* *seq. maj.* Si qualibet, &c. omnes actus charitatis non sunt eisdem speciei, physicè & strictè loquendo, *C. seq. maj.* Nam v. g. actus charitatis quo Deus diligetur, quia est infinitè justus, physicè & strictè loquendo, est alterius speciei ab actu charitatis, quo Deus diligetur, quia infinitè misericordius est. Omnes actus charitatis non sunt eisdem

Spec.

specie latè & moraliter loquendo, N. seq. maj. Omnes enim in hoc convenient, quod pro objecto formali habeant perfectionem Deo intrinsecam & infinitam, qua redditur Deus infinitè, adeoque super omnia amabilis propter se: quod sufficit ad hoc ut pertineant ad eundem habendum per se infusum: habitus enim per se infusus se habent per modum potentiae adeoque valere possunt ad actus diversos specie physica, qui convenient in modo generico tendendi in objectum.

PROPOSITIO III.

Deus non solum ut auctor bonorum supernaturium, sed etiam ut auctor bonorum naturalium, est objectum formale charitatis justificantis, & supernaturalis.

Prob. 1. Deus ut auctor bonorum naturalium, est objectum formale charitatis: nam perfectio omnis, per quam Deus reddit infinitè amabilis propter se, potest esse objectum formale charitatis, ut patet ex his hactenus. Atqui perfectio, per quam Deus est auctor bonorum naturalium, reddit Deum infinitè amabilem propter se: est enim infinita, & Deo intrinseca per summam identitatem. Ergo, &c.

2. Deus ut auctor bonorum naturalium, est objectum formale charitatis justificantis: nam Deus ut auctor bonorum naturalium, est infinitè amabilis propter se. Ergo ut talis, est amabilis propter se super omnia. Ergo ut talis, amabilis est perfecto amore amicitiae. Atqui omnis perfectus amor amicitiae ad Deum justificativus est. Ergo Deus ut auctor bonorum naturalium, est objectum formale amoris seu charitatis sufficientis ad justificationem. Unde ulterius sequitur Deus, ut est auctor bonorum naturalium, est objectum formale charitatis supernaturalis: ad omnem enim charitatem justificantem, sicut ad quenlibet alium actum pietatis, adiutoriorum gratiae necessarium esse, & sic omnem charitatem justificantem, sicut & quenlibet alium actum pietatis superare vires naturae, fides docet.

Dices. Amor naturalis & supernaturalis habent diversa objecta formalia. Atqui Deus, ut auctor bonorum naturalium, est objectum formale amoris naturalis. Ergo ut talis, non potest esse objectum formale amoris supernaturalis. Prob. min. Nam in statu naturae puræ, nec virtutæ per peccatum originale, Deus cum solis naturæ virtibus, & ab aliis omni dono gratuito superaddito, amaretur propter se ut auctor rerum naturalium.

R. neg. maj. Nam idem amor Dei propter se, qui non superat vires naturae puræ & non virtutæ, superat vires naturae lapsæ, & per peccatum origine corruptæ; & ita idem amor Dei propter se, qui naturalis est in uno statu, supernaturalis est in alio statu. Potest igitur esse idem objectum formale amoris naturalis & supernaturalis. Præterea, potest eadem perfectio divina esse objectum formale duplicitis amoris Dei propter se, quorum unus tendat in Deum cum appreciatione, quæ non superer vires naturae, puræ & altera tendat in Deum cum appreciatione, quæ vires naturae, quantumvis puræ & non virtutæ, superet. Atqui hic amor supernaturalis erit, ille vero, naturalis. Ergo, &c.

ARTICULUS III.

Quid sit charitas actualis, & quotuplex.

1. **C**haritas est actus, quo Deum propter se, vel proximum a nosmetipos propter Deum diligimus. Deum autem diligi propter se, et Deum diligi propter bonitatem suam absolutam, hoc est, vel propter omnes perfectiones divinas, vel saltem propter aliquam ex perfectionibus divinis, ibi sifendo, nulla prorsus habita ratione proprii nostri commodi. Patent hæc omnia ex dictis hactenus Art. I. & II.

2. Charitas dividitur in perfectam & imperfectam
Simonius Theol. Tom. II.

appretiativè. Charitas imperfecta appretiativè est actus quo Deus verè diligitur propter se, sed nondum super omnia diligitur: unde hic amor Dei non est incompossibilis cum omni affectu ad peccatum mortale, & ita non habet vim justificandi: nec est charitas, nisi cum addito diminuente, inchoata, imo & tollente rationem propriam charitatis: quare simpliciter dici non potest charitas, sed solum dici debet inchoatio charitatis.

Charitas perfecta appretiativè, est actus quo Deus non solum propter se, sed etiam super omnia diligitur. Charitatis autem sic lumen, quæ dicitur & est charitas simpliciter, tres sunt gradus. Primus est, cum Deus propter se diligitur super omnia alia bona, quæ obtineri vel retineri non possunt sine gravi offensa Dei: ita ut homo diligens Deum, malit bonis illis carere, quam illa contra voluntatem seu legem Dei graviter obligantem obtinere vel retinere. Hinc porro gradus charitatis, cum excludat omnem affectum ad peccatum mortale, sufficit ad justificationem peccatoris. Præterea, ad salutem necessarius est, cum cadat sub preceptum sub mortali obligans suo tempore.

Secundus gradus est, cum Deus propter se diligitur super omnia, non solum graviter, sed etiam leviter Deo displicentia, ita ut homo paratus sit potius quilibet bono carere, vel quodlibet malum pati, quam Deum vel leviter offendere. Unde hic gradus charitatis incompossibilis est cum omni affectu non solum ad peccatum mortale, sed etiam ad veniale. Ad Christianam perfectionem necessarius est, non ad salutem: non enim est præcepti, sed consilii tantum. At inquit. Tenemur vitare omnia venialia. R. non tenemur vitare ex motivo charitatis, & possumus ea vitare ex motivo aliarum virtutum, & hinc vitemus, sufficit.

Tertius gradus est, cum Deus propter se diligitur non solum super omnia ei displicentia sive graviter sive etiam leviter, sed etiam super omnia, quæ ei minus grata & accepta sunt. Unde hic tertius gradus amoris Dei propter se, incompossibilis est non solum cum omni peccato sive mortali sive etiam veniali, sed & cum omni imperfectione liberata. Et homo sic diligens Deum, semper eligit id quod judicat esse gratius & acceptius Deo, illudque anteponit cuilibet alteri bono, quamvis licito, sibique utili jucundo & honorifico. Hic charitatis gradus summus christiana perfectionis gradus est, nec cadit sub præceptum, sed sub consilium tantum.

3. Charitas perfecta appretiativè, dividitur in perfectam & imperfectam intensivè. Item in perfectam & imperfectam extensivè. Charitas imperfecta intensivè, est ea, quæ non habet plures, aut saltem non multæ plures gradus intensivis, quam ad perfectam appretiationem requirantur: perfectam enim appretiationem sine aliquibus intensivis gradibus, seu sine aliquo voluntatis conatu sibi proportionato esse non posse, nobis peritus est. Charitas perfecta intensivè, est ea, quæ multæ plures, quam ad perfectam appretiationem requirantur, intensivis gradus habet. Charitas perfecta extensivè, est ea, quæ cumulum omnium perfectionum divinarum: imperfecta vero extensivè, est ea quæ non omnes perfectiones divinas, sed aliquam vel alias tantum habet pro objecto formalis.

Quares, utrum amor Dei propter se, & amor proximi propter Deum, sint ejusdem speciei?

R. Sunt ejusdem speciei moralis: quia cum habeant idem objectum formale, habent eandem honestatem moralis. At non sunt ejusdem speciei physicae, quia habent diversa objecta materialia, non eodem modo per objectum formale affecta: unum enim objectum materiale intrinsecè, alterum vero extrinsecè tantum affectur per formale, quod proinde ad unius materialis amorem propter se, & ad alterius amorem propter aliud moveret. Unde amor Dei propter se, & amor proximi propter Deum, physicas habent tendentias speciei diversas. Ex quo sequitur tantum, non omnes actus charitatis esse ejusdem

O sp-

210 Tractatus VII. De Virtutibus Theologicis.

specie physice; quod non est inconveniens, ut jam observatum est.

Queres, utrum actus, quo diligitur proximus propter bona supernatura gracie & glorie, quibus est, vel creditur esse praedictus, sit actus charitatis?

R. Actus, quo diligitur proximus propter bona supernatura gracie & glorie, quia placent propter bonitatem Dei increatam, ad quam dicunt ordinem, & ad cuius manifestationem conducunt, est actus charitatis. Ratio est, quia hic actus habet pro objecto formaliter ultimo bonitatem Dei increatam, abolute sumptam. Propter oppositam rationem non est actus charitatis, sed virtus inferioris, si supernatura illa dona pure & praeceps placeant propter bonitatem suam creatam: tunc enim actus illius objectum formale planè aliud est ab objecto formaliter charitatis, quod est bonitas Dei increata, abolute sumpta.

Dixi autem, actum illum quo diligitur proximus praeceps propter bonitatem creatam donorum supernaturalem gracie & glorie, esse actum virtutis inferioris. Nam 1. est actus honestus, & ad Deum per charitatem referibilis. At omnis actus honestus ad aliquam virtutem pertinet. Unde cum actus ille propriam & specialem honestatem habeat, cum ad specialem virtutem pertinere necesse est. 2. Nititur motivo, quod inferior est motivo charitatis, adeoque ad virtutem charitatis inferiorem pertinet, quamvis sit virtus supernaturalis, & per se infusa. Pro quo

Nota. Hic in ordine supernaturali duplex distingenda est virtus per se infusa: una scilicet, quia diligimus Deum propter se, & proximum propter Deum, & est charitas, quia est virtus theologica, & habet pro objecto formaliter adaequato bonitatem Dei increatam: altera vero, quia diligimus proximum praeceps propter bona supernatura gracie vel gloria, quibus exornatus est, & est amicitia humana moralis, quia habet pro objecto formaliter adaequato supernaturalem bonitatem creatam, proximo inseparabile: unde non est charitas, sed una ex virtutibus illis inferioribus, quia cum charitate infunduntur, & cum charitate corruptuntur.

Porro primum modum diligendi proximum passim commendant & inculcant Scriptura & Patres, cum secundi non meminisse videantur; tunc quia primus secundo longe praestat; tunc quia primus; non secundus, nobis a Deo praecipitus est.

Quares, utrum charitas actualis patriæ specie differt à charitate actuali via?

R. Charitas actualis patriæ specie differt à charitate actuali via. Nam actus charitatis in patria specificatur à bonitate divina, ut clare per visionem beatificam proposita; & in via specificatur à bonitate divina, ut obscurè tantum proposita per fidem. Atque eadem bonitas divina in ratione movendi voluntatem, & actus ejus specificandi, ut clare proposita per visionem beatificam, virtualiter diversa est specificè à se ipso, ut obscurè tantum per fidem proposita. Ergo actus charitatis in patria habet specificativum, seu objectum formale specie diversum virtualiter à specificativo seu objecto formaliter, quod habet actus charitatis in via. Ergo actus charitatis in patria specificè differt ab actu charitatis in via.

Hoc argumentum fugerit S. Augustin, lib. de spir. & litt. cap. 36. ubi sic loquitur: *Quis vero existimat audiat, cum eo ventum fuerit quod ait, ut cognoscam sicut cognitus sum, tantam (solum) Dei dilectionem fore contemplatoribus ejus, quanta fidelibus nunc est; aut illo modo hanc illi tanquam de proxima comparandam?* Porro si quantum major notitia, tanto erit major dilectio; perfectio nunc quantum debet dilectioni, tantum tunc perficienda iustitia deesse credendum est. Cum ab hac peregrinatione, in qua per fidem nunc ambulatur, non per speciem, perveniret erit ad speciem... proculdubio & ipsa dilectio non solum supra quam hic habemus, sed longe supra quam possumus, & supra quam intelligimus, erit: nec ideo tamen plus esse poterit, quam ex tota corde.

Juxta S. Doctorem igitur, quantum major erit notitia Dei in patria, tanto major erit dilectio Dei propter se; & quia notitia Dei in patria major erit incomparabiliter, incomparabiliter quoque major erit dilectio Dei propter se. At non erit dilectio Dei propter se in patria incomparabiliter perfectior, quam dilectio Dei propter se in via, nisi quia in eodem ordine supernaturali & divino, dilectio Dei propter se in patria, est altioris & perfectioris speciei, quam dilectio propter se in via. Ergo re vera dilectio Dei propter se altioris & perfectioris erit speciei in patria, & bonitas Dei intuitivè visa movebit ad altiorem & perfectiorem speciem dilectionis Dei propter se, quam moveat, aut etiam moveare possit eadem bonitas Dei obscurè tantum per fidem cognita. Ergo, &c.

At inquires. Juxta S. Doctorem, dilectio Dei propter se in patria, non erit incomparabiliter major, nisi ratione intensio. R. hoc esse falsum: nam charitas in patria, aut omnino non erit, aut saltem non erit notabiliter intensior, quam habitus charitatis. Certè communis Doctorum sententia est, quod actus charitatis à beatis in celo non elicatur intensior habitu suo. Igitur dilectio Dei propter se in patria incomparabiliter major erit ratione appretiationis specificè diversæ.

At inquires. Justi viatores Deum propter se diligunt ex toto corde, & juxta S. Doctorem, comprehensores non poterunt Deum propter se plus diligere, quam ex toto corde. Ergo; juxta S. Doctorem, dilectio Dei propter se in patria nec potest esse major appretiatione, quam dilectio Dei propter se in via. Ergo superest, ut juxta S. Doctorem, dilectio Dei propter se in patria, sit incomparabiliter major ratione intensio. tantum.

R. Comprehensores quidem non plus Deum propter se diligere, quam ex toto corde, sed cum propter se diligere ex toto corde cum appretiatione altioris & perfectioris speciei, quacum comparari non potest appretiatio, qua justi viatores Deum propter se diligunt ex toto corde in hac mortali vita. Unde neg. utramque consequentiam.

Dices. Apostolus loquens de charitate actuali I. Cor. c. 13. ait: *Charitas nunquam excidit.* Ergo, secundum Apostolum, actus charitatis idem est in via & in patria. R. dist. conf. Ergo actus charitatis in via & in patria idem est secundum rationem genericam charitatis, C. conseq. Sicut enim in via Deus propter se diligitur ex toto corde à iustis; ita, & quidem à fortiori, in patria Deus propter se diligunt ex toto corde à beatis. Actus charitatis in via & in patria idem est secundum rationem specificam, N. conseq. Nam actus quo Deus in patria ex toto corde à beatis propter se diligitur, est altioris & perfectioris speciei; quia à beatis Deus diligunt cum appretiatione specificè majore & perfectiore. Sed

Nota. Cum ait Apostolus, charitatem nunquam excidere, hoc dicit relatae ad fidem, qua credunt mysteria à Deo revelata; & ad fidem, seu ad actum primarium virtutis speciei. In patria autem non credunt mysteria à Deo revelata, sed intuitivè videntur: nec speratur beatitudi, cum sit praesens, & futura sit in eternum infallibiliter & invariabiliter praesens. At sicut in via, ita & in patria Deus propter se ex toto corde diliguntur. Et ex eo quod in patria Deus propter se ex toto corde diligatur cum appretiatione majore & perfectiore specificè, non sequitur charitatem excidere, sed è contra perfici eam colliguntur: sicut v.g. fides non excideret, sed magis perficeretur, si in patria mysteria hic à Deo revelata crederentur, quamvis cum appretiatione specificè major & perfectiore.

Quares, utrum charitas actualis sit intensior in patria, quam sit in via?

R. I. Respectu ejusdem hominis, charitas actualis potest esse intensior in patria, quam fuerit in via. Ratio est, quia laepe homo in via non diligit Deum secundum totam latitudinem charitatis habitualis, quam habet; & dato quod quandoque secundum, in modo supra totam latitudi-

videtur illam Deum diligat, sicut non solum per actus illos, quibus sic Deum diligunt, sed etiam per alios remissiores actus charitatis, aut etiam aliarum virtutum in le charitatis habitum intendere. Unde sit, ut habitus charitatis, quocum moritur, & quem habet in patria, intensior sit actus charitatis omnium, quos in via elicuit, intensissimo, atque ira, cum in patria necessariò diligat Deum ex tota latitudine habitus charitatis, quem habet; sequitur quid necessariò dilectionem Dei in patria intensiore habeat, quam unquam habuerit in via.

Dices. Viatores speciali gratiae auxilio adjuti, quandoque, in modo fortasse sepe Deum diligunt supra totam latitudinem charitatis habitus, quam habent. Ergo gratis dicuntur comprehensores Deum non diligere supra totam latitudinem habitus charitatis, quem habent. R. neg. conseq. Cum enim comprehensores sint in termino, in quo crescere non possunt in sanctitate, & fruantur premio proportionato meritis suis, quae augeri non possunt; nulla ratio est, eis ad actum charitatis habitu suo intensorem eliciendum concedendi specialia illa auxilia, quae viatores identidem accipiunt ad producendos actus intensissimos, ut hoc pacto ad majorem sanctitatem promptius promoveantur.

R. 2. Charitas actualis in aliquibus viatoribus intensior est, quam in vaugis comprehensioribus. Ratio est, quia in aliquibus viatoribus, qui nimis extremitate sancti sunt, charitas actualis intensior est charitate habituali variorum comprehensorum, qui cum non habent charitatem actualem intensorem habituall, Deum non tam intensè diligunt, quam ab aliquibus viatoribus diligunt.

Dices. Christus Matth. c. 11. sic ait: *Non surrexit inter natos mulierum major Joanne Baptista. Qui autem minor est in regno eorum, major est illo.* Ergo minimus comprehensorum major est maximo viatorum. Nisi quia Deum intensius diligat. R. hoc neg. Itaque minimus comprehensorum major est maximo seu sanctissimo viatorum, non quia Deum intensius diligat, sed 1. quia Deum diligat cum appreciatione specificè majore & perfectiore. 2. Quia est in eo statu, in quo summa necessitate Deum perfectissime diligat, sic ut charitatem non possit amittere, nec ab actuali ejus exercitio unquam impediti, aut etiam retardari.

A. T I C U L U S . IV.

Utrum dari possit vera amicitia homines inter & Deum.

Nota. Triplic est amicitia, utilis scilicet, delectabilis, & honesta. Amicitia utilis est ea, in qua amicus diligitur propter utilitatem & proprium commodum amanti. Delectabilis est ea, in qua amicus diligitur propter voluptatem. Honesta denique est ea, in qua amicus diligitur propter se & propter honestatem. Prima & secunda non sunt vere & propriè amicitia, sed sola tercia, quia sola tercia per veram benevolentiam amicos conjungit. Porro quamvis vera amicitia non sit utilis, vel delectabilis eo sensu quod non contrahatur propter utilitatem vel delectationem, sed propter honestatem, seu propter illius, qui diligitur, virtutem, propter quam illum diligere, nulla habita ratione utilitatem vel delectationis propriæ, honestum est, nihilominus in alio vero sensu utilis est & delectabilis, quia re ipsa utilitatem afferit & voluptatem, utilitatem quidem propter bonorum communicationem, & voluptatem, propriez conjunctionem animalium, & affectionem. Sed

Nota ait. Vera amicitia duplex est; una aequalitatis, qualis reperitur inter omnino pares; & altera supereminentiae, qualis intercedit inter parentem ac filium, & inter principem ac subditem, inter quos datur aequalitas non simpliciter, sed cum addito diminuente proportionalis, seu inter quos datur aliquid, vi cuius in estimatione prudenti filius parentis, & sub-

Simonnet Theol. Tom. II.

ditus principis amicitia sufficienter proportionatur. Primam amicitiam hominem inter & Deum intercedere non posse, clarum est. Igitur de secunda tantum institui potest quæstio, pro, cuius resolutione.

Nota 3. Ad veram amicitiam requiriuntur & sufficiente aequalitas vel perfecta, vel saltem proportionalis; mutua benevolentia; hujus mutua benevolentiae notitia saltem probabili; communicatio; familiaritas; consuetudo; animalium unio; stabilitas: His præsuppositis, sit.

R E S P O N S I O.

Datur vera amicitia inter Deum, & hominem, qui charitatem habet.

Prob. ex Scriptura. Nam Psal. 138. dicitur: *Nimis honorificati sunt amici tui, Deus.* Per amicos autem illos intelligit proculdubio Psalmista homines justos & sanctos. Joan. c. 15. sic ait Christus: *Pos amici mei estis, si feceritis quæ ego præcipio vobis.* In quæ verba sic habet S. Augustinus tract. 85. in Joan. *Magna dignatio . . . ut Dominus, quos novit servos suos, dignetur dicere amicos.* Cum autem Christus dicat, *Si feceritis, &c.* perinde est ac si diceret: Si manseritis in dilectione mea, in qua manere non potest nisi obseruando præcepta mea. Unde superius dixerat: *Si præcepta mea servaveritis, manebitis in dilectione mea.* Scriptura consonat Synodus Tridentina less. 6. c. 7. ubi declarat peccatorem, cum justificatur, per voluntatem susceptionem gratiae & donorum fieri ex inimico amicum, ut si hæres secundum spem vitæ æternæ.

Prob. ratione. Nam 1. homo qui charitatem habet, est filius Dei adoptivus, hæres vitæ æternæ, intrinsecè & permanenter habilis ad exercendas operationes supernaturales & divinas, adeòmodo quodam excellentissimo natura divina particeps: unde perfectissimam quandam similitudinem habet cum Deo; quæ similitudo, qua homo evenerit ad ordinem divinum, est quædam cum Deo aequalitas, non quidem perfecta, & simpliciter dicta; qualis inter pares inventur, sed proportionalis, qualis reperitur inter filium & parentem, & reperitur potest inter subiectum & regem, atque sufficit ad amicitiam supereminentiae.

2. Inter Deum, & hominem qui charitatem habet intercedit mutua benevolentia. Nam homo, qui Deum ex charitate diligit, vult bonum Dei, quia bonum ejus est, abique ullo respectu ad propriam utilitatem, vel delectationem. Similiter Deus homini, ipsum ex charitate diligenti, vult bonum, non propter suum, sed propter solam illius utilitatem & delectationem: quanquam, quia essentialiter est finis ultimus rerum omnium, ad quem proinde omnia referri necesse est, & hominem, & bonum quod vult homini, referat ad se ipsum, seu ad gloriam suam extrinsecam. Sed hac gloria, propriè loquendo, non est utilis Deo, quia per eam non fit beator. Unde Deus ad hanc gloriam referendo bonum quod homini vult, non intendit propriam utilitatem, quare solam utilitatem hominis, cui vult bonum, intendere dicendus est. Deus igitur hominem, ipsum ex charitate diligenter, amat amore benevolentiae, quia vult illi bonum, ut bonum illius, nulla habita ratione utilitatis propriæ: non enim bonum quod homini vult, referat ad gloriam suam ex affectu proprii commodi, qualis affectus locum habere non potest in Deo, sed quis aliter non potest ordinare velle bonum homini.

3. Hæc mutua benevolentia constat, Deo quidem certè & infallibiliter, homini vero probabiliter, quod sufficit: homo enim eodem modo cognoscit se a Deo diligere, quo cognoscit se Deum diligere: Deus enim diligenter se diligit, ut dicitur Prov. c. 8. At homo, qui charitatem habet, probabiliter cognoscit se Deum diligere.

4. Bonorum communicatio, familiaritas, & conservatio ad veram amicitiam requisita, hic non defunt: Deus enim homini communicat bonum naturalia, tum

O 2 super-

supernaturalia: homo vero pro bonis illis reddit Deo gratiarum actionem, laudem, honorem, obsequia. Item Deus per internas illustrationes & inspirationes agit cum homine justo, & vicissim homo justus agit cum Deo per pias cogitationes, orationes, & pia desideria.

5. denique, non defluit animorum conjunctio & stabilitas. Non defluit animorum conjunctio: nam, ut ait Apostolus 1. Cor. c.7. *Qui adhuc Domino, unus spiritus est.* Hanc affectuum unionem significat Christus Joan. c.14. ubi ait; *Si quis diligit me, sermonem meum servabit; & Pater meus diligit eum, & ad eum veniens, & mansio apud eum faciemus.* Non defluit stabilitas: nam amicitia illa de se aeterna est: ut enim ait Apostolus 1. Cor. c.13. *Charitas (quæ amicitiam illam constituit) namquam excidit.* Et vero justus per mortem non definit esse amicus Dei, sed est contra transit ad consummatissimum amicitia statum.

Obj. Ad amorem amicitiae prærequiritur in persona amata ratio amoris honesti, seu ratio illam amandi propter se ipsam; ad eoque amorem amicitiae præcedit in persona amata ratio amoris honesti. Atque amorem divinum ratio amoris honesti nec præcedit, nec præcedere potest in creatura rationali. Ergo amor divinus erga creaturam rationalem, nec est, nec potest esse amor amicitiae.

R. ad amorem amicitiae inter creaturas prærequiri in persona amata rationem amoris honesti; at non prærequiri ad amorem amicitiae inter Deum, & creaturas; non prærequiri, inquam, ex parte creaturam. Ratio disparitatis est, quia creatura amando aliam creaturam, non potest illam reddere dignam amore honesto, seu, quod idem est, non potest illam reddere dignam amari propter se: unde prius est ut creatura sit digna amari propter se, quam possit amari ab alia creatura amore amicitiae. At Deus amando creaturam rationalem, illo scilicet amore quo eam evicit ad ordinem divinum, per infusionem donorum supernaturalium reddit eam amore etiam amicitiae dignam pro eodem illo instanti reali, quo eam amat, & infundit ei dona supernaturalia; licet non intelligatur digna, nisi pro posteriori rationis, quo intelligitur ad ordinem divinum, seu ad excellissimam quandam naturæ divinae participationem evencta. Deus igitur in creatura rationali, quam amat amore amicitiae, non præsupponit rationem amoris honesti, sed eam causat amore illo amicitiae, quo creaturam rationalem prolequitur.

Obj. Ad veram amicitiam requiritur mutua beneficiorum collatio. Atque homo in Deum beneficia conferre non potest. Item vera amicitia parit obligacionem præstandi consueta benevolentia officia. Atque Deus obligari non potest homini. Ergo, &c. R. majorum utramque falsam esse. Cum una ex personis amantibus alteri debet id totum quod est, potest, & operatur: tunc enim ad veram amicitiam solum requiritur, ut persona, quæ sic alteri debet omnia, pro beneficiis ab altera in ipsam liberaliter collatis rependat laudem, honorem, gratiarum actiones, & obsequia sua; quia tunc est bonorum communicatio sufficiens ad veram amicitiam: nec ad bonorum communicationem, quæ ad veram amicitiam sufficiat, requiritur ut sit obligacionis in utraque persona amante, sed sufficit ut sit dignationis in ea persona, cui ab alia debentur omnia.

ARTICULUS V.

De habitu charitatis.

PROPOSITIO I.

Habitus charitatis est ens creatum, nempe qualitas physica, supernaturalis, & per se infusa, inherens animæ, ipsamque permanenter habilitans ad actus, quibus Deus propter se, & proximus propter Deum diligetur.

Est omnium Doctorum contra Magist. Sent. in 1. dist. 17, ubi docet charitatem actualem non produci ab aliquo habitu in anima producto, eique inherente, sed immediatè à Spiritu S. animam inhabitante, & hoc sensu Spiritum Sanctum, inhabitantem animam, esse charitatem habitualem.

Prob. 1. Ex Apostolo dicente Rom. c.5. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis.* Quibus verbis Apostolus manifeste charitatem a Spiritu Sancto distinguit, tanquam effectum a causa efficiente, tanquam donum infusum ab infundente. Quod autem Apostolus non de actuali, sed de habituali charitate loquatur, demonstratur ex Trid. sess. 6. c.7. ubi cum ait, *Per Spiritum Sanctum charitas Dei diffunditur in cordibus eorum, qui justificantur, atque ipsi inheret;* evidenter alludit ad citata Apostoli verba, & tamen non de actuali, sed de habituali charitate loquitur.

2. Ex Trid. verbis modò laudatis, & immediatè subsequentibus: *Unde in ipsa justificatione cum remissione peccatorum hac omnia simul infusa accipit homo per Jesum Christum, cui inheret, fidem, spem, & charitatem.* Hic autem Synodus manifeste non actus, sed habitus fidei, spei & charitatis intelligit; non enim homo actus fidei, spei & charitatis infusos accipit in ipsa justificatione cum remissione peccatorum, sed illos ante habuit, & per illos sese disponuit ad ipsam justificationem, ut dicitur eodem capitulo cap. 6. *Charitas igitur habitualis non est ipse Spiritus Sanctus, sed qualitas physica; non enim est substantia: supernaturalis; peccator enim non justificatur per infusionem donorum naturalium; ad eoque per se & essentialiter infusa: inherens animæ; nam per Spiritum Sanctum diffunditur in cordibus nostris, & in illis manet, donec per peccatum mortale expellatur: animam permanentem habilitans ad actus, &c.* nam se habet per modum potentie, potentius naturalibus supradictis, animam complentis ad actus &c.

Obj. Spiritus Sanctus est charitas: nam 1. Joan. c.4. dicitur: *Deus charitas est; & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* Ergo, &c. R. Spiritum Sanctum esse formaliter charitatem incretam, tum essentialis, quia est amor essentialis, qui tribus personis divinis communis est; tum notionalem, quia procedit per viam amoris, quod ei proprium est. At non est nisi causaliter charitas, quia creaturae rationales Deo diligunt, & quæ est qualitas creata, in cordibus nostris per Spiritum Sanctum diffusa. Doctrinam hanc tradit S. Bernardus in tract. 3. de diligendo Deo, ubi hæc habet: *Dicitur recte charitas & Deus, & Dei donum. Charitas dat charitatem; substantiva accidentalem. Ubi dantem significat, nomen substantiae est; ubi donum, qualitatis.*

Obj. S. Augustinus lib. 8. de Trin. c.8. dicit, dilectionem, qua diligimus fratres, non solum esse ex Deo, sed etiam esse Deum. R. S. Doctorem hic loqui, non de dilectione, qua formaliter, sed de dilectione, qua efficiens constitutimur dilectores fratrum. Dilectio autem hoc secundo sensu accepta, est ipse Spiritus Sanctus per quem, ut ait Apostolus, in cordibus nostris diffunditur charitas illa habitualis, qua per se ipsam constituit nos habitualiter dilectores, sicut per actum suum constituit nos dilectores actualiter. De ea autem loquitur lib. de spir. & litt. c.32. *Charitas Dei est, inquit, diffundiri in cordibus nostris, non qua nos diligit, sed qua nos facit dilectores suos: sicut dicitur justitia Dei, qua justi eius manere dicimus.*

PROPOSITIO II.

Charitas habitualis est virtus specialis, theologica, & omnium virtutum præstantissima.

Prob. per partes. 1. Charitas est virtus: nam ille habitus est virtus, qui inclinat ad actus honestos. Atque habitus charitatis inclinat ad actus honestos: inclinat enim ad amandum Deum propter se, & proximum propter Deum. Amare autem Deum propter

pter se, & proximum propter Deum honestissimum est. Ergo, &c.

2. Charitas habitualis est virtus specialis: nam ille habitus est virtus specialis, qui specialem habet modum tendendi in Deum immediate; adeoque inclinat in actus specialiter honestos. Atqui talis est habitus charitatis: nullus enim alias habitus inclinat ad amandum Deum propter se, & proximum propter Deum, ibi sistendo, & nulla habita ratione proprii commodi. Ergo, &c.

3. Charitas habitualis est virtus theologica: nam ille habitus est virtus theologica, qui haberet pro objecto formalis, & pro materiali primario Deum. Atqui habitus charitatis Deum haberet pro objecto formalis & pro materiali primario, ut manifestum est ex Articulo 1. & 2. Ergo, &c.

4. Charitas habitualis est omnium virtutum praestans. Nam 1. praestans est omnibus virtutibus moralibus, cum sit virtus theologica. 2. Praestans est aliis virtutibus theologis, nempe fide & spe, ut probatur ex Apostolo 1. Cor. cap. 13. ubi ait: *Nunc autem manent fides, spes, charitas, tria haec: major autem horum est charitas.* Ex quo loco sic argumentor breviter, supponendo hic Apostolum loquuntur de actibus fidei, spei & charitatis. Ille habitus praestans est, cuius praestans est actus. Atqui ex Apostolo, actus charitatis praestans est actibus fidei & spei. Et verò charitas nos magis cum Deo conjungit, quam fides, si tamen fides dici potest nos Deo conjungere; & nos perfectius conjungit Deo, quam spes: nam per spem adhæremus Deo, quia nostrum bonum est; per charitatem verò adhæremus Deo; quia in se bonum est, nulla habita ratione nostri comodi; qui modus tendendi in Deum, cique adhærendi, longè excellentior est. Ergo, &c.

PROPOSITIO III.

Charitas habitualis est virtus amicitiae.

Prob. Ille habitus est virtus amicitiae, cuius actus est amor amicitiae. Atqui amor Dei, ad quem inclinat habitus charitatis, est amor amicitiae: habet enim conditiones omnes ad id requiras, ut probatum est. Ergo, &c.

PROPOSITIO IV.

Charitatis habitualis subjectum immediatum est voluntas; mediatum verò sunt justi omnes, sive in via, sive extra viam sunt.

Prob. 1. pars. Subjectum immediatum habitus inclusi est ea potentia naturalis, cui infunditur habitus. Atqui habitus charitatis infunditur voluntati, ut eam scilicet intrinsecè & permanenter compleat ad operandum modo divino, amando Deum propter se, & proximum propter Deum. Hinc illud Apostoli Rom. c. 5. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum.* Ergo, &c.

Prob. 2. pars. Subjectum mediatum habitus est suppositum in quo & cuius est habitus. Atqui charitas habitualis est, 1. in justis viatoribus: viatores enim justificantur per infusionem habitus fidei, spei & charitatis. 2. In justis, qui sunt in purgatorio: non enim aliter justi sunt, quam justi viatores. 3. In iustis comprehensoribus: nam justi comprehensoribus habent charitatem habitualem; justi enim tam sunt intrinsecè & permanenter habiles ad amandum Deum propter se in patria, quam fuerunt in via, Ergo vel habent eandem, quam habuerunt in via, vel habent specificè diversam & perfectioram. Secundum dici non potest, saltem cum sufficiens fundamento. Ergo, primum dicendum est, nempe quod eundem specie & numero charitatis habitum habent in patria, quem habuerunt in via.

At inquit. Amor patriæ specificè diversus est ab amore viae, coquè specificè perfectior. Ergo charitas habitualis, qualis habetur in via, non manet in patria, sed alius habitus succedit altioris & perfectioris speciei. R. neg. conseq. Nam amor patriæ connaturalis est charitati habituali, qualis habetur in via; &

Simonnet Theol. Tom. II.

quod cum illa à justo viatore non possit amari Deus cum ea appretiatione, quacum amatur à justo comprehensore, hoc non ex ejus; sed ex fidei, qua imperfecta & obscura est, defectu provenit. Hinc charitas habitualis longè excellentior est quovis actu amoris Dei propter se à justo viatore elicito. Unde charitas habitualis, non actualis, qualis haberi potest in via, est forma sanctificans.

Quares 1. Utrum charitas habitualis sit forma aliarum virtutum?

Respondeo affirmativè. Cum S. Thoma 2. 2. q. 23. a. 8. in O. Ratio est, quia sine charitate habituali non possumus promereri gloriam per actus aliarum virtutum; adeoque virtutes aliae sine charitate habituali nobis ad promerendam gloriam inutiles sunt. Ergo virtutes aliae sine charitate habituali non sunt nisi virtutes informes & imperfectæ: ille enim solum virtutes formatae & perfectæ virtutes dici possunt & dicuntur, quarum actus gloria meritorii sunt. Ergo charitas habitualis rectè dicitur forma & perfectio virtutum aliarum. Prob. anti. Nam charitatis habitualis est actus aliarum virtutum ordinatae ad finem ultimum, seu Deum; & fine hac ordinatione actus aliarum virtutum non possunt esse meritorii vita æternæ.

Quares 2. Utrum charitas habitualis possit diminuiri?

R. 1. Cum S. Thoma 2. 2. q. 24. a. 10. in O. charitatem habituali non posse diminuiri directè.

Prob. Nam si potest diminuiri directè, certè per peccatum: nihil enim nisi peccatum charitati habituali contraria esse potest. Atqui charitas habitualis non diminuitur directè per peccatum, nam si diminuitur, vel per peccatum mortale, vel per veniale. Neutrum dici potest. Non primum: nam per peccatum mortale quolibet totaliter corruptitur charitas habitualis. Non etiam secundum: nam si charitas habitualis diminuitur per peccatum veniale, multiplicatis veniabilius, totaliter tandem destruetur, & ita fieri poterit ut homo propter sola venialia multiplicata damnetur, moriendo scilicet post amissam totaliter charitatem habitualis per multiplicationem venialium. Quod est absurdum & erroneum. Ergo, &c.

R. 2. Cum S. Thoma ibidem, rectè dici posse, quod per venialia charitas habitualis indirectè diminuitur: nam ut ait S. Thoma loco citato, potest indirectè dici diminutio charitatis dispositio ad corruptionem ipsius. Atqui venialia disponunt ad corruptionem charitatis habitualis: nam disponunt ad mortale, quo charitas habitualis corruptitur. Disponunt autem ad mortale, augendo concupiscentiam, intendendo habitus pravos in materia peccati mortalis, & impediendo abundantiam gratiarum actualium, quibus homo à mortali præteratur.

Adde quod peccata venialia etiam rectè dicantur, indirectè diminuere charitatem habituali, quatenus impediunt exercitium illius. Impediunt autem exercitium illius, quia faciunt, ne actus illius frequenter producantur. Item, quia faciunt, ne aliarum virtutum actus, praesertim heroicus, facile imperet. Item, quia faciunt, ne Deus incerte seu cum fervore diligatur. Porro cum Patres videntur docere, per venialia diminui, vel etiam corrupti charitatem habituali, nihil aliud intelligunt, quam per venialia charitatis habitualis exercitium impediti, vel per ea ad charitatis habitualis corruptionem hominem disponi.

Dices. Saltem homo propter venialia minus à Deo diligitur amore amicitiae. R. dist. Minus à Deo diligitur in ordine ad gloriam, N. Deus enim propter venialia homini non vult minorem gloriam. Minus à Deo diligitur in ordine ad auxilia gratiarum. C. Deus enim propter venialia homini dare non vult tot & tantas gratias, quot & quantas daret illi, si à venialibus abstineret. Unde sit ut homo non cavendo sibi à venialibus, sensim sine sensu in mortalità labatur.

Quares 3. Utrum charitas habitualis possit amitti?

R. 1. Ab homine justo, quandiu est in via, charitatem habituali amitti posse. Ita docet S. Thomas 2. 2. q. 24. a. 11. & cum eo Doctores omnes.

O 3 Prob.

Prob. Quia caritas habitualis vel est gratia sanctificans, vel saltem velut proprietas gratia sanctificantis, ab ea de lege ordinaria inseparabilis. Atqui homo justus, quandiu viator est, amittere potest gratiam sanctificantem. Ergo, &c. *Prob. min.* Nam gratia sanctificans neque per se immediate hominem justum confirmat in bono, neque habet sibi infallibiliter annexas gratias efficaces ad vitanda omnia mortalia, ut patet ex innumeris, qui post acceptam in baptismō regenerationis gratiam, peccant mortaliiter. Ergo homo justus, quandiu viator est, mortaliter peccare potest. Atqui gratia sanctificans per mortale quolibet amittitur; hoc enim dicit Scriptura Ezech. c. 18, ubi legitur: *Cum averterit se justus in iustitia sua, & fecerit iniquitatem, morietur in eis: in iustitia sua, quam operatus est, morietur (morte scilicet spirituali, quae in gratia sanctificantis privatione consistit.)* Ergo homo justus, quandiu viator est, amittere potest gratiam sanctificantem.

R. 2. Charitatem habitualē amitti per quolibet peccatum mortale. Ita docet S. Thomas 2. 2. q. 24. a. 12. & cum eo Doctores omnes.

Prob. Nam caritas habitualis necessariō amittitur, cum amittitur gratia sanctificans; cum ipsa vel sit gratia sanctificans, vel saltem sit proprietas illius, ab ea inseparabilis, ut jam observatum est. Atqui gratia sanctificans amittitur per quolibet peccatum mortale; quia, ut aperte docet Scriptura, Deus in statu praesentis providentia decretivit hominem in peccatum cujuscumque peccati mortalis privare gratia sanctificantem, seu, quod idem est, privare vita anima, quae in gratia sanctificantis consistit. Ergo, &c.

Confirmatur. Habitus insisi destruuntur per actus malos, specialiter oppositos actibus illorum, & cum eis incompatibilis, ut patet in habitibus fidei & spei, quorum hic per desperationem, ille verò per positivam infidelitatem corruptitur. Atqui omni actus vel quasi actus mortaliter malus, specialiter opponitur actui charitatis, seu actui quo Deus propter se diligitur super omnia, & cum eo incompatibilis est, actus enim, quo Deus propter se super omnia diligitur, est virtualiter & exercitè nolitio efficax omnis peccati mortalis, adēquè nolitio omnis peccati mortalis, ejus volunti & commissioni arguitivè contradictoria. Ergo caritas habitualis destruit per quolibet peccatum mortale. Vide S. Thomam loco citato.

Quæres 4. Utrum caritas habitualis possit augeri?

R. Cum S. Thoma 2. 2. q. 24. a. 4. Charitatem habitualē augeri posse in homine justo, quandiu viator est.

Prob. 1. Ex Apocalyp. cap. 22, ubi didicitur: *Qui justus est, justificetur adhuc: & sanctus sanctificetur adhuc.* Ergo justus viator potest magis ac magis justificari, potest magis ac magis sanctificari. Atqui non potest magis ac magis justificari, & sanctificari sine augmentatione charitatis habitualis. Ergo, &c. 2. Ratione. Quia, ut dicit S. Thomas art. proximè citato in O. *Ex hoc dicimus esse viatores, quod in Deum tendimus, qui est ultimus finis nostra beatitudinis.* Ergo quandiu sumus in via, tāndiu possumus tendere in Deum, ut est beatitudo nostra: seu, quod idem est, tāndiu possumus progredi versus Deum, ut est beatitudo nostra. Atqui hic progressus fieri non potest, nisi merendo plures & plures gradus gloriae. Ergo quandiu sumus in via, tāndiu novos gradus mereri possumus, adēquè mereri possumus novos gradus charitatis habitualis: gradus enim gloriae retribuenda correspondent gradibus charitatis habitualis; neque plures aut pauciores erunt gradus gloriae in patria, quam fuerint gradus charitatis habitualis in via. Ergo, &c.

ARTICULUS VI.

Utrum ad charitatis habitualis augmentum requiriatur actus ipsa intensiores.

RESPONSI.

*C*haritas habitualis augetur non solum per actus ipsa intensiores, sed etiam per remissiores.

Prob. 1. Homo justus toties meretur augmentum charitatis habitualis, quoties meretur augmentum gloriae, ut patet ex supra dictis. Atqui homo justus meretur augmentum gloriae per actum charitatis; etiam si habitus charitatis remissior sit. Ergo, &c. *Prob. min.* Supponatur homo justus ut sex, producere actum charitatis intensum ut tria tantum. In hac suppositione, homo justus producit actum charitatis, remissorem charitatis habituali, quam habet. Atqui tamen per actum illum meretur de condigno augmentum gloriae. Ergo, &c.

Prob. min. Nam homo justus meretur de condigno augmentum gloriae, per omnem actum qui Deo gratius est, & proportionem habet cum gloria sufficiemt ad meriti dignitatem. Atqui in hypothesi facta, actus charitatis elicitus, gratius est Deo quod non habet difficultatem, & proportionem habet cum gloria sufficiemt ad dignitatem meriti: nam etiam secundum adversarios, habere in homine justo tantum ut duo, nec minorem habere potest, eo quod elicitur ab homine justiore & sanctiore: repugnat enim per majorem sanctitatem minori effumationem operis, sed & contra ex hac parte necessariō crescit. Ergo, &c.

Prob. 2. Si homo justus non meretur augmentum charitatis habitualis, nisi per actus charitatis intensiores ipso habitu, cum homo justus mereri non possit augmentum gloriae, nisi simili mereatur charitatis habitualis augmentum, opera pietatis ab hominibus justis elicitæ ex charitatis affectu, ipso charitatis habitu remissore, non mererentur augmentum gloriae. Consequens videtur aperte repugnare Concilio Tridentino. Ergo, &c.

Prob. min. Nam Trid. less. 6. c. 16. sic loquitur: *Nihil ipsis justificatis amplius deesse credendum est, quominus plene illis quidem operibus, que in Deo sunt facta . . . vitam aeternam suo etiam tempore, si tamen in gratia decesserint, conseqvendam, vere promersisse censeantur.* Ergo ex Trid. ut opera justificatorum vere promerentur gloriam, requirunt & sufficit, ut sint in Deo facta. Atqui ut censeantur esse in Deo facta, sufficit ut sint facta ex affectu placidi Deo, adēquè ex affectu charitatis, sive affectus ille sit intensior ipso charitatis habitu, sive non; & quod opera pietatis non sint in Deo, nisi sint ex affectu charitatis, qui sit ipso habitu intensior, aperte falsum & absurdum videtur. Cetero manifeste falsum & absurdum est, dicere opus pietatis, factum ex affectu charitatis intensio tantum ut tria, factum esse in Deo, si is qui fecit, justus est solum ut duo; lecus si justus est ut quatuor. Ergo, &c.

Obj. 1. Esto homo justus charitatis habitualis augmentum mereatur per actus ipso habitu remissiores, saltem augmentum illud non statim conferatur. *R.* Hoc neg. Nam nulla est ratio hujus dilatationis. Præterea, quod statim conferatur, aperte docet Trid. less. 6. cap. 10. ubi loquens de incremento justificationis accepta in Sacramento, adēquè de incremento habitualis justitiae, sic ait: *Sic ergo justificati, & amici Dei ad domestici facti, cuncte de virtute in virtutem, renovantur . . . & per observationem mandatorum Dei & Ecclesie, in ipsa justitia per Christi gratiam accepta, cooperante fide bonis operibus, crescunt, atque magis justificantur.* Quibus verbis in sensu proprio & obvio sumpitus, sicuti sumi debent, cum non sit ratio ea aliter accipiendi, aperte significatur justitiam habitualē, quæ ex parte consistit in habituali charitate, per bona opera in Deo facta crescere & augeri simpliciter, adēquè incrementum illius non

non differri, sed bonis operibus in Deo factis statim conferri.

Obj. 2. Qui longo tempore frequenter elicuit actus charitatis remissos, non experitur facilitatem in eliciendis ejusmodi actibus intensioribus. Ergo signum est, quod habitus charitatis non augeatur per actus remissos. R. neg. conf. Nam ratio cui ille facilitatem in eliciendis actibus charitatis intensioribus non experietur, est quia habitus infusi, qualis est charitas habitualis, aut nullo modo facilitant, aut saltem non facilitating sensibiliter. Veritas hujus responsionis demonstrari potest ex eo, qui lege Sacra entia recipit cum dispositione remissa: non enim majorem facilitatem experitur in exercendis actibus charitatis, quamvis in eo charitas habitualis augeatur.

Obj. 3. Charitas habitualis crescit quidem in esse gratia per actus remissos, at non crescit in esse habitus & qualitatis. R. hoc gratis & inineligibiliter dici, nam charitas habitualis non potest crescere in esse gratia, nisi per additionem novorum graduum. Non posunt autem novi gradus addi prioribus, quin charitas habitualis crecat in esse habitus & qualitatis: cum enim sit essentialiter habitus & qualitas, hoc ipso quod novos gradus accipit, sit habitus & qualitas interior.

Dices. Charitas habitualis crescit moraliter in esse gratia per actus remissos, non crescendo in esse habitus & qualitatis, quatenus propter actus remissos hominem magis acceptatur ad gloriam, quamvis non recipiat novos gradus, quibus in eo intendatur charitas habitualis. R. hoc dici non posse: Deus enim eatemus hominem acceptat ad gloriam, quatenus dat illi jus proximum ad gloriam; atque ita Deus hominem magis acceptat ad gloriam, quatenus dat illi jus proximum ad gloriam majus. Deus autem non dat homini jus proximum ad gloriam, nisi per infusionem charitatis habitualis, quae ideo dicitur semen gloriae. Ergo Deus non dat homini jus proximum ad gloriam majus, nisi charitatem habitualiter prius infusam intendendo per additionem novorum graduum. Ergo Deus non magis acceptat hominem ad gloriam, nisi quia novos gradus charitatis habitualis infundi homini; adeoque charitas habitualis crescere non potest moraliter in esse gratia, quin simul physice crecat in esse habitus & qualitatis: immo physice crescit in esse habitus & qualitatis ratione prius, quam moraliter crescat in esse gratia; quia ratione prius est, eam per additionem novorum graduum intendi, quam jus proximum ad gloriam majus dari.

Obj. 4. Justus qui exercet actus charitatis non intensiores ipso habitu, eo non bene utitur. Ergo non meretur augmentum gloriae & charitatis habitualis. R. neg. ant. 1. enim quomodo dici potest justus non bene uti habitu charitatis, cum elicet actus charitatis huic habitui in intensione aequales? Certe si ille habitu charitatis tunc non bene utitur, non beati in celo bene utuntur; non enim habent actum charitatis intensiorem habitu, ut suo loco dictum est.

2. Male dicitur justum non bene uti habitu charitatis, cum ex eo producit actum ipso remissori: hic enim actus, quamvis ipso habitu remissior secundum intensionem, est tamen, ut supponitur appreciativè summus. Quod autem justus non bene utatur habitu charitatis, cum ex eo producit actum, quo Deum propter se super omnia diligit, male & falso asseritur. Justus igitur producens actum charitatis ipso habitu remissorem, bene utitur habitu, cum ex eo producatur excellentius actum & Deo gratum; quamvis habitu non utatur optimè, quia ex illo cum auxilio actualis gratia posset actum excellentiorem, & Deo gratiorem producere. Unde non tantum gloriae & gratiae incrementum proseretur, quantum posset promereri.

Dices. Justus producendo actum charitatis ipso habitu remissorem, operatur negligenter. Ergo non bene utitur habitu. R. dist. ant. Operatur negligenter negligientia pure negativa; hoc est, non adhibet in operando tantam diligentiam, quantum posset ad-

hibere, vel si vis, non operatur tanto fervore, quanto posset operari, C. ant. Operatur negligenter negligientia primativa, hoc est, negligientia importante omissionem diligentia, hic & nunc debitam vel ex officio vel ex aliquo Dei praeceto, N. ant. Alioquin tunc nequidem ad sensum adversariorum mereretur, sed è contra demerteret positivè, quia peccaret.

Dices. Scriptura variis locis reprehendit negligentes & tepidos: idem passim faciunt SS. Patres. R. negligentes & tepidos illos, quos redarguit Scriptura, & post Scripturam Patres redargunt, non esse eos, qui opera pietatis exercent ex affectu charitatis ipso charitatis habitu remissore, vel non intensore; sed eos qui operantur negligenter negligientia privativa & peccaminosa, quales sunt ii, qui ea ad quae obligantur, non nisi perfundant & cum multis imperfectionibus atque culpis venialibus plene liberatis exequuntur. Ad tales pertinet illud Apoc. cap. 3. Utinam frigidus es, aut calidus! Sed quia tepidus es, & nec frigidus nec calidus, incipiam te evocare ex ore meo.

Obj. 5. Hac nostra sententia inducit tempore, & fervorem extinguit. R. hoc perperam dici: cum enim dicimus hominem justum, per actus charitatis habitu non intensiores, aut etiam remissiores, mereri augmentum gloriae & gratiae, simul dicimus, & per actus intensiores mereri majus augmentum; & cum Apostolo 1. Cor. c. 15. clamamus omnibus: Stabiles estote & immobiles, abundantes in opere Domini semper, scientes quod labor vester non est inanis in Domino.

Dices. Secundum hanc sententiam fieri potest, ut is qui nunquam nisi remissos charitatis actus elicuit, sanctitate aequet, immo & supereret eum, qui elicuit valde intensos. R. hoc fieri potest, si primus diu vivat absque mortali peccato, & actus charitatis remissos frequentissime eliciat; secundus vero non diu vivat, & sic longè pauciores elicat intensos, in quo non est inconveniens. Porro vicissim fieri potest, ut qui non diu vixit, sanctitate aequet, immo & supereret justos, qui diu vixerunt, & actus charitatis aliarumque virtutum remissos frequentissime elicuerunt, quia brevi illo tempore quo vixit, in producendis actibus charitatis, aliarumque virtutum valde intensis fidei & diligenter exercuit. De tali dicitur lib. Sap. c. 4. Consummatus in brevi, explevit tempora multa: placita enum erat Deo anima illius: propter hoc properavit et ducere illum de medio iniquitatum.

Queres, utrum aucta charitate habituali, augeantur ceteri omnes habitus infusi, tam morales, quam theologici?

R. cum ea, nec sine ea augeri. Ratio est, quia ceteri omnes habitus per se infusi, se habent ad charitatem habitualem, ut proprietas ad naturam, cuius sunt proprietates, quod indubitatum est de habitibus virtutum moralium, quas a charitate habituali connaturaliter inseparabiles esse, facile concedunt omnes. De habitibus vero virtutum theologicarum fidei & spei suadetur ex eo, quod nec infundantur sine charitate habituali, & earum consortium ita connaturaliter exigat charitas habitualis, ut sine illis nunquam existat. Quod autem sine ea maneant in homine peccatore, hoc fit per accidens ex speciali favore Dei, contra naturalem exigentiam volentis in fidei peccatore manere principium intrinsecum actuum fidei & spei, sine quibus justificationis gratiam recuperare non potest; manere, inquam, principium intrinsecum, &c. donec illud per actus malos specialem cum eo repugnantiam habentes, demeretur. Ergo ceteri omnes habitus ipsis sequuntur charitatem habitualem quoad augmentationem, sicut sequuntur eam quoad infusionem, & sicut eam sequentur omnes quoad conservationem, sine speciali & innaturali favore, quo, ut dictum est, in fidei peccatore habitus fidei & spei conservantur.

Ex dictis collige, 1. in fidei peccatore habitus fidei & spei non augeri per actus proprios. Ratio est, quia cum habitus fidei & spei non augeantur, nisi aucta charitate habituali, non augeantur nisi per actus meritorios augmenti gratiae sanctificantis:

non enim nisi per actus hujusmodi augeri potest charitas habitualis. Atque in fidei peccatore actus fidei & spei non sunt meritorii gratiae sanctificantis. Ergo, &c.

2. Ceteros omnes habitus infusos semper esse in eodem gradu intentionis cum charitate habituali: infunduntur enim & augentur eadem proportione, qua charitas habitualis. Nam ratio qua probat ceteros omnes habitus infusos non infundi aut augeri, nisi infusa, vel aucta charitate habituali, probat etiam eos non nisi eadem proportione infundi & augeri. Hinc justi homines, etiam eximiē sancti, non magis excellunt in una virtute habituali infusa, quam in alia; quamvis interdum in una virtute actuali magis excellant, quam in aliis; seu quamvis per gratiam actuali excitati & adjuti, in materia unius virtutis excellentius operentur, quam in aliarum virtutum materia, ut docet experientia.

At inquit. Cum excellunt v. g. in exercendis actibus fidei, magis in eis augetur habitus fidei, quam v. g. habitus spei. R. hoc esse falsum: nam propter excellentiores illos actus fidei, fides & spes habitualis augentur eadem proportione, qua habitualis charitas, adeoque augentur eadem proportione inter se: unde una non magis augetur, quam alia. Quid si sancti illi majorem subinde in exercendis fidelibus facilitatem experientur, oritur hac facilitas vel ex majoribus gratiis actualibus, quibus excitantur ad credendum, vel ex intensiori habitu per excellentiores fidei actus acquisitione.

ARTICULUS VII.

Utrum status charitatis perfecta excludat actus virtutis spei: ita ut neque timor paenarum, seu damnationis aeternae, neque amor & desiderium beatitudinis, quia nostrum bonum est, in hoc statu locum habeant.

Sicutus Thomas 2. 2. q. 24. art. 9, distinguit tres gradus seu status charitatis habitualis: incipientem scilicet, proficiem, & perfectam. Nam primo quidem, inquit S. Doctor in O. incumbit homini (justificatio) studium principale ad recedendum a peccato, & resistendum concupiscentiis ejus, que in contrarium charitatis movent. Et hoc pertinet ad incipientes, in quibus charitas est nutrienda, vel forvenda, ne corrumperatur. Secundum autem studium succedit, ut homo principaliter intendat ad hoc quod in bono proficiat. Et hoc studium pertinet ad proficiem, quae ad hoc principaliter intendat, ut in eis charitas per augmentum robustetur. Tertium autem studium est, ut homo ad hoc principaliter intendat, ut Deo inharetur, & eo fruatur. Et hoc pertinet ad perfectos, qui cupiunt dissolvi, & esse cum Christo.

Igitur S. Doctor homines justos constituit in tripli classe. In prima sunt ii, qui Incipientes dicuntur, & quorum principium studium est in nutrienda seu forvenda charitate, pravos habitus alias contractos destruendo, effrenem concupiscentiam reprimendo; tentationes, quibus tunc vehementius & pertinaciū afflantur, superando; sibi denique a peccatis praesertim mortalibus cavendo. In secunda classe sunt ii, qui dicuntur Proficiem, qui destruet magna saltem ex parte pravis habitibus, refragata concupiscentia, sedatis tentationum procelis, in hoc principiū incumbunt, ut per bonos actus & opera pietatis, habituali in se charitatem, aliasque virtutes omnes augeant. In tercia denique classe sunt ii, qui Perfecti dicuntur, qui postquam in virtutibus christianis omnibus per diligentissimum & frequentissimum actuū illarum exercitium multum profecerunt, Deum ardenter diligentes, hoc principaliter affectant, ut Deo per continuam, quantum in hac mortali vita fieri potest, contemplationem, & amorem continuum adhaereant, eoque fruuntur.

Porrō incipientes sic dicuntur, non quod tantum nutriant seu forveant charitatem habitualē, ne per mortale peccatum corrumperatur; nam actus virtutum, & opera pietatis exercent, & exercendo proficiunt in

charitate habituali, alii que virtutibus; sed quia potissimum occupantur in vitandis peccatis, quibus in eis corrumperetur habitualis charitas; potissimum, inquam, occupantur, &c. eō quid in eo statu vi- gent adhuc habitus pravi, & effervescit concupiscentia. Unde crebrius & vehementius incipientes ad peccandum sollicitantur, quam ii qui dicuntur Proficiem, quique a pravorum habituum servitute liberi, sicut & a frequentioribus & vehementioribus concupiscentiis infelicitibus securiores facti, principiam cum ponunt in proiectu.

Hoc dicit S. Thomas in resp. ad 2. ubi sic loquitur: *Illis in quibus charitas incipit, quamvis proficiant (per actum virtutum, quos exercent) principiorum iamen cura impinet, ut resistant peccatis, quorum impugnatione inquietantur. Sed postea hanc impugnationem minus sentientes, jam quasi securius intendunt ad proiectum, ex una parte facientes opus, & ex alia parte habentes manum ad gladium; scilicet ut pugnent contra incentiva peccati, quibus non carent, & contra insurgentes tentationes, a quibus non omnino liberantur.*

Similiter perfecti sic dicuntur, non quod eum attingerint terminum, ultra quem excrescere non possit charitas habitualis, aut quod, derelicto virtutum exercito, in charitate habituali proficere desierint, sed quia quamvis adhuc proficere possint & quotidie proficiant, ardentis amore Dei flagrantes, ad hoc alpant praecepit, ut per assiduum contemplationis & amoris exercitium uniantur Deo, eoque fruuntur. Hoc dicit S. Thomas in resp. ad 3. *Perfecti etiam in charitate proficiunt. Sed non est ad hoc principis eorum cura: sed jam eorum studium circa hoc maxime versatur, ut Deo inharetur. Et quamvis etiam hoc querant incipientes & proficiem, tamen magis sentient circa alia suam sollicitudinem; incipientes quidem, de vita ratione peccatorum; proficiem vero, de profectu virtutum.*

Ex dictis hactenus appareat, juxta S. Doctorem, gradum seu statum perfectorum ab aliis prioribus differre in eo tantum, quod perfectorum propter ardorem seu intentionem charitatis, principium studium sit inhārere Deo, eoque frui, principium, inquam, non unicum: vivunt etiam studiosē & virant peccata & in virtutibus proficiunt. Unde sequitur perfectos praecepit quidem, ut non unice affici ad bonitatem Dei absolutam: quare perperam & falsò negatur, eos identidem ad operandum moveri à bonitate Dei respectiva, seu in operando intendere proprium interesse ordinatum & supernaturale, quod in viranda damnatione aeterna, & possessione Dei consequenda consistit. Pro quo sic

RESPONSI.

Bonum operari & vitare malum intuitu proprii interesse, seu commodi supernaturalis, non repugnat statui perfectorum, adeoque nec amor & desiderium beatitudinis, quā summum bonum nostrum est, nec timor aeternae damnationis, etiam quatenus est summum nostrum malum, repugnat huic statui.

Prob. I. ex Script. Nam Psal. 118. dicitur: *Inclinavi cor meum ad facientes iustificationes tuas propter retributionem. Et ad Hebr. c. 11. Apostolus loquens de Moysi sic ait: Magis eligens affligi cum populo Dei, quam temporalis peccati habere iucunditatem: majores dixitias optimas thesauro Egyptiorum impropter Christi: aspiciebat enim in remunerationem. Ex his autem sic argumentor. Qui malum vitat, & bonum operatur intuitu retributionis & remunerationis aeterna, malum vitat, & bonum operatur ex affectu proprii interesse seu commodi supernaturalis, ut patet ex terminis. Atque Moyses & David, qui prudelicibus perfecti centendi sunt, malum vitarunt, & bonum operari sunt intuitu retributionis & remunerationis aeterna. Ergo malum vitarunt, & bonum operari sunt ex affectu proprii interesse seu commodi supernaturalis. Ergo, &c.*

Præterea, 2. ad Timoth. c. 4. de se ipso sic loquitur

quitus Apostolus: *Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi. In reliquo reposita est mihi corona iustitiae, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus Iudex.* Ergo Apostolus expectabat gloriam aeternam ut coronam seu mercedem. Ergo expectabat gloriam aeternam ut sibi bonam & commodam. Ergo amabat & desiderabat gloriam aeternam ut sibi bonam & commodam. Ergo quamvis perfectissima charitate praeditus, operabatur ex affectu aeterna gloria, ut sibi bona & commodata. Ergo, &c.

Præterea, sic ait idem Apostolus Rom. c. 5. *Gloriam in spe gloria filiorum Dei.* Ergo Apostolus cum perfecta charitate sperabat gloriam aeternam, imo & de illa sua spe gloriabatur. Atqui sperare gloriam, est eam amare, & desiderare efficaciter ut summum nostrum bonum & commodum. Ergo Apostolus cum perfecta charitate gloriam amabat & desiderabat efficaciter ut summum suum bonum & commodum, imo & gloriabatur, quod sic eam amaret & desideraret. Ergo, &c.

Denique, Epist. ad Tit. c. 2. haec habet: *Apparuit gratia Dei Salvatoris nostri omnibus hominibus, erudiens nos, ut abnegantes impietatem, & facularia desideria, sobriè, & justè, & pie vivamus in hoc saeculo, expectantes beatam spem, quæ verba diriguntur non solum ad incipientes & proficiens, sed etiam ad perfectos, qui proinde sobriè, & justè, & pie vivunt in hoc saeculo, quia sperant, hoc est, quia promissam bonis operibus beatitudinem amant & desiderant efficaciter, ut summum suum bonum & summam suam perfectionem. Igitur, ex Apostolo, etiam perfecti efficaciter afficiuntur ad suum proprium interesse, seu commodum supernaturale; & quia sic ad illud afficiuntur, sobriè, & justè, & pie vivunt in hoc saeculo.*

Porro ex dictis hactenus evidenter inseruntur, etiam perfectos odire & fugere, adeoque timere damnationem aeternam, ut summum suum malum & incommodum: qui enim amat & desiderat efficaciter bonum aliquod, ut sibi bonum & commodum, hoc ipso naturali necessitate odit & fugi, adeoque timet malum huic bono oppositum, ut sibi malum & incommodum. Ergo etiam perfecti peccatum fugiunt ex metu damnationis aeternæ, quia summum suum malum est & incommodum, adeoque ex affectu proprii interesse & commodi supernaturalis; quamquam etiam & potissimum illud fugiunt ex affectu charitatis, quia est offensa Dei.

Confirmatur. Ex verbis Christi Matth. cap. 10. dicentis: *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: sed potius timete eum, qui potest & animam & corpus perdere in gehennam.* Hæc autem verba dirigit Christus etiam ad perfectos: hic enim Christum solos incipientes & proficiens alloqui, gratis & prosperum dicetur. Atqui Christus per hæc verba suadet merum gehennæ, hoc est, aeterna damnationis, quia summum malum nostrum est; & suadet, ut hoc metu a peccato deterreantur. Ergo possunt omnes, etiam perfecti, timere damnationem aeternam, ut summum suum malum, & ex timore damnationis aeternæ, ut summum sui mali, vitare offendam Dei. Præterea, cum perfecti consilium Christi negligere dici non possit; & damnationem aeternam ut summum miseriam timere, & quia timent, offendam Dei vitare, omnino dicendi sunt; quamvis etiam & maximè, ut jam dictum est, eam, quia est offensa Dei, quem ardenter propter se diligunt, devitent.

Prob. 2. resp. Auctoritate Innocentii XII. qui anno 1699. damnavit hanc propositionem: *Datur habituialis status amoris Dei, qui est charitas pura, & sine ulla admixtione proprii interesse.* Neque timor penarum, neque desiderium remuneracionum habent in eo amplius partem. Non amatur amplius Deus propter meritum, neque propter perfectionem, neque propter felicitatem in eo amando inveniendam. Nullus igitur status charitatis habituialis est, in quo justi viatores non retineant affectionem aliquem ad proprium

interesse seu commodum, ordinatum feliciter & supernaturale, in quo non timeant penas, hoc est, damnationem aeternam, ut summam hominis misericordiam, in quo non desiderent remuneraciones, hoc est, aeternam gloriam, ut mercedem bonis operibus in Deo factis retribuendam; in quo non ament Deum propter meritum, hoc est, ut eum amando mereantur vitam aeternam; in quo denique Deum non ament propter perfectionem, & felicitatem in eo amando inveniendam, adeoque eum amere propter solam bonitatem ejus absolutam, & nunquam propter bonitatem ejus respectivam; seu, quod idem est, eum ament non ut bonum ipsis, sed tantum ut bonum in se. Quæ

Confirmatur. Ex Trid. sess. 6. c. 16. ubi legitur: *Bene operantibus usque in finem, & in Deo sperantibus, proponenda est vita aeterna... tanguam merces ipsius Dei promissione bonis ipsorum operibus & meritis fideliter reddenda.* His autem verbis etiam perfectos comprehendi, patet ex sublequentibus. *Hac est enim illa corona iustitiae, quam post suum certamen & cursum repositam sibi esse ajebat Apostolus, &c.* Ergo etiam perfecti ad bonum volendum & operandum excitari possunt per considerationem vita aeterna, ut mercedis bonis operibus reddenda; alioquin frustra omnino proponeretur illis vita aeterna, ut merces bonis operibus reddenda. Ergo ad bonum volendum & operandum excitari possunt per amorem, & desiderium efficaciter beatitudinis considerare ut summum bonum, summaque perfectio hominis est, adeoque a peccato deterri possunt per odium & fugam aeternæ damnationis, considerare ut hominis summum malum est, summaque miseria.

Prob. denique resp. Ratione, & quidem 1. sic. Potest homo perfectus proximo, quem perfectè diligere, & quia cum diligit propter Deum, velle beatitudinem qui summum ejus bonum est. Ergo potest etiam se ipsum diligere perfectè propter Deum, quia se ipsum sic diligere, velle sibi beatitudinem, qua summum suum bonum est. Similiter homo perfectus proximo, quia eum diligit propter Deum, potest nolle & timere damnationem, quia summum ejus malum est. Ergo potest etiam sibi, quia se ipsum diligit propter Deum, nolle, & timere damnationem, quia summum suum malum est. Quidni enim homo perfectus posset, in ordine ad salutem, ex imperio charitatis sibi velle aut nolle, sibi desiderare aut timere, quod ex charitatis imperio proximo vult aut non vult, desiderat aut timet; & sibi velle aut nolle, desiderare aut timere sub ea consideratione, sub qua proximo vult aut non vult, desiderat aut timet. Imo quia perfectus ex charitate diligit proximum, sicut se ipsum ex charitate diligit, amat & desiderat proximo summum ejus bonum quæ tale, quia summum suum bonum sibi amat & desiderat quæ tale. Item odit & timet proximo summum ejus malum quæ tale, quia summum suum malum quæ tale sibi odit & timet.

2. Sic Justus in statu perfectè charitatis elicere potest cum auxilio gratia actus, qui etiam in hoc statu utiles sunt, & quandoque necessari ad vincendas tentationes, ad resistendum rebellantis concupiscentiam, moribus, ad erigendum contra difficultates in via salutis passim occurrentes animum, adeoque ad corroborandam & conservandam charitatem habitualem. Atqui ad hæc omnia maximè utiles sunt, imo & idem necessari actus, quibus amamus & desideramus summum nostrum bonum quæ tale, aut quibus odimus & timemus summum nostrum malum, quæ summum nostrum malum est. Ergo, &c.

3. Sic. Justus in statu perfectè charitatis producere potest actus illos omnes, qui imperari possunt a perfecta charitate. Atqui actus virtutis spei imperari possunt a perfecta charitate, & tam saltem possunt, quæ actus virtutum moralium: tam enim possunt

possunt actus virtutis spei produci ex affectu placendi Deo, quam possunt ex affectu placendi Deo produci actus virtutum moralium. Et verò actus virtutum moralium produci possunt ex affectu placendi Deo, quia sunt honesti, adeoque Deo grati. Atqui pariter actus virtutis spei sunt honestissimi, ac proinde Deo gratissimi: Deus enim, qua summum nostrum bonum, honestissimè amabilis est. Ergo, &c.

Obj. 1. Qui bonum operatur, & malum vitat propter mercedem & retributionem, mercenarius est. Sed esse mercenarium repugnat statui perfectorum. Ergo statui perfectorum repugnat operari bonum & vitare malum propter mercedem & retributionem. *R.* mercenarium esse, qui operatur propter mercedem & retributionem temporalem, & in bono aliquo creata posita; at non esse mercenarium, qui operatur propter mercedem & retributionem aeternam, qua non est alia quam Deus ipse. Unde repugnat quidem statui perfectorum bonum operari & malum vitare propter mercedem temporalem, seu propter bonum aliquod creatum obtainendum: at huic statui non repugnat operari bonum & vitare malum propter mercedem aeternam; seu propter possessionem Dei consequendam.

Bonitas hujus responsionis patet ex eo quod aliquin mercenarius fuit Moïses, qui improprium Christi majores divitias astimando thesauro Ägyptiorum, aliciebat in remunerationem. Item mercenarius fuit David, qui propter retributionem inclinabat cor suum ad servanda mandata divina. Item mercenarius fuit Apostolus, qui à Deo, iusto iudice, expectabat corona glorie, & de hac sua expectatione gloriatur. Item Synodus Tridentina, quantum in se est, justos omnes facit mercenarios, omnibus indiscriminatim vitam aeternam proponendo, ut mercedem bonis ipso cum operibus reddendam.

Mercenarius itaque ille omnis & solus dicendus est, qui non operatur nisi propter mercedem temporalem, ita ut neq; serviat, nec servire velit Deo, nisi propter bonum aliquod creatum à Deo obtainendum: unde convincitur non amare Deum, nisi propter ilud bonum, quod proinde plus amat, quam Deum, ejusque professionem vel expressè, vel saltem interpretativè anteponit possessioni Dei. Hic autem modus amandi Deum inordinatissimus est, & incompositibilis non solum cum statu perfectorum, sed etiam cum statu proficientium & incipientium. Mercenarius igitur dici non potest, qui operatur propter mercedem aeternam, nec aliud à Deo bonorum suorum operum præmium expectat, quam ipsum Deum: qui enim sic servit Deo, rebus omnibus creatis eum anteponit; in eoque tanquam in summo suo bono constituit finem suum ultimum: qui modus diligendi Deum, & serviendo Deo, ordinatissimus est, & cum perfectissima charitate maxime composibilis.

Hanc totam doctrinam tradit S. Augustinus enarr. in Psal. 72. ad hæc verba, *Pars mea Deus in secula; quibus David non aliud bonorum suorum operum præmium nisi Deum expectare significabat: Factum est cor castum*, inquit S. Doctor, *gratias jam amat Deus. Non ab illo patitur aliud præmium. Qui aliud præmium petit à Deo, & propterea vult servire Deo, carius facit quod vult accipere, quam ipsum à quo vult accipere. Quid ergo? Nullum præmium Dei & nullum præter ipsum. Præmium Dei ipse Deus est: hoc amat, hoc diligit. Si aliud dixerit, non erit castus amor. Recedis ab igne immortali, frigesces, corrumperis. Noli recedere, corruptio tua erit;*, &c.

Obj. 2. Quod repugnat puritati charitatis, repugnat statui perfectorum. Sed bonum operari intuitu proprii interest seu commodi, repugnat puritati charitatis. Ergo, &c. *R.* dist. min. Bonum operari intuitu proprii commodi temporalis, repugnat puritati charitatis, C. min. Charitas enim non est pura in eo qui aliquid præter Deum amat, quod non amat propter Deum. At qui operatur bonum intuitu proprii commodi temporalis, bonum aliquod creatum amat præter Deum, quod propter Deum non amat; adē-

que non amat Deum pure, quamvis, ut supponitur, hōi illius prosecutio aut non sit, aut non nisi leviter sit peccaminosa. Bonum operari intuitu proprii commodi supernaturalis & aeterni, repugnat puritati charitatis, N. m. Charitas enim pura est in eo qui nihil amat nisi Deum, aut propter Deum, quem amat non solum ut suum summum bonum, sed etiam ut in se summè bonum; ac proinde quem amat non solum amore concupiscentia, cuius motivum est bonitas divina respectiva, sed etiam amore amicitie, cuius motivum est bonitas divina absoluta. At justus, qui bonum operatur intuitu proprii commodi supernaturalis & aeterni, nihil amat nisi Deum, aut propter Deum, quem amat non solum, &c.

Nota. Proprium hominis interesse supernaturale, & aeternum nihil aliud est, quam Deus ipse ut possidendum per actus beatificos, & quæ talis summè perfectivus hominis. Justus igitur, cum bonum operando intendit proprium interesse supernaturale & aeternum, intendit conjunctionem sui per actus beatificos cum Deo ut summo bono hominis, adeoque hominis per actus beatificos summè perfectivo. Et quia in hac conjunctione consistit perfectissima subiectio creaturæ ad Deum, justus hanc conjunctionem intendendo, perfectissimam subiectiōnem sui ad Deum intendit, ut maximam suam perfectionem. Et quia in subiectiōne creatura ad Deum consistit gloria Dei extrinseca, justus intendendo perfectissimam subiectiōnem sui ad Deum, intendit perfectissimam gloriām extrinsecam Dei, quanquam illam non ut Dei bonum, sed ut bonum suum intendat.

Proprium igitur interesse seu commodi supernaturalis & aeterni intentio officere non potest puritati charitatis: charitatis enim puritati officere non potest, quod opus intendat perfectissimam sui cum Deo conjunctionem, perfectissimam subiectiōnem sui, ad Deum, perfectissimam gloriam Dei extrinsecam, ut sibi bene sit: nam qui sibi bene esse non vult, nisi per conjunctionem sui cum Deo, nihil sibi amat, nisi Deum, aut propter Deum sibi conjungendum, quoniam amore sui stare potest & stat purissima charitas in eo, qui ut sibi bene sit, intendit conjunctionem sui per actus beatificos cum Deo, quem propter se diligit super omnia. 1. enim amat Deum a more charitatis. 2. Amat Deum pure, quia nihil sibi amando nisi Deum aut propter Deum sibi conjungendum, nullo creature inordinato amore maculat & morem illum charitatis, quo Deum amat.

At inquit. Præter Deum, quem amat, amat se ipsum. Ergo non amat Deum pure. *R.* 1. dist. ant. sic. Amat se ipsum inordinatè, & aliter volendo sibi bene esse, quam per conjunctionem sui cum Deo, N. ant. Amat se ipsum ordinatè, non aliter volendo sibi bene esse, quam per sui cum Deo conjunctionem, C. ant. & neg. cons. Nam amat Deum amore puro charitatis, qui præter Deum, quem propter se diligit, nihil amat, nisi secundum normam charitatis, qua Deum amat. At qui præter Deum, quem propter se diligit, non aliter amat se ipsum, quam volendo sibi bene esse per conjunctionem sui cum Deo, non amat se ipsum nisi secundum normam charitatis, qua Deum amat. Pro quo

Nota. Qui per bona opera sua intendit conjunctionem sui cum Deo, ut hominis per actus beatificos summè perfectivo, & simul Deum propter se & super omnia diligit, 1. amat sibi Deum modo quo eum sibi laudabilissimè & honestissimè amare potest. 2. Sic sibi amando Deum ut suum summum bonum, non sicut in se & suo bene esse, etiam per Dei possessionem obtainendo, sed cum etiam Deum, ut rerum omnium finem ultimum, diligat propter absolutam ejus bonitatem; & se & sua omnia, adeoque suum bene esse per Dei possessionem obtainendum, ultius referit ad ipsum Deum, quem propter absolutam bonitatem diligit, & in quo sic dilecto, tanquam rerum omnium fine ultimo, ultimè sicut. Talem autem ad charitatis amissim se ipsum exactissimè diligere, quis non videt? Amat Deum sibi, sed simul

simul se suaque omnia ulterius refert ad Deum. Amat conjunctionem sui cum Deo, subjectionem sui ad Deum, gloriam Dei extrinsecam ut suum interesse, ut suum bene esse; sed simul illud suum interesse, illud suum bene esse amat ut bonum extrinsecum Dei, in quo sicut ut fine ultime, propter absolutam suam bonitatem super omnia dilecto.

Obj. 3. Perfectus appetit possessionem Dei per amorem charitatis, juxta illud S. Augustini lib. 3. de doctr. christ. c. 10. *Charitatem voco motum animi ad fruendum Deo propter ipsum.* Ergo perfectus non appetit possessionem Dei & per amorem concupiscentiae. R. N. cons. Perfectus itaque appetit possessionem Dei & per amorem charitatis & per amorem concupiscentiae: per amorem quidem charitatis, appetendo illam ut possessionem amici propter se, seu propter bonitatem suam absolutam dilecti; per amorem vero concupiscentiae, appetendo illam ut possessionem summum boni, adeoque possidentis per possessionem sui summè perfectivi, ac proinde propter summum suam bonitatem respectivam amati. Hoc autem utroque modo possessionem Dei appetendo, perfectus duplice pondere ad Deum fertur vehementius, & veluti ala duplice sublevatus, terrena despiciens, facilius assurgit ad coelestia.

ARTICULUS VIII.

De Precepto Charitatis.

PROPOSITIO I.

Datur charitatis preceptum ab aliis omnibus distinctum.

Prob. ex Deuter. cap. 6, ubi dicitur: *Diliges Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, &c.* Quibus verbis exprimitur vel preceptum speciale, vel merum consilium. Secundum dici non potest, & contextui manifeste repugnat. Ergo his verbis exprimitur speciale preceptum. Præterea, Christus Matth. c. 22. hæc eadem verba recitat, & continuo subiicit: *Hoc est maximum & primum mandatum.* At primum & maximum mandatorum non potest non esse speciale mandatum, & ab aliis omnibus mandatis distinctum & diversum. Ergo, &c.

Porro preceptum hoc duplex est, positivum scilicet & negativum. Positivum præcipit actum amoris, quo Deus diligitor propter se, seu quia in se bonus est. Negativum vero prohibet actum huic amori oppositum, nempe odium inimicitæ, quo quis Deo operat malum aliquod; ut si operat eum non esse, aut non esse iustum, aut ignorare ea quæ hic sunt, &c. Hoc autem peccatum nunquam fieri potest veniale ex parvitate materiae, seu ex parvitate mali, quod optatur Deo, & mortalium omnium gravissimum est. Quid enim gravius esse potest, quam velle malum, qualcumque sit malum illud. Eni supremo, summè bono, adeoque summè amabili: Quare preceptum charitatis negativum obligat semper & pro semper; cum nunquam licitum esse possit odire Deum. Sed de positivo queritur, quandonam obligat: Pro resolutione, sit

PROPOSITIO II.

Preceptum charitatis positivum aliquando per se obligat, & aliquando per accidentem tantum.

1. Obligat per se omnes, ubi primum post acceptum rationis usum, sufficientem Dei notitiam habent: tunc enim tenentur sub gravi lese ad Deum convertere, non solum ut summum suum bonum, quod sit per amorem spei, sed etiam ut rerum omnium finem ultimum, propter quem creata sunt omnia, & ad quem proinde omnes se suaque omnia referre debent; quod fieri non potest, nisi per amorem charitatis.

Cum autem dicimus: Ubi primum post, &c. sufficientem Dei notitiam habent; addendum judicamus: Vel habere possunt; ita ut non nisi ob gravem suam negligentiam hac notitia careant: tunc enim non

nisi ex ignorantia graviter culpabili ignorantia obligationem convertendi se per actum charitatis ad Deum, ut finem ultimum rerum omnium: unde talen actum omittendo, contra preceptum charitatis graviter peccant peccato ignorantiae. Quare parentes, Parochi, & Confessarii pueros qui ad usum rationis proxime accidunt, aut etiam cum attigit evidenter, diligenter de obligatione amandi Deum admonere, & ad eum amandum excitare debent.

2. Per se obligat identidem, in modo sàpè in decurso vita: ita ut sub gravi teneamur in vita decurso identidem, in modo sàpè actus charitatis elicere. Hoc enim postulat ratio amicitia divinae. Hoc postulant continua Dei beneficia. Hoc exigit ratio finis ultimi, ad quem nos nostraque omnia identidem, in modo sàpè numero referre, ex natura rei non possumus non obligari. Hoc denique non obsecrè significatur Deuter. c. 6. ubi post verba superius laudata, continuo additur: *Eruntque verba haec, que hodie præcipio tibi, in corde tuo, & narrabis ea filii tuis, & meditaberis in eis sedens in domo tua, & ambulans in itinere, dormiens atque conjurgens: & ligabis ea quasi signum in manu tua, & movebuntur inter oculos tuos, scribebas, &c.* Ad quid autem hæc omnia, si raro preceptum charitatis actibus mora sit graviter culpabilis, determinandum relinquimus judicio prudentum.

3. Per se obligat in mortis articulo, seu in morali vita periculo. Nam si in principio vita moralis graviter tenemur convertere nos ad Deum, non solum ut summum nostrum bonum per amorem spei, sed etiam ut rerum omnium finem ultimum per amorem charitatis, à fortiori ad idem tenemur in termino illius moraliter instante. Tunc igitur graviter obligat preceptum charitatis, cuius obligationis moribundos, qui eis in extremis assistunt, Parochi vel Confessarii admonere, vel eos ad elicendos ejusmodi actus excitare & adjuvare debent.

4. Obligat etiam per accidentem in variis casibus; ut cum quis probabiliter judicat hic & nunc actum charitatis sibi necessarium esse ad vincendam gravem aliquam tentationem; cum quis sibi conscius peccati mortalitatis, non habet copiam Sacerdotis, & tamen morali aliqua necessitate adigitur vel ad celebrandum, vel ad ministrandum aut suscipiendum aliquod Sacramentum; tunc enim tenetur perfectè conteri, quod non potest sine actu charitatis, &c.

Addo hic, eum qui versatur in morali vita periculo, sive conscius sibi sit peccati mortalitatis, sive non, sive copiam habeat Confessarii, sive non habeat, teneri ad actum charitatis, etiam ex precepto charitatis propria; quia tunc ex precepto charitatis propria tenetur saluti suæ consulere modo securissimo, quod facere non potest, nisi per actum charitatis, qui solus per se sufficit ad supplendos defectus, si qui forte intervenient in susceptione sacramentorum. Sed queritur ad quid obligat preceptum charitatis? Pro resolutione, sit

PROPOSITIO III.

Preceptum charitatis obligat ad amandum Deum propter se cum summa appetitacione.

Prob. 1. Obligat ad amandum Deum propter se: nam amare Deum propter se, est illum amare, quia in se bonus est, adeoque propter bonitatem suam absolutam. Atqui preceptum charitatis obligat ad amandum Deum propter bonitatem suam absolutam. Ergo, &c. Prob. min. Nam charitatis preceptum obligat ad amandum Deum propter objectum formale charitatis; alioquin non obligaret ad actum charitatis, quod est absurdum. Atqui objectum formale charitatis est bonitas Dei absoluta. Ergo, &c.

2. Obligat ad amandum Deum cum summa appetitacione: nam summam appetitacionem hic dicimus eam, quia Deum omnibus aliis diligibilibus sic affectivè præferimus, ut affectivè parati sumus aliis omnibus omnino bonis in aeternum carere, quam Deum graviter offendere. Atqui preceptum charitatis

tatis obligat nos ad Deum omnibus aliis diligibilibus sic affectivè præferendum, ut affectivè parati sumus aliis omnibus, &c. Hanc enim saltem affectivam Dei prælationem exigit excellentia infinita bonitatis Dei absolutæ, qua est obiectum formale actus, ad quem obligat nos charitatis præceptum, Ergo, &c.

Quares. Utrum præceptum charitatis obligat etiam ad amandum Deum cum summa intentione?

R. Non obligare: nam si præceptum charitatis obligat nos ad amandum Deum cum intentione summa; vel cum intentione summa absolutæ, hoc est, tanta, quanta secundum legem Dei ordinariam potest esse in via; vel cum intentione summa respectivè ad omnem aliam intentionem, quacum creaturas diligimus. Neutrum dici potest. Non primum, Nam 1. præcepta divina non obligant ad actus, qui non sunt in nostra potestate cum ordinariis gratiæ auxiliis. At amor Dei propter se intensus intentione absolutæ summa, non est in nostra potestate cum ordinario actualis gratiæ auxilio: quis enim dixerit, nos cum ordinario actualis gratiæ auxilio posse Deum propter se tam intensè diligere, quam intensè dilexit illum anima Christi Viatoris? Hinc 2. Si præceptum charitatis obligat nos ad intentionem summan absolutæ, amor Dei propter se nobis tam intensus præcipitur, adeoque tam intensus ad salutem nobis necessarius est, quam intensum habuit Christus Viator, ac proinde quam intensum nunc Christus habet in celo: non enim minus intensum habuit in terra, quam nunc in celo habet. Consequens est intollerabiliter fallum. Ergo, &c.

Non etiam secundum: nam 1. tam gravis obligatio neque ex Scriptura, neque ex traditione, neque ratione aliqua sufficienter probari potest. Et verò verbis illis Deuter. c. 6. *Ex toto corde, ex tota anima;* & illius Christi Matth. cap. 10. *Qui amat parrem aut matrem plus quam me, non est me dignus, non aliud probari potest;* quam summa appretiatio à nobis explicata necessitas.

2. Si præceptum charitatis obligat ad intentionem summan respectivè, amor Dei propter se appretiatio summa, sed remissus intensivè, urgente præcepto elicitus, turpis est & inhonestus; est enim disformis præcepto, si præceptum obligat ad summan respectivè intentionem. Atqui consequens est intollerabiliter absurdum. Ergo, &c.

3. Denique præceptum charitatis dici non debet obligare, nisi ad amandum Deum modo proportionato excellentiæ bonitatis divinæ. Atqui cum Deus amat cum appretiatio summa, à nobis explicata, amat modo proportionato excellentiæ bonitatis divinæ; amat enim modo, actum quo diligitur, constitutente in eo gradu excellentiæ in genere dilectionis, ad quem nulla pertinere potest dilectio ordinata creatura, etiam si intendatur magis ac magis in infinitum, etiam si supponatur infinitè simpliciter intentio, ut patet ex eo, quod dilectioni creaturae etiam in hac suppositione prævaleat & prædominetur dilectio Dei appretiatio summa, quantumlibet remissa. Ergo, &c.

At inquires. Diligere creaturam cum majori intentione, quam Deum etiam cum summa appretiatio dilectionis, est aliquid positivè inordinatum, adeoque præcepto charitatis prohibutum. R. hoc neg. Nam v. gr. non est aliquid positivè inordinatum & vituperabile in matre, quod intensius & tenerius diligit filium, quam Deum, quem amat cum summa appretiatio, quemque profide sic affectivè præferri filio, ut eo affectivè parata sit potius carere, quam gravem aliquam Dei offenditam incurtere: quamvis aliqua laudabilitate morali caret, quam haberet, si Deum non solum cum appretiatio summa, sed etiam cum majori, quam filium, intentione & tenetudine diligeret. Deum igitur cum majori intentione diligere, consilium est, non præceptum. Ut nam omnes Deum non solum cum summa appretiatio, sed etiam cum intentione summa diligemus! Det saltem nobis Deus per gratiam suam, ut

amor ipsius in nobis magis ac magis intensivè augeatur. Sed queritur utrum præceptum charitatis obligat ad referenda omnia ad Deum? Pro solutione, sit

PROPOSITIO IV.

Præceptum charitatis obligat ad referenda omnia ad Deum,

Prob. Ex S. Thoma I. 2. q. 100. a. 10. ad 2. ubi sic ait: *Dicendum quod sub præcepto charitatis continetur, ut diligatur Deus ex toto corde: ad quod pertinet ut omnia referantur in Deum;* & ideo præceptum charitatis implere homo non potest, nisi etiam omnia referantur in Deum. Angelico Doctori præverat Docto gratia lib. 1. de doct. christ. c. 22. ubi hæc habet: *Hec regula dilectionis divinitus constituta est. Diliges, inquit, proximum tuum, sicut te ipsum: Deum vero ex toto corde, & ex tota anima, & ex terra mente, ut omnes cogitationes tuas, & omnem vitam, & omnem intellectum in illum conferas, à quo habes ea ipsa, que confers. Ratio nostra est, quia præceptum charitatis obligat nos ad diligendum Deum ut finem ultimum rerum omnium.* Atqui Deus non diligitur ut finis ultimus rerum omnium, nisi omnia in ipsum referantur. Ergo, &c.

At inquires. Si ita est, homo quotiescumque deliberatè agit, tenetur agere vel ex formalis, vel saltem virtuali intentione placendi Deo, adeoque ex actuali affectu charitatis, ipsum ad agendum applicantis, vel perceptibiliter & tunc habet formalem, vel saltem imperceptibiliter, & tunc habet virtualem intentionem placendi Deo. Consequens admitti non potest. Ergo, &c.

Prob. min. Quia, ut ait S. Thomas artic. proxime citato in Sed contra, quicumque non servat præceptum (charitatis, cum obligat) peccat mortaliter. Itaque si modus charitatis cadat sub præcepto (ad eoque homo tenetur ex affectu charitatis agere, quoruscumque deliberatè agit) sequitur quod quicumque operatur aliquid, & non ex charitate, peccet mortaliter. Sed quicumque non habet charitatem, operatur, non ex charitate. Ergo sequitur, quod quicumque non habet charitatem, peccet mortaliter in omni opere quod facit, quantumcumque sit de genere bonorum: quod est inconveniens. Unde ulterius sequitur, omnes actus deliberatos infidelium esse peccata mortalia. Item, omnes actus deliberatos fidelium existentium in statu peccati, esse peccata mortalia: nam neque infideles, neque fideles peccatores charitatem habent. Hoc autem primum in Bajo damnatum est à summis Pontificibus, consciente univerfa Ecclesia. Secundum verò evidenter fallum est, inquit & fides contrarium.

Addo, hominem, si quoruscumque deliberatè agit, tenetur agere ex affectu charitatis, vel perceptibilis, vel saltem imperceptibilis, teneri ad actuali amoris Dei propter se exercitum, nunquam, aut serè, nunquam interruptum; quod in hac mortali vita mortaliter saltem impossibile est omnibus hominibus, exceptis fortasse perfectis, qui pauci sunt. Concessa igitur minore; neg. seq. maj. & dico hominem deliberatè agendo, tunc tantum teneri ad agendum ex affectu charitatis id quod agit, cum urget præceptum referendi omnia in Deum. Pro quo.

Nota. Præceptum referendi omnia in Deum non obligat pro semper, cùm sit præceptum affirmativum. Et verò præceptum referendi omnia in Deum, & præceptum diligendi Deum propter se, sunt unum & idem indivisibiliter præceptum affirmativum charitatis: cùm enim præceptum charitatis obligat ad diligendum Deum propter se, obligat ad eum diligendum propter se ut finem ultimum rerum omnium; nec obligat ad referendum omnia in Deum, nisi obligando ad diligendum Deum propter se ut finem ultimum rerum omnium.

Obligatio igitur referendi omnia in Deum non urget, nisi cùm urget obligatio diligendi Deum propter se. Unde cùm obligatio diligendi Deum propter se non

non urgeat pro semper, ita nec urgeat pro semper obligatio referendi omnia in Deum. Homo itaque non tenerit referre in Deum actionem suam, sed, quod idem est, non tenetur agere propter Deum, quotiescumque deliberatè agit, quia obligatio referendi omnia in Deum non urgeat pro semper, si enī non urgeat pro semper obligatio diligendi Deum propter se.

Hec certò certius est doctrina S. Thomæ, quam tradit art. citato ad 2. ubi post verba à nobis suprius laudata, sic statim prosequitur: *Sic ergo qui honorat parentes, tenetur ex charitate honorare* (quando re ipsa ad id ex charitate tenetur) *non ex vi hujus precepti, quod est, Honora parentes: sed ex vi hujus precepti, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.* Et cum ista sint duo præcepta affirmativa, non obligantia ad semper, possunt pro diversis temporibus obligare; & ita potest contingere, quod aliquis implet præceptum de honoratione parentum (parentes scilicet honorando hic & nunc ex affectu honestatis moralis, quæ relucet in honorandis parentibus, quia parentes sunt, vel alterius cuiuscumque, sed diversæ ab honestate charitatis,) non tunc transgrediarur præceptum de omissione modi charitatis (hoc est, præceptum obligans ad modum charitatis;) quia nimis contingere potest, ut hoc præceptum, cum non urgeat pro semper, non obliget pro eo tempore, pro quo obligat præceptum honorandi parentes.

Igitur, juxta S. Doctorem, præceptum obligans ad modum charitatis, hoc est, ad agendum ex affectu charitatis, seu ad referendum ad Deum id quod agitur (quod præceptum continetur his Scriptura verbis, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, adeoque est ipsum (speciale charitatis præceptum) cum sit præceptum affirmativum, non obligat pro omni tempore, a proinde non obligat pro omni omnino actione deliberata; & sic homo non tenetur omnino omnino actionem deliberatam referre ad Deum; seu, quod idem est, non tenetur ex affectu charitatis agere; quotiescumque deliberatè agit; sed sufficit, si identidem ex affectu charitatis agat id, quod agit deliberatè, quando scilicet aliquid agit, urgente præcepto charitatis, adeoque urgente obligatione se sua que omnia referendi in Deum tanquam rerum omnium finem ultimum. Hinc

Supponamus Titium hic & nunc urgeri præcepto honorandi parentes, & re ipsa ut huic præcepto satisfaciat, parentibus honorem exhibere ex affectu pietatis in illos, & non ex affectu charitatis in Deum. In hac suppositione, vel etiam hic & nunc urget præceptum charitatis, vel non urget: cum enim non ad semper, sed solum identidem obliget, contingere potest, ut obliget, obligante præcepto honorandi parentes, & contingere potest, ut non obliget. Si primum, Titius peccat mortaliter, non quidem contra præceptum honorandi parentes, hoc enim præceptum nec obligat, nec obligare potest ad modum charitatis; sed contra charitatis præceptum, quo tenetur hic & nunc se huaque omnia referre in Deum, quodque proinde transgreditur, non referendo in Deum honorem illum, quem actu exhibet parentibus. Si secundum, nullo modo peccat: nam nec peccat contra præceptum honorandi parentes, quod hic & nunc implet; nec peccat contra præceptum charitatis, quod supponitur hic & nunc non urgere, adeoque non obligare Titium ad referendum hic & nunc in Deum omnia, & ita non obligare Titium ad referendum hic & nunc in Deum actionem illam, qua parentes honorant. Et hæc est manifestè doctrina S. Thomæ.

Porrò sicut præcepto charitatis, quæ obligat ad diligendū Deum propter se, respondet præceptum negativum, quod obligat pro semper, & quo prohibetur, ne odio habeatur Deus, eique malum aliquod opteret: ita eidem præcepto charitatis, quæ obligat ad referendum omnia in Deum, respondet præceptum negativum, quod pro semper obligat, & quo prohibetur, ne positivè uestamus in aliquo bo-

no creato, vel, ut loquitur S. Augustinus, ne fruamur aliquo bono crearo. Hoc præceptum negativum luculenter exprimit S. Doct. lib. 1. de doctr. christ. c. 22. his verbis: *Cum autem ait, Toto corde, tota anima, tota mente, nullam vitæ nostræ partem relinquit, que vacare debeat, & quasi locum dare, ut alia re velit frui, sed quidquid aliud diligendum veniret in animum, illuc rapiatr, que totius dilectionis impetus currit.* Positivè autem in bonis creatis sistere, vel, si vis, bonis creatis frui, est illa propter se diligere, & in illis beatam vitam constituere, ut patet ex S. Doctore ibidem. Peccant igitur contra hoc negativum præceptum charitatis, qui divitias, honores, volupates etiam licitas diligunt propter se, & in illis beatam vitam constituant.

ARTICULUS IX.

Utrum præceptum charitatis obliget non solum ad diligendum Deum propter se, sed etiam ad diligendum proximum propter Deum.

RESPONSIO I.

UNUSQUISQUE tenetur ex charitate proximum suum diligere.

Prob. Nam legitur Matth. c. 22. *Diliges proximum tuum sicut te ipsum*; ubi sicut non omnimodam aequalitatem, sed similitudinem significat, juxta Patrum interpretationem. Quid autem his verbis præceptum exprimitur, manifestum est ex contextu. Et Joan. cap. 15. *Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem*, sicut dilexi vos. Et inferius: *Hoc mando vobis, ut diligatis invicem.* Et i. Joan. cap. 4. *Hoc mandatum habemus a Deo: ut qui diligit Deum, diligat & fratrem suum.*

Ratio autem est, quia hoc ipso quod Deum diligere propter se tenetur, tenetur etiam propter ipsum diligere quidquid ad eum pertinet, vel ut amicus ejus, vel ut capax ejus amicitie. Atqui proximus noster sic pertinet ad Deum. Ergo idem charitatis præceptum obligat nos ad amandum Deum propter se, & proximum nostrum propter Deum. Hinc illud i. Joan. c. 3. *Qui non diligit (proximum suum) manet in morte*, quia nimis non implet præceptum charitatis. Et illud c. 4. *Si diligamus invicem, Deus in nobis manet, & charitas ejus in nobis perfetta est*; quia si diligimus proximum nostrum propter Deum, a fortiori ipsum Deum propter se diligimus, & sic præceptum charitatis impletum.

RESPONSIO II.

Præceptum charitatis, etiam quatenus pertinet ad proximum, obligat ad actum internum.

Prob. 1. ex Script. Nam cum dicitur, *Diliges proximum tuum*, to diliges debet sumi in sensu proprio; nam ad sumendum in sensu improprio nulla ratio cogit. Præterea to diliges tam sumi debet in sensu proprio, cum dicitur, *Diliges proximum tuum*, quam cum dicitur, *Diliges Dominum Deum tuum*. Atqui to diliges, in sensu proprio significat actum internum. Ergo, &c. Quod confirmatur ex eo, quod non præcisè dicitur, *Diliges proximum tuum*, sed, *Diliges proximum tuum sicut te ipsum*. Nam sic argumentor. Unusquisque tenetur diligere proximum suum sicut se ipsum. Sed unusquisque diligat le ipsum actu interno, quo vult sibi bene esse. Ergo, &c.

Prob. 2. auctoritate Innocentii XI. à quo damnata fuit hæc propositione: *Præcepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos.* Et ista: *Non tenetur proximum diligere actu interno & formali.*

Prob. 3. auctoritate S. Augustini lib. 3. de doctr. christ. c. 10. ubi loquens de charitate à Deo præcepta, sic ait: *Charitatem voco motum animi ad fruendum Deo propter ipsum*, & se atque proximo propter Deum.

Prob. 4. ratione. Præceptum affirmativum diligendi proximum, præcipit actu, cuius contrarium

pro-

prohibet praeceptum negativum, quod illi correspōderet. Atqui praeceptum negativum, quod correspōderet praecepto affirmativo diligendi proximum, prohibet odium proximi, cuius contrarium est actus internus, quo proxinus diligitur. Ergo, &c.

RESPONSO III.

Præceptum charitatis in proximum non solum obligat ad actum internum dilectionis, sed etiam ad actus externos, hoc est, ad beneficia proximo, cum necessary est, quantum possimus praestanda.

Prob. 1. ex verbis Christi Joan. cap. 15. *Hoc est precepnum meum, ut diligatis invicem, sicut ego dilexi vos.* Atqui Christus non contentus fuit actu interno charitatis, quo dilexit nos, sed actum illum prodidit per varios actus externos, varia scilicet in nos beneficia conferendo. Ergo, &c. 2. Ex 1. Joan. cap. 3. ubi dicitur: *In hoc cognovimus charitatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit: & nos debemus pro fratribus animas ponere.* Qui habuerit substantiam hujus mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo; quomodo charitas Dei manet in eo? Filioli mei, non diligamus verbo, neque lingua, sed opere & veritate. Ergo, &c.

Ratio est, quia interna dilectione proximi præcepta est in bonum & utilitatem proximi. Atque proximo prodest non potest per se præcisus, sed solum per actus exteros, seu externa beneficia, quæ potest imperare, & quibus potest adjuvari proximus. Ergo præcepta est proper extera hæc beneficia, ad eoque præceptum charitatis obligat non solum ad actum internum dilectionis proximi, sed etiam & potissimum ad actus exteros, quibus in necessitate proximo subveniri potest. Aliud est de actu interno, quo Deus proper te diligitor: nam hic actus per se patet Deo, qui intuetur cor, nec bonis nostris potest indigere, & per hunc actum colitur, eique creatura perfectè subiicitur; unde mirum non est, quod hic potissimum actus præcipiat præcepto charitatis in Deum.

Quares, quandonam præceptum charitatis in proximum ad actum internum dilectionis proximi obliget?

R. 1. per se obligare saltem pro eo tempore, pro quo per actus externos, seu externa beneficia proximo necessitatem patienti subveniendum est, cum enim actus internus dilectionis proximi sit potissimum preceptus proper actus externos, quibus proximus subvenitur, obligatio actus interni, quo proximus obligatur, non potest non urgere per se & ex natura precepti, cum urget obligatio actuum externorum, quibus subvenitur proximo. R. 2. obligare per accidentem, pro eo tempore, pro quo quis tentatur de odio proximi, de vindicta sumenda, vel quavis alia tentatione pulsatur, quae aliter vitari moraliter non potest.

*Quares, ad quos actus externos obliget præceptum
charitatis in proximum?*

R. 1. obligare ad actus externos, quibus proximo subvenitur necessitatem patienti in rebus temporalibus. Pater ex 1. Joan. cap.3. ubi dicitur: *Qui habuerit substantiam hujus mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauerit vijcera sua ab eo; quomodo caritas Dei manet in eo?* R. 2. obligare ad actus externos, quibus succurritur proximo laboranti in rebus spiritualibus, & ad salutem peritentibus. Patet ex 1. Joan. c. 3. ubi legitur *In hoc cognovimus charitatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit, & nos debemus pro fratribus animas ponere (quando id necessitas postulat.)* Hanc obligationem exprimit S. Augustinus lib.1. de doctr. christ. c. 22. *Quisquis ergo, inquit, recte proximum diligit, hoc cum eo debet agere, ut etiam ipse tota corde, tota anima, tota mente diligat Deum.* Et lib. de moribus Eccl. Cath. c. 26. *Quod ergo agis tecum, inquit, id agendum cum proximo est: hoc est, ut etiam ipse perfecte amore diligat Deum.* Non enim cum diligis tanquam te ipsum, si non ad id bonum, ad quod ipse tendis, adiungere satagit.

Rationem denique pro utraque parte reddit S. Do-

Etor lib. proximè citato cap.27. ubi ait: Homo igitur, u homini apparet, anima rationalis est, mortali atque terreno utens corpore. Parim ergo corpori, partim vero anima hominis beneficat, qui hominem diligit. Præceptum igitur charitatis in proximum obligat nos ad diligendum hominem, qui cum constet corpore & anima, ope nostra indigere potest & secundum corpus, & secundum animam, quia secundum corpus & animam, potest subesse variis necessitatibus, quibus subvenire possumus. Ergo obligat nos ad opem nostram proximo & in corporalibus & in spiritualibus necessitatibus præstandam.

ARTICULUS X.

Quem ordinem servare debeamus in actibus externis,
quibus nobis & proximo subvenire possumus.

RESPONSIo I.

TEnemur ex charitate magis providere nobis, quam proximo in bonis spiritualibus, quæ ex charitate tenemur nobis velle, & proximo.

Prob. Nam bona illa spiritualia , quæ tenemus ex charitate nobis velle & proximo , sunt salus æterna , gratia sanctificans , auxilia & media ad gratiam sanctificantem vel recuperandam vel conservandam necessaria . At qui ex charitate tenemur bona illa nobis magis velle , & studiosius procurare , quam cuiilibet proximo , inquit quam toti mundo . Ergo , &c.

Prob. min. 1. Ex Script. Nam Christus ait Matth. c.6. *Quarite ergo primum regnum Dei, & iustitiam ejus.* Et c.16. *Quid enim prodeft homini, si universum mundum lucretur, anima vero sua detrimentum patiatur?* Quibus locis Christus evidenter significat debere nos ante omnia salutem nostram consulere. 2. Ratione. Nam ex charitate debemus illud nobis studioius procurare, quam proximo, quod Deus vult, ut nobis magis amemus, quam proximo. Atqui Deus vult, ut magis amemus salutem & sanctitatem nostram, quam salutem & sanctitatem proximi, ut patet ex verbis Christi laudatis. Ergo, &c.

Dices. Bonum commune in temporalibus antependum est bono privato. Ergo & in spiritualibus a deodice privatus quisque potest & debet sanctitatem multorum propriarum facultatibus anteponere. R. neg. conseq. Ratio disparitatis est, quia privatum pari detrimentum in bonis temporalibus, potest esse medium necessarium ad procurandum bonum commune temporale. At privatum pari detrimentum in bonis spiritualibus, nunquam potest esse medium necessarium ad procurandum bonum commune spirituale; & è contra tunc bonum commune spirituale efficacissimè procurabitur, si privatus quisque bonum spirituale proprium ante omnia proceret.

Dices. Charitas magis amat maiorem gloriam Dei. Sed major est gloria Dei in eo quod plures sancti sint, & beati, quam unus. Ergo charitas magis amat, ut plures sancti sint & beati, quam unus, adeoque preferat salutem & sanctitatem multorum saluti & sanctitati unius. R. charitatem in unoquoque magis diligere id, quo Deum magis ipse glorificat, & ita charitatem in unoquoque magis diligere maiorem curam salutis & sanctitatis propriæ, quam salutis & sanctitatis aliorum, etiam plurimorum, etiam totius mundi; quia qui sic amat salutem & sanctitatem propriam, Deum magis amat, eique magis conjunctus & subiectus est, & sic eum magis ipse glorificat.

Dices. Potest quis ex charitate optare, in æternum gratia sanctificante & beatitudine privari propter salutem proximi. Ergo potest quis ex charitate salutem & sanctitatem proximi anteponere propriæ salutis & sanctitatis. Prob. ant. Nam revera id optarunt viri sanctissimi, Moyse, Iulicier, qui Exod.c.32. sic Deum deprecatur: Aut dimitte eis hanc noxam; aut si non facis, dele me de libro tuo, quem scripsisti. Et Apostolus, qui sic ait Rom.cap.9. Optabam ego ipse atra, thema

Pars II. De Spe, & Charitate. Disput. II. Art. X. 223

thema esse à Christo pro fratribus, hoc est, pro Iudeis. Atqui id non optarent, si non ex charitate optare potuissent. Ergo, &c.

R. neg. ant. & dico, quod qui optaret in eternum privari gratia sanctificante & beatitudine, etiam propter mundi salutem, peccaret graviter contra charitatem, qua & Deum & se ipsum tenetur diligere. Ad prob. R. Moylem & Apostolum solum optasse sibi pro salute aliorum privationem specialium favorum Dei, sine quibus & gratiam sanctificantem habere, & beatitudinem assequi, imo & ad absolutissimam sanctitatem pervenire poterant.

RESPONSIO II.

Secundum ordinem charitatis nemo tenetur, aut etiam potest velle peccare etiam venialiter tantum, & ita pati spirituale detrimentum, quale à peccato veniali caufari potest, ad procurandum bonum spirituale proximi.

Prob. Quia si aliquando peccatum, etiam veniale tantum, est ex charitate eligibile, aliquando honestum esset & laudabile peccare venialiter. Consequens repugnat: nam omne peccatum, hoc ipso quod peccatum est, est aliquid in honestum & vituperabile. Honestum autem esse & laudabile, id facere quod in honestum & vituperabile est, manifestam involvit repugnantiam. Hinc illud vulgarissimum: Non sunt facienda mala, ut eveniant bona. Hinc Apostolus Rom. c.3. v.7. quodam qui ajebant eum dicere, Faciamus mala, ut veniant bona, calumniatores vocat. Hinc velle peccare, etiam venialiter tantum, ad procurandum salutem totius mundi, vel etiam ad impedienda omnia peccata mortalia usque ad finem mundi committenda, intrinsecè malum est. Hinc denique, secundum ordinem charitatis, nemo tenetur, aut etiam potest exponere se morali & proximo periculo peccandi, etiam venialiter tantum, ad procurandum salutem totius mundi, vel etiam ad, &c. quia hoc ipso quis peccat, quod se exponit tali periculo.

Dices. Deo magis placet, ut vitentur omnia peccata mortalia, & totus mundus salveretur, quam ut quis non admittat veniale aliquod, putat leve vel mendacium. Ergo quilibet ex charitate tenetur hoc potius velle, quam illud. R. Ut vitentur omnia, &c. Deo magis placere secundum se & in abstracto, at non magis placere, ut à me etiam per peccatum veniale tantum procurandum. Deus enim id omne, quod intrinsecè malum est, adeoque v.g. mendacium etiam leve, prohibet mihi absolute, & pro quaunque hypothesi. Unde etiam eo casu, quo mendacium leve à me prolatum, prævidetur fore occasio salutis totius mundi, vel vitandi omnia peccata mortalia, magis placet Deo, ut abstineam à levi mendacio, quam ut illud proferendo, procurem salutem totius mundi, vel impediem omnia peccata mortalia; quamvis salutem totius mundi procurari, vel omnia peccata mortalia impediti, sit bonum incomparabiliter magius, quam vitatio unius levis mendacii.

RESPONSIO III.

Detrimentum spirituale, quo impeditur augmentum meritorum & gratia sanctificantis, non est ex charitate eligibile ad procurandum bonum spirituale proximi.

Prob. Illud non est secundum ordinem charitatis eligibile, quod repugnat inclinationi charitatis. At velle carere augmento meritorum & gratia sanctificantis, adeoque velle carere majori sanctitate & gloria, ad procurandum bonum spirituale proximi, repugnat inclinationi charitatis: charitas enim subiectum suum inclinat ad perfectissimam cum Deo conjunctionem, tum in hac vita per sanctitatem, tum in altera per gloriam. Ergo, &c. Hinc nemo ex charitate obligari potest, pro spirituali bono proximi procurando, ad opus ex quo per se minus meriti sequeretur, quam sequeretur ex opere ejus causa omissionis. Sed

Dices. Potest aliquis ex charitate obligari ad actus minus perfectos, ut subveniat proximo: sic v.g. aliquis, ut subveniat proximo sive in spiritualibus, sive etiam in temporalibus, potest ex charitate obligari ad non ingrediendam Religionem. Ergo potest aliquis ex charitate obligari ad opus ex quo per se sequitur minus meriti. R. neg. conseq. Nam actus illi minus perfecti, ad quos quis ex charitate obligari potest in necessitate, ut subveniat proximo, non pugnant cum majori merito & augmento perfectionis; & qui ad illos ex charitate obligatur, potest eos cum tali intentionis puritate, talique ardore charitatis exercere, ut magis mereatur eos exercendo, quam mereretur exercendo actus oppositos perfectiores. Ex illis igitur actibus minus perfectis, ad quos quis ex charitate obligari potest in necessitate, non sequitur per se minus meriti, sed solum per accidens, quia scilicet is à quo exercentur, cum posset eos exercere cum majori puritate intentionis & charitatis affectu, non tamen eos sic exerceret.

Porrò cum non est tanta necessitas subveniendi proximo, ut actus illi minus perfecti sint in precepto, tunc nequidem in consilio esse possunt, praeterea si moraliter certum sit ex illis minus meriti & perfectionis, quamvis per accidens, & propter fragilitatem eos exercentis, securum esse. Ratio est, quia cum in precepto non sunt, charitas sine illis conservari potest, adeoque tunc magis inclinat ad sui augmentum per eorum omissionem procurandum, quam ad procurandam salutem proximi per eorum positionem; & ita tunc eorum positio non potest secundum ordinem charitatis eligi ad procurandam salutem proximi.

RESPONSIO IV.

Potest aliquis ad procurandum salutem proximi, secundum ordinem charitatis aliquando velle pati detrimentum spirituale charitatis omnino extrinsecum, putat velle carere spirituali delectatione seu dulcedine.

Prob. Nam hoc potest esse medium necessarium ad procurandam salutem proximi, & aliunde nec cum charitate, nec cum ejus augmentatione pugnat: imo ad hoc augmentum plurimum conferre potest, cum possit esse maximi meriti. Quare mirum vide ri non debet, quod etiam sanctissimi viri pro salute proximi procuranda detrimentum huiusmodi libenter subjerint.

RESPONSIO V.

Quilibet ex charitate tenetur proximum magis diligere in spiritualibus, quam se ipsum in corporalibus.

Prob. Nam charitas magis inclinat ad amandum id quod est magis amabile. Atqui anima proximi secundum rectam rationem magis amabilis est, quam corpus proprium: nam in ea Deus magis glorificari potest, quam in corpore proprio. Ipsa capax est actuum beatificorum, quibus possidetur Deus, non corpus proprium. Longè præstantiori, quam corpus proprium, modo participat bonitatem divinam, quæ est objectum formale charitatis. Ergo, &c. Præterea unusquisque tenetur se ipsum magis diligere secundum animam, quam secundum corpus. Ergo similiter, &c. Hinc

i. Ex charitate tenemur non solum cura bonorum temporalium, sed etiam cum vita periculo subvenire proximo existenti in extrema necessitate spirituali, seu in extremo periculo salutis aeternæ. Hoc dicit, 1. Christus, cum ait Joan. cap.15. *Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos.* nam Christus ita dixit nos, ut vitam corporalem pro animalium nostrarum vita dederit. 2. Joannes Apostolus epist. 1. c.3. *Ille, inquit, animam suam pro nobis posuit; & nos debemus pro fratribus animas ponere.* 3. S. Augustinus in lib. de mendacio cap.6. *Temporalem planitatem, inquit, vitam suam pro aeterna vita proximi non*

non dubitabit Christianus amittere: hoc enim praeferit exemplum, ut pro nobis Dominus ipse moreretur. Scriptura autem, & post Scripturam Augustinus loquuntur de calo extremæ necessitatis. Et verò Christus pro nobis in extrema necessitate spirituali exterritus mortuus est.

Ratio est, quia cùm ex charitate teneamur proximum magis diligere in spiritualibus, quàm nos in corporalibus, in extrema saltu necessitate ex charitate tenemur magis vitare summum malum spirituale proximi, quod est aeterna damnatio, quàm summum malum nostrum temporale, quod est mors; si tamen, quod semper debet suppleri pro omni casu extremæ necessitatis, certa sit spes subveniendi proximo per vitæ propriae periculum. Casus autem extremæ necessitatis spiritualis sunt v.g. 1. Si infans sit in proximo periculo moriendi sine baptismo, quæcumque tandem ex parte proveniat illud periculum. 2. Si adulter, quem morali certitudine scio esse in statu peccati mortalis, vel dormiens, vel non cogitans, sit occidens. 3. Si adulter facinorosus sit in proximo periculo moriendi absque confessione, sine qua non nisi difficillimè salvati potest, quamvis simpliciter possit per actum contritionis perfectæ: tunc enim propter rei gravitatem, cùm tantoperè salus aeterna proximi periclitetur, necessitas censeri debet extrema.

Porro extra casum necessitatis extremæ proximo, cuius salus aeterna periclitatur, non tenor ex charitate cùm vita periculo subvenire: tunc enim cùm necessitas non sit maxima, charitas non me obligat, ut ei subveniam cum jaetura summi boni corporalis, ut sentiunt Doctores communiter. Dixi: Non tepeor ex charitate: nam si pastor sum ovi mei: cuius salus spiritualis graviter periclitatur, ex justitia proper officium meum teneor subvenire etiam cùm periculo vita, si certa sit spes illam adjuvandi, & vitam meam possim exponere sine gravi detinimento communitatis. Quod pertinet illud Christi Joan. c. 10. Bonus pastor animam suam dat pro ovi suis: mercenarius autem, & qui non est pastor, cuius non sunt oves proprie (idem dic de eo, qui cùm sit pastor, se tamen gerit ut mercenarius, ad eoque pastoris officium minime fungitur) vides lupum venientem, & dimittit oves, & fugit. Vide S. Thomam 2.2. q. 185. a. 5.

Item cùm dixi: Extra casum necessitatis extremæ proximo, &c, nomine proximi privatam personam intellexi: aliud enim est, si bonum commune spirituale graviter periclitaretur, ut si graviter periclitaretur Religio Christiana, quia haeretici ad veram fidem revertendam nihil non molirentur: nam videtur, quod qui ad id idonei essent, ex charitate tenerentur etiam cùm periculo vita se haereticis opponere, ad quod à fortiori tenerentur pastores.

2. Proximo in gravi necessitate spirituali consti-tuto subvenire tenemur ex charitate, non solum cùm levè, sed etiam cùm gravi aliquo damno temporali proprio. Nam si secundum ordinem charitatis tene-mur proximum magis diligere in spiritualibus, quàm nos in temporalibus, ordo charitatis manifestè pos-tular, ut gravem necessitatem spiritualem proximi preferamus gravi damno temporali proprio, compa-rando gravitatem necessitatis cum gravitatem damni: non enim charitas obligat nos ad subeundum grave damnum temporale proprium quodlibet, pro qualibet proximi necessitate spirituali etiam gravi: sed inter gravitatem damni proprii & gravitatem nec-cessitatis proximi, servanda est proportio, cuius esti-mationem prudenti iudicio relinquimus.

Extra calum verò gravis necessitatis spiritualis, proximo subvenire cum gravi nostro damno temporali, non est in præcepto, sed est in consilio: cùm enim bonum spirituale proximi de se sit majoris momenti, quàm temporale proprium, cùm sit altioris ordinis; bonum spirituale proximi, etiam extra casum gravis necessitatis, laudabiliter possimus anteponere temporali proprio etiam gravi, nisi tamen

specialis aliqua ratio cogat nos ad non perdendum temporale proprium extra casum gravis necessitatis spiritualis proximi.

At inquires. Ad quid charitas obligat erga eum, qui voluntariè exponit se periculo damnationis, putat erga eum, qui invadit inimicum ut eum occidat? R. eum, qui invadit, posse se defendere, & invadentem interficere. Ratio est, quia charitas, extra calum extremæ necessitatis spiritualis proximi, non obligat hominem ad subveniendum proximo cum jaetura summi boni corporalis, quod est vita, & in casu proposito invasor non est in extrema necessitate, inò nequidem est in necessitate, sed in voluntaria malitia, ut ait Suares noster. Ex his

Revolvitur casus latronis viatorem invadentis: nam latro vel armatus invadit, vel inermis. Si pri-mum, & prudenter judicat viator, ni se defendat, se à latrone interficiendum, potest se defendere, & latronem occidere. Ratio patet ex modò dictis. Si secundum, & nulla alia ratione viator versetur in morali vita periculo, à viatore, ne spolietur quantilibet summa, latronem interfici non posse, sentire videtur S. Augustinus lib. 1. de lib. arb. c. 5. ubi sic ait. *Quomodo apud eam (divinam providentiam) sunt ipsi peccato liberi, qui pro iis rebus, quas contemni oportet, humanae cade polluti sunt?* Ratio autem est, quia quanvis latro voluntariè exponens se periculo damnationis secundum prudentem estimationem non sit in necessitate, nihilominus charitas postulat, ut jacturam magni boni temporalis de se reparabilem patiatur potius, quàm ad eam vitandam positivè conser-vamus ad id, nempe ad temporalem latronis mortem, ex qua licet præter, aut etiam contra intentionem nostram, malum ejus spirituale summum & ir-remediabile secuturum est.

RESPONSIo VI.

In eodem genere bonorum & necessitatum temporalium, quilibet secundum ordinem charitatis potest sibi potius providere, quam alteri, privato.

Prob. Nam in eodem genere bonorum & necessitatum temporalium homo non tenetur magis diligere proximum, quàm se ipsum; & cùm Christus, Matth. c. 19. dicit, *Diliges proximum sicut te ipsum*, to, *sicut* non significat omnimodam æqualitatem, ut docent Patres. Ergo, &c. Dixi autem in eodem genere, &c. Nam aliud erit, si in eodem genere bonorum, proximus majorem patiatur necessitatem, ego verò minorem; aut si in eodem genere necessitatis, proximus necessitatem patiatur in bonis majoris momenti. Sed de his etiam alias, ubi de Eleemosyna. Item dixi, quàm alteri privato: nam in extrema necessitate, bono communis in temporalibus privatus quilibet potius subvenire debet, quam sibi. Ratio est, quia quelibet pars bonum totius præferre debet hono proprio.

RESPONSIo VII.

Homo, per se loquendo, non potest pro servanda proximi vita propriam vitam exponere, secundum ordinem charitatis.

Prob. Nam per se loquendo charitas magis inclinat subiectum suum ad sui conservationem, quàm ad conservationem cuiuscumque alterius privati. Ergo per se loquendo, qui propriam vitam exponeret ad servandam alterius privati vitam ageret contra inclinationem, ac proinde contra ordinem charitatis, & sic contra charitatem peccaret. Dixi, per se loquendo: nam possunt esse aliqua circumstantiae, in quibus charitas non magis inclinat subiectum suum ad conser-vationem sui; ut si vita alterius privati periclitans sit bono communis, vel animalium saluti utilior. Unde possunt esse aliqua circumstantiae, in quibus homo poterit laudabiliter propriam vitam exponere pro servanda vita proximi.

AR.

ARTICULUS XI.

Quomodo ordo charitatis servandus sit inter proximos.

Ordinem in dilectione proximorum ex charitatis praecepto servandum esse communis est Doctrinam sententia, quam docet S. Thomas 2.2. q.44. a.8. & ante docuit S. Augustinus lib. 1. de doct. christ. c. 27. ubi sic ait: *Ille autem iustus & sancte vivit; qui rerum integer estimatur est. Iste est autem, qui ordinatam dilectionem habet, ne aut diligit quod non est diligendum, aut non diligit quod est diligendum, aut amplius diligat quod minus est diligendum, aut aequum diligat quod vel minus vel amplius diligendum est, aut minus vel amplius, quod aequum diligendum est. Ratio autem est, quia hic ordo est secundum inclinationem charitatis. Atqui quod est secundum inclinationem charitatis, cedit sub ejus praeceptu.* Ergo, &c. Hoc presupposito, sit

RESPONSIo I.

In eodem genere bonorum & necessitatum, consanguinei extranei praerendi sunt.

Prob. Quia illis tenemur potius beneficium conferre, quo tenemur magis diligere: actus enim internus dilectionis proximi praecepitur in ordine ad actum externum, quo beneficium est proximo. Atqui in eodem genere bonorum & necessitatum, tenemur magis diligere consanguineos, quam extraneos: ad hoc enim inclinat charitas proper naturalem conjunctionem. Ergo, &c. Hinc illud Apostoli 1. ad Thymoth. c. 5. *Si quis autem suorum, & maxime domesticorum curam non habet, fidem negavit, & est infideli deterior.*

Dixi, in eodem genere bonorum & necessitatum: nam si in eodem genere bonorum, extraneus sit in gravi necessitate, consanguineus vero in communione, aut si in eodem genere necessitatum, potius si uterque, consanguineus & extraneus, sint in necessitate gravi, sed extraneus in spirituali, consanguineus vero in corporali tantum necessitate sit, debo subvenire potius extraneo, quam proximo. Ratio est; quia sicut debo magis diligere proximum in spiritualibus, quam me ipsum in corporalibus: ita & debo magis diligere extraneum in spiritualibus, quam consanguineum in corporalibus (supple semper, in pari necessitate.) Item sicut debo magis diligere proximum, quam me ipsum in corporalibus, quando aut extremam, aut gravem, quam non patior, patitur proximus: ita etiam debo magis diligere extraneum, quam consanguineum in corporalibus, quando aut extremam aut gravem necessitatem extraneus patitur, quam non patitur consanguineus.

RESPONSIo II.

Ex consanguineis in eodem genere bonorum & necessitatum, nobis propinquiores, & ex aequo propinquis digniores, praerendi sunt.

Prob. Nam in eodem genere bonorum & necessitatum, inter consanguineos debemus magis diligere eos, qui nobis sanguinei conjunctiores sunt: nam si propter naturalem conjunctionem debemus magis diligere consanguineos ceteris paribus, manifestum est debere nos, ceteris paribus, propter naturalem conjunctionem maiorem, magis diligere consanguineos propinquiores. Ergo, &c.

Item ex consanguineis aequo propinquis in eodem genere, &c. debemus magis diligere digniores, seu aliquam in consanguinitate eminentiam habentes, quam non habent alii: hoc ipso enim, ceteris paribus, sunt magis, quam alii, diligibiles. Ergo, &c. Hinc

In eodem genere bonorum & necessitatum, parentes praerendi sunt filii emancipatis: nam v. g. parentes Titii relatè ad illum habent eminentiam principii, quam non habent ejus filii. Item ceteris paribus, pater praerendus est matri: cum enim pater sit principia causa generationis, habet in consanguinitate

Simonnet Theol. Tom. II.

te, respectu filii, aliquam eminentiam, quam non habet mater. Unde major reverentia patri debetur, quam matri: sicut non filiis sed parentibus simpliciter debetur reverentia.

Dixi, filii emancipatis, nam quamdiu filii sunt sub tutela patris, pater non solum ex charitate, sed etiam ex officio tenetur illis providere: unde extra casum extrema necessitatis, videtur filios non emancipatos, in quacunque alia necessitate, praferendos esse parentibus in eodem genere bonorum.

Porro quia propter vinculum matrimonii arctissima conjunctio est inter conjuges, queri potest, 1. Utrum, ceteris paribus, parentes praferendi sint conjugi. 2. Utrum conjux praferenda sit filii. R. ad 1. communem esse se sententiam, quod, ceteris paribus, conjugi parentes propter maxima ab eis accepta beneficia praferendi sint quoad subventionem licet, de qua hic agitur: nam quoad habitationem, & murum societatem, praferendum esse conjugem docet Scriptura Gen. cap. 2. ubi dicitur: *Propterea relinquit homo patrem suum & matrem, & adharet uxori sue.*

Resp. ad 2. Videtur quod, ceteris paribus, conjux sit praferenda filii. Ratio est, quia vinculum matrimonii conjuges tam arcte conjungere videtur, juxta illud Scripturæ loco citato, *Et erant duo in carne una, quam vinculum sanguinis conjungit parentes & filios;* & conjux, quia generationis comprincipium est, in eodem gradu conjunctionis aliquam habet eminentiam, quam non habent filii.

RESPONSIo III.

Inter extraneos praferendi sunt meliores in eodem genere bonorum & necessitatum.

Prob. Nam meliores sunt similiores Deo, & objecta nobiliora, adeoque charitati magis proportionata. Ergo meliores habent unde magis diligibiles sint si nihil obstat ex parte diligentis. Atqui hic ex parte diligentis nihil est, quod obstat, quominus meliores sint diligibiles: nam si quid obstat, certe aliqua conjunctione diligentis cum minus boni. Nullam autem habent; cum minus boni, sicut & meliores, sint ei omnino extranei. Ergo inter extraneos magis diligibiles sunt, & ita magis diligendi debent meliores. Ergo, &c.

ARTICULUS XII.

Utrum charitatis praeceptum obliget ad dilectionem inimicorum.

RESPONSIo I.

Mortale est contra charitatem odire inimicos. Est de fide, &

Prob. Quia mortale est contra charitatem odire proximum, juxta illud 1. Joan. c. 3. *Omnis qui odit fratrem suum, homicida est, & scitis quoniam omnis homicida non habet vitam eternam in se membris manentem. Scripturam autem, nomine fratris, omnem proximum intelligere, extra dubium est. Atqui inimicus est proximus: proximi enim nomine intelligitur omnis homo capax beatitudinis, qualis est omnis homo viator. Ergo, &c.*

Dices. Licer odire eos, quibus licet malum desiderare. Atqui licet malum desiderare inimicis. Ergo, &c. Neg. min. **P**robabis. Licer malum desiderare peccatoribus, juxta illud Psal. 9. *Convertantur peccatores in infernum.* Atqui inimici sunt peccatores. Ergo, &c. R. neg. maj. **A**d prob. resp. verba Scripturæ laudata, verba esse non oportant, sed praedicent malum peccatorum.

At inquires. Christiani absque scrupulo malum desiderant inimicis Ecclesiae. Ergo similiter uniuersus absque scrupulo malum desiderare potest inimico suo. R. Christiani malum temporale desiderant inimicis Ecclesiae, vel ut convertantur, vel ne Ecclesiae nocent. Unde Christiani inimici Ecclesia malum desi-

P desi-

226 Tractatus VII. De Virtutibus Theologicis.

desiderant non ex odio personarum, sed ex affectu charitatis, vel erga salutem illarum, quod est personas ipsas vero charitatis amore prosequi, vel erga Ecclesiae bonum commune, quod utrumque licitum est & laudabile.

Similiter inimico proprio desiderare malum aliquod temporale, vel ex sincero affectu conversionis ejus, vel ex sincero affectu boni communis, quia nimis aut ejus conversio, aut bonum commune alia via moraliter procurari non posse judicetur, non est malum, sed laudabile. At tunc malum non desideraretur inimico ex odio ipsius personae, sed ex vero charitatis affectu, vel erga inimicum ipsum, cuius bonum spirituale temporali anteponere debemus, vel erga bonum commune, sive spirituale, sive temporale, quod temporali bono cuiuscumque privatil audibiliter preferatur. Ab hujusmodi tamen desideris praesertim imperfetti abstineat debet propter morale periculum, ne aliquis vindicta affectus illis immisceatur.

RESPONSI O II.

Sub mortali ex charitatis precepto tenemur actu interno positivè diligere inimicos nostros.

Prob. ex Scriptura: nam Christus Matth. cap. 5. sic ait: *Audibitis, quia dictum est: Diliges proximum tuum, & odios habebis inimicum tuum. Ego autem dico vobis: Diligit inimicos vestros.* Hic autem per haec verba, *Diligit inimicos vestros*, manifestè exprimitur eadem obligatio, quam exprimunt verba illa, *Diliges proximum tuum*. At exprimunt obligacionem gravem actu interno proximum positive diligendi, ut supra probatum est Articul. IX. Ergo, &c. Sed queritur quando & quomodo praecipitum charitatis obliget ad internam dilectionem inimicorum? Pro quo sit.

RESPONSI O III.

Praecipitum charitatis obligat ad diligendum inimicos in particulari in casu necessitatis; & extra casum necessitatis, per se loquendo, obligat tantum ad diligendum eos in communi.

Prob. Ex precepto charitatis non aliter tenemur, per se loquendo, ad diligendum inimicos, quam tenemur ad diligendum alios homines: cum per se loquendo, non alia sit ratio diligendi inimicos, quam diligendi alios homines, non enim magis sunt proximi nostri, quam alii homines. Atqui non tenemur ad diligendum alios homines in particulari, nisi in casu necessitatis; & extra casum necessitatis sufficit, si eos diligimus in communi. Ergo, &c.

Satisfacit igitur precepto charitatis circa inimicum, qui cum extra casum necessitatis non excludit ab interno dilectionis actu, quo generaliter & in communi prosequi debet omnes proximos suos, & si paratus est cum diligere in particulari, cum occurset necessitas ei beneficiandi, eumque re ipsa diligere, cum occurset talis necessitas. Quod autem etiam extra casum necessitatis diligat inimicum in particulari, per se loquendo non est in precepto, sed in consilio, neque pertinet ad obligationem charitatis, sed ad ejus perfectionem.

Doctrinam hanc tradit S. Thomas 2.2. q. 25. a. 8. in O. ubi sic loquitur: *Alio modo potest accipi dilectionem inimicorum, quantum ad naturam, scilicet in universaliter; & si dilectio inimicorum est de necessitate charitatis: ut scilicet aliquis diligens Deum & proximum, ab illa generalitate dilectionis proximi inimicos suos non excludat. Tertio modo potest considerari dilectionem inimicorum in speciali: ut scilicet aliquis in speciali moveatur motu dilectionis ad inimicum: & istud non est de necessitate charitatis absolute: quia nec etiam mezeri motu dilectionis in speciali ad quoslibet homines singulariter, est de necessitate charitatis; quia hoc est impossibile. Est tamen de necessitate charitatis; secundum preparationem animi, ut scilicet homo habeat animum paratum ad hoc, quod in singulari inimicis diligere, si necessitas occurret. Sed quod*

absque articula necessitatis homo etiam hoc actu impletat, ut diligat inimicum (in speciali) propter Deum, hoc pertinet ad perfectionem charitatis, &c.

Dixi autem non semel, per se loquendo: quia potest quis extra casum necessitatis obligari per accidens ad diligendum inimicum specialiter & singulariter, quando scilicet id moraliter necessarium est ad depoñendum vel vitandum odium proximi, & affectum vindictae reprimendum. Sed queritur utrum teneamur ad actus externos dilectionis erga inimicos? Pro quo sint sequentes Responsiones.

RESPONSI O IV.

Ex precepto charitatis unusquisque tenetur specialiter & singulariter subvenire inimico in casu necessitatis; extra casum necessitatis non tenetur.

Prob. Nam ut ait S. Thomas 2.2. q. 25. a. 9. in O. effectus & signa charitatis ex interiori dilectione procedunt, & ei proportionantur. Unde sic argumentor: 1. pro prima parte. Tunc ex precepto charitatis tenetur specialiter & singulariter benefacere inimico, eique subvenire, cum ex precepto charitatis tenetur; cum specialiter & singulariter diligere. Atqui ex precepto charitatis tenetur specialiter & singulariter diligere inimicum in casu necessitatis, ut probatum est. Ergo, &c. 2. pro secunda parte. Tunc non tenetur specialiter & singulariter benefacere inimico, cum non tenetur cum specialiter & singulariter diligere. Atqui non tenetur inimicum specialiter & singulariter diligere extra casum necessitatis. Ergo, &c.

Confirmatur. Quia ex precepto charitatis non tenetur alio modo ad benefaciendum inimicis, quam tenetur ad benefaciendum alios hominibus: sicut ex precepto charitatis non tenetur alio modo diligere inimicos, quam tenetur ad diligendum alios homines. Atqui ad specialiter & singulariter benefaciendum alios hominibus ex precepto charitatis non tenetur, nisi in casu necessitatis. Ergo, &c.

Specialiter igitur & singulariter inimicis, sicut & alii hominibus, benefacere extra casum necessitatis, non est in precepto, sed in consilio, nec ad obligationem charitatis, sed ad ejus perfectionem pertinet: nec charitatis praecipitum transgreditur, qui extra casum necessitatis inimico non benefacit specialiter & singulariter, modo paratus sit ad hoc facendum in casu necessitatis.

Totam hanc doctrinam tradit S. Thomas loco citato, ubi sic loquitur: *Alia sunt beneficia, vel dilectionis signa, qua quis exhibet particulariter aliquibus personis: & talia beneficia vel dilectionis signa inimicis exhibere, non est de necessitate salutis, nisi secundum preparationem animi, ut scilicet subveniatur eis in articulo necessitatis: secundum illud Proverb. 25. Si esurierit inimicus tuus, ciba illum; si sitit, da illi potum. Sed quod propter articulum necessitatis huiusmodi beneficia aliquis inimicis exhibeat, pertinet ad perfectionem charitatis: per quam aliquis non solum cavit vinci a malo, quod necessitatis est, sed vult in bono, vincere malum, quod est etiam perfectionis, &c.*

RESPONSI O V.

Tenemur ex precepto charitatis ea inimicis beneficia vel benevolentiae signa exhibere, quae exhibemus aliis hominibus in communi, sive tunc preceptum aliis hominibus exhibendi urgeat, sive non urgeat.

Prob. Nam eo modo tenemur actu externo dilectionis inimicos diligere quo tenemur eos diligere actu interno dilectionis: effectus enim & signa dilectionis internae, sicut ab ea procedunt, ita necessario ei proportionantur. Atqui ex precepto charitatis tenemur inimicos diligere actu dilectionis interno, quo alios homines diligimus in communi. Ergo tenemur etiam ex precepto charitatis inimicos diligere actu dilectionis externo, quo alios homines in communi diligimus. Ergo, quod idem est, tenemur ex precepto charitatis inimicis exhibere

bere externa dilectionis internæ signa, qua aliis hominibus in communi exhibemus.

Sic ratiocinatur S. Thomas 2. 2. q. 25. a. 9. in O. Dicendum, inquit, quod effectus & signa charitatis ex interiori dilectione procedant, & ei proportionantur. Dilectio autem interior ad inimicum, in communi quidem est de necessitate præcepti absolute: in speciali autem est non absolute, sed secundum præparationem animi... Sic ergo dicendum est de effectu & signo dilectionis exterioris exhibendo: sunt enim quædam signa vel beneficia dilectionis, que exhibentur proximis in communi, putat cum aliquis orat pro omnibus fidelibus, vel pro toto populo, aut cum aliquod beneficium impendit aliquis tori communitat: & talia beneficia vel dilectionis signa inimicis exhibere, est de necessitate præcepti, &c.

At inquit. Præceptum obligans ad interioram dilectionem hominum in communi, est præceptum affirmativum, adquæ non obligat pro semper. Ergo possumus aliquando inimicos excludere ab interno dilectionis aëtu, quo alios homines diligimus in communi. Ergo possumus aliquando inimicos excludere à beneficio seu benevolentia signis, qua aliis hominibus exhibemus in communi. R. neg. conseq. Nam cum præceptum illud non urget, non tenemus absolute inimicos diligere in communi, sicut nec absolute tenemur alios homines in communi diligere. At ex hypothesi quod tunc eliciamus actum internum dilectionis proximorum in communi, si ab eo inimicos exclusimus, præceptum charitatis transgredimur, quia tunc eos non excludimus, nisi ex odio vel vindictæ affectu, qui pro tempore charitatis præcepto prohibitus est; & data quod hoc fiat per aliquem alium affectum indifferentem, adhuc peccamus contra charitatem, que tunc ad internam dilectionem inimicorum in communi non absolute, quidem, sed ex hypothesi obligat, & qui actu proximos alios in communi diligimus. Unde nego 2. conseq. Ex dictis.

Collige 1. hæc Christi verba Matth. c. 5. *Dilegit inimicos vestros, obligate ad actum internum dilectionis erga inimicos, in speciali, quidem, quando occurrit necessitas, & in communi extra casum necessitatis, quando scilicet alii in communi diligendi sunt, aut etiam absque obligatione diliguntur.* 2. Et ita hæc alia Christi verba eodem loco, *Benefacite his, qui oderunt vos, & orate pro persecutibus & calumniatibus vos, obligare ad benefacendum inimicos, & pro illis orandum, in speciali quidem in casu necessitatis, & extra casum necessitatis in communi, quando scilicet aliis hominibus benefacere, & pro eis orare in communi tenemur, aut etiam sine obligatione aliis hominibus in communi benefacimus, & pro eis oramus.* Docet hoc S. Thomas 2. 2. q. 83. a. 2. in O. *Necessitas est, inquit, ut in communibus nostris orationibus, quas pro aliis facimus, inimicos non excludamus.* Quod autem pro eis specialiter oramus, perfectionis est, non necessitas, nisi in aliquo casu speciali.

Quares, utrum homo teneatur salutare inimicum, & salutarem refutare.

R. hominem teneri ad salutandum inimicum, quando hoc necessarium est ad virandum scandalum, aut ad deponendum internum, actum odii, aut ad placandum inimicum, vel procurandum ut ipse odium deponat. Quia autem vel ad hæc omnia, vel saltem ad aliquid horum regulariter salutatio necessaria est, homo ad salutandum inimicum regulariter tenerit: quamvis salutare signum sit specialis benevolentia, adquæ per se loquendo, non magis inimicis, quam aliis hominibus debetur.

R. 2. hominem, quamvis non teneatur ex charitate omnem salutarem refutare, sed ad summum ad id ex quadam tantum urbanitatem generatur, tenebit tamen ex charitate ad refutandum inimicum salutantem, & aloquenti respondendum. Ratio est, quia in talibus circumstantiis, refutacionis & responsionis omissione est de se & ex natura rei significativa odii, adquæ de se & ex natura rei adversa-

Simonnet Theol. Tom. II.

tur charitati, & quidem graviter; nisi tamen attenta personarum & circumstantiarum conditione, signum sit tantum contemptus levis, vel levis cuiusdam indignationis, quo casu de se, & sublato scandalo, leviter tantum charitati repugnat.

Quares, quando & quomodo ex charitate teneatur homo ad remittendam injuriam inimico?

R. 1. hominem teneri ex charitate ad remittendam interius injuriam, seu ad omne odium interius depонendum, quod pertinet illud Christi Matth. c. 6. Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum, dimisit & vobis Pater vester celestis delicta vestra. Si autem non dimiseritis hominibus, nec Pater vester dimisit vobis peccata vestra.

R. 2. ad externam amicitiae signa inimico exhibenda, per se loquendo, hominem non teneri ex charitate, nisi in casu necessitatis, aut cum inimicus veniam petat. Ratio est, quia charitas per se non obligat ad hæc signa inimico exhibenda; nisi cum obligat ad eum specialiter & singulariter diligendum. Atqui charitas non obligat ad inimicum specialiter & singulariter diligendum, nisi in casu necessitatis, aut cum veniam petat. Ergo, &c.

Major pater ex terminis. Minor vero probatur ex S. Thoma 2. 2. q. 83. a. 8. in O. *Diligere*, inquit, *inimicos in generali, est in præcepto; in speciali autem non est in præcepto, nisi secundum præparationem animi; ut scilicet homo esset paratus etiam specialiter inimicum diligere, & eum juvare in necessitatibus articulo, vel si veniam pateret.* Externa igitur amicitiae signa inimico exhibere, cum nec occurrit necessitas, in qua juvandus sit, nec ipse veniam petat, in consilio est non in præcepto, nec necessitas est, sed perfectionis.

R. 3. hominem non teneri ex charitate ad condonandam satisfactionem convenientem injuria accepta, quantumvis ad injuriam ipsam interius, interius odium deponendo, vel etiam exterioris, cum venia petatur, externa reconciliationis signa exhibendo remittendam, teneatur ex charitate. Ratio est, quia qui injuriam passus est, ius habet ad congruam satisfactionem, & jus illud per legitimam potestatem prosequi potest, & petere ut sibi restituantur bona externa, honor, fama, &c. prout in bonis externis, honor, fama, laetus fuit. Hic tamen aliqua sunt observanda, ne violetur charitas. 1. Ut ex animo remittatur injuria, & nihil sit ex affectu vindictæ. 2. Ut reiustiam ad prudentium arbitrium satisfactionem offerenti, lis non intendatur, nisi poena aliqua, per sententiam Judicis infligenda, ad bonum commune requiratur. 3. Ne reus, levius, danino, a le illato, cogatur satisfacere cum gravi suo detimento. 4. Ne reus, postquam satisfecit quantum potuit, amplius urgeatur ut faciat quod non potest, nisi tamen ulterius, propter bonum commune, justè ab eo qui laetus est, intendi possit, ut poena aliqua reo infligatur propter commissum delictum.

ARTICULUS XIII.

De præcepto correctionis fraterue.

Duplex est correctio proximi: una judicialis, & altera charitativam. Prima pertinet ad iustitiam vindicativam, & sit per authoritatem publicam tendit, que saltem præcipue in ejus, qui corrigitur, castigationem & penam, propter bonum commune. Secunda pertinet ad misericordiam, qua vel non est virtus distincta a charitate, vel potius virtus est intimè cum charitate conjuncta. Finis ejus est illius qui corrigitur bonum & emendatio, & de ea multa queruntur. 1. Utrum sit in præcepto: 2. Utrum sit in præcepto graviter obligat: 3. Quænam sit ejus materia: 4. Quando & cum quibus circumstantiis hoc præceptum obligat: 5. Quas personas & ad quos corrigitur obligeat: 6. Denique, utrum obligat ad servandum ordinem aliquem in correctione. Quibus omnibus satisfiet sequentibus Responsionibus.

P. 2. Res.

RESPONSI O I.

Datur præceptum de correctione fraterna.
Prob. 1. Ex Scriptura. Nam Christus Matth. cap. 18. dicit: *Si peccaverit in te (hoc est, coram te) frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipsum solum.* Hoc autem verbum, Corripe, manifestè præceptum sonat, & præceptivum esse docent communiter Jurisconsulti & Doctores scholastici cum S. Thoma 2. 2. quæst. 33. art. 2. Præceptum hoc inculcat variis locis. Apostolus, ad Galat. cap. 6. *Si preoccupatus fuerit homo in aliquo delicto ... hujusmodi intruere in spiritu lenitatis.* 1. ad Thess. cap. 5. *Corripite inquietos.* Et 2. ad corf. cap. 3. *Si quis non obedit verbo nostro ... nolite quasi inimicum existimare, sed corripite ut fratrem.*

Prob. 2. Ex S. Augustino, qui fraterna correctionis obligationem luculentè exprimit serm. 16. de verbis Domini, ubi hæc habet: *Qui passus est (injuriam,) quid debet? Quod andivimus hodie;* Si peccaverit in in te frater tuus, corripe eum inter te & ipsum solum. *Si neglexeris, peior es ... Tu vulnus fratrii tui contemnis? tu cum vides perire, & negligis? Peior es tacendo, quam ille conviciando.*

Prob. 3. Quia actus misericordia tam sunt in præcepto, quam actus charitatis erga proximum, cùm tam sint necessarii. Atqui correctio fraterna est actus misericordia: misericordia enim est miseria proximi succurrere; & per correctionem fraternam miseria proximi succurratur. Ergo correctio fraterna est in præcepto. Quod confirmatur a pari: nam teneatur subvenire proximo patienti necessitatem corporalem, quod sit per eleemosynam. Ergo pariter, imò & multò magis teneatur subvenire proximo patienti necessitatem spiritualem, quod sit per fraternam correctionem.

At inquietus. Cùm proximus necessitatem spiritualem patitur, potest sibi ipse subvenire: habet enim libertatem & gratiam saltem ad orandum, adeoque potest orando ulteriorem gratiam impetrare, quamvis, si velit, se ipse emendabit. *R.* hominem in necessitate spirituali existentem, absoluere quidem posse sibi subvenire, sed hoc aliquando difficultimum esse, & lepe futurum esse ut hac potestate usus non sit, nisi per fraternam correctionem adjuvetur. Unde correctio fraterna proximo spiritualem necessitatem patienti moraliter necessaria est; quod sufficit ad hoc, ut sit in præcepto.

RESPONSI O II.

Præceptum correctionis fraternæ ex genere suo sub gravi obligat.

Prob. Præceptum misericordia ex genere suo graviter obligat, & tam ex genere suo graviter obligat, quam præceptum charitatis erga proximum: vel enim sunt unum & idem præceptum, vel unum alteri intimè conjunctum est & affine. Atqui præceptum correctionis fraternæ est præceptum misericordia, cùm ad misericordiam pertineat correctio fraterna. Ergo præceptum correctionis fraternæ ex genere suo graviter obligat. Quod confirmatur ex eo quod præceptum correctionis fraternæ gravius obligare debet, quam præceptum eleemosyna; cùm miseria spiritualis miteria corporali gravior sit. Atqui præceptum eleemosyna ex genere suo obligat sub mortaliter. Ergo à fortiori præceptum correctionis, &c.

RESPONSI O III.

Quodlibet peccatum mortale commissum & non emendatum, est materia gravis & sufficiens præcepti correctionis fraternæ.

Prob. ex verbis Christi Matth. cap. 18. *Si peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te & ipsum solum. Si te audieris, lucraus eris fratrem tuum.* Ergo finis correctionis fraternæ est lucrari fratrem perditum. Ergo materia correctionis fraternæ est peccatum, quo pergit frater, amittendo scilicet vitam spiritualem animæ. Atqui tale est peccatum

mortalè quilibet, commissum & non emendatum. Ergo, &c. Quod confirmari potest ex verbis S. Augustini Resp. I. allegatis, in quibus aperte supponit correctionem fraternam esse de peccato, mortem animæ proximo inferente.

Dixi autem, peccatum mortale commissum, &c. Nam peccatum mortale potest esse commissum, & jam emendatum, & tunc non potest esse materia præcepti correctionis fraternæ: cum enim hæc correctio fieri non debat, nisi ut proximus emendetur, emendato proximo, cessat necessitas hujus correctionis, ac proinde & ejus obligatio: quamvis locus adhuc esse potest accusatione & correctioni judicariæ, quia hæc non emendationem delinquentis post emendationem locum habere potest proper bonum commune.

Item potest peccatum mortale nondum esse commissum, & tunc nondum potest esse materia præcepti fraternæ correctionis: cum enim nondum proximus deliquerit, nondum emendatione indigeret, & sic nondum locus esse potest fraternæ correctioni. Et verò cùm correctio fraterna sit medium ordinatum ad lucrandum fratrem, qui deliquerit, & delinquendo periret, & sublatu fine, medii adhibendi nulla possit esse necessitas; necessitas correctionis fraternæ, adeoque & ejus obligatio necessariò supponunt fratrem deliquisse, & delinquendo perisse. Superest igitur, ut solum peccatum commissum, & nondum emendatum, sit materia præcepti fraternæ correctionis.

At inquietus. Fieri potest, ut qui nondum peccatum commisit, sit in morali & proximo periculo illud committendi. Item fieri potest, ut qui peccatum commisit, & illud emendavit, sit in occasione morali & proxima illud iterum admittendi. *R.* Qui veritatè in morali & proximo periculo committendi peccatum mortale, vel advertit ad illud periculum, vel non advertit. Si primum, peccat mortaliter: mortaliter enim peccat, qui scienter manet in morali & proximo periculo peccandi mortaliter, quia scienter transgreditur præceptum prohibens peccatum mortale, cuius morali & proximo periculo se exponit: nam idem præceptum, quod prohibet v. g. adulterium, prohibet quoque maneras in morali & proximo periculo adulterandi.

Si secundum, vel non advertit culpabiliter, vel non advertit inculpabiliter. Si primum, peccat mortaliter contra præceptum prohibens peccatum mortale, cuius pericolo se exponit: culpabilis enim non advertentia æquivaler actuali scientia in ordine ad imputabilitatem. Si secundum, non peccat, ac proinde non eger emendatione. Unde in hoc casu potest quidem urgere præceptum admonendi & docendi proximum: ac urgere non potest præceptum corrigendi. Sed

Quæres, utrum etiam peccatum veniale sit materia necessaria, licet levis tantum, præcepti fraternæ correctionis: ita ut hoc præceptum obliget sub veniali ad corrigitum peccatum veniale commissum, & nondum emendatum?

R. Doctores multi negant præceptum correctionis fraternæ ad venialia extendi; quorum sententia probari potest ex verbis Christi: *Si peccaverit in te, &c.* Hic enim necessariò subintelligitur hæc vox, graviter, ut manifestum est ex subsequentibus. Unde Christus hic non dicit simpliciter: *Si peccaverit in te;* sed, *Si peccaverit graviter in te frater tuus, corripe eum, &c.* Ergo præceptum correctionis fraternæ impositum nobis tantum est pro peccatis gravibus commissis, & nondum emendatis.

Porò quamvis venialia commissa cum prudenti moderatione corrigere, videatur non esse in præcepto charitatis & misericordia, sed in consilio tantum, ne detur occasio innumeris scrupulis, (cùm venialia frequentissima sint,) ad ea tamen corrigenda obligari etiam graviter possunt aliqui, nempe superioris religionum: cùm enim ex justitia propter officium

officium teneantur procurare ut inferiores non solum mortalia vitent, sed etiam tendant ad sui status perfectionem, adeoque vitent illius impedimenta; possunt ex justitia obligari ad corrigenda venialia, & haec obligatio gravis esse potest, ut si venialia specialem aliquam habeant indecentiam, propter quam scandalum pariant, vel parere possunt, si venialia sint communia, quod vergit in detrimentum regularis discipline, &c. Unde praefatus mortaliter peccare potest contra justitiam, ob nimiam, in corrigendis venialibus negligentiam.

RESPONSI O IV.

Ut praecipsum correctionis fraternae obliget, requiruntur aliquae circumstantiae, quibus existentibus, statim obligatur.

Prob. 1. pars. Nam 1. requiritur ut sufficienter constet delictum proximi. Ratio est, quia sine hac circumstantia correctione temeraria est. Correctione autem temeraria praecipra non est, sed prohibita. Porro ut sufficienter constet de delicto proximi sufficit cognitio certa certitudine morali ad quam certitudinem sufficit verisimilitudo notabilis, & norabilius major omni verisimilitudine in contrarium. Nunquam igitur sufficere potest conjectura levis, ex qua si correctione fieret, non correctione, sed contumelia dicenda esset.

2. Requiritur emendationis spes aliqua: nam ubi nulla aut pene nulla spes est emendationis proximi, ibi non possum prudenter intendere emendationem ejus. Et ubi non possum prudenter intendere emendationem proximi, ibi non possum prudenter velle correctionem ejus: quia finis intrinsecus correctionis proximi est ejus emendatio: & si non possum prudenter intendere finem, non possum prudenter velle medium. Atque ubi non possum prudenter velle correctionem proximi, ibi ejus obligationem cessare necesse est: obligatio enim ad actum imprudentem repugnat. Ergo, &c. Dixi autem, spes aliqua: non enim certa spes requiritur; cum enim vix unquam haberi possit, si praequereretur, vix unquam obligare posset praecipsum correctionis; unde satis inutile est a Christo impositum.

Sufficit igitur spes verisimilis. Et verò ad hoc ut caritas postuler aliquid fieri ad subveniendum proximo necessitatem patienti, sufficit ut illud ei verisimiliter profuturum sit. Indò si proximus qui delinquit, est in proximo mortis periculo, adeoque in proximo periculo damnationis aeterna, & ei per correctionem subveniri potest, ad eum corrigendum etiam in dubio emendationis futura praecipuum graviter obligat. Sed

Nota. 1. Ad obligationem correctionis fraternae non requiritur, ut fructus illius statim speratur, sed sufficit ut speretur in progressu cum fieri potest. Pro quo obserua quinque actus in correctione fraternae. Primus est, quo qui novit peccatum proximi, privatim eum corripit. Secundus est, quo proximum privatim correctione non obsequenter corripit coram aliquot testibus. Tertius est, quo proximum nequidem huic secunda correctioni auscultantem, denunciat superiori. Quartus est, quo superior subditum sibi delatum corripit. Quintus denique, quo superior subditum, si delictum emendare nolit, ut contumacem excommunicat.

Pater ex verbis Christi: *Si peccaverit in te frater tuus corripe eum inter te & ipsum solum.* (En primus actus.) *Si te audierit, incuratus eris fratrem tuum.* Si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum vel duos ut in ore duorum vel trium testium sit omne verbum. (En secundus actus.) *Quod si non audierit eos, dic Ecclesie.* (En tertius.) *Si autem Ecclesiam non audierit,* (En quartus,) *si tibi sicut ethnicus & publicanus.* (En quintus, & ultimus.)

Itaque si is qui delinquit, talis est, ut cum eo per omnes correctionis actus progressus fieri possit, ad necessitatem correctionis sufficit spes fructus in ali-

Simonnet Theol. Tom. II.

quo ex illis actibus indeterminat: si minus, hoc est, si is qui delinquit, talis non est cum eo, &c. quia v.g. alio jamjam migratus est, si non speratur statim emendandus per secretam correctionem, non teneor ad illum corrigendum: nemo enim tenuerit ad actum otiosum & inutilem.

Dices. Ad obligationem correctionis fraternae spes boni communis sufficit. Ergo non requiritur ips spes emendationis proximi corrigendi. R. duplum distinguendam esse correctionem fraternam; unam privatum, & privatum faciendam, quia delictum occultum est; & alteram publicam, & publicè faciendam, quia delictum est publicum. Ad hanc autem correctionem, de qua non agitur, sufficit spes boni communis. Ratio est, quia intrinsecè ordinatum potissimum ad bonum commune: unde si bono communi profutur, non est prætermittenda; etiam nulla delinquentis vel delinquentium emendationis spes affluit. At correctione privata, de qua nunc agimus, intrinsecè ordinatur ad solam emendationem proximi qui delinquit; unde boni communis ratio in ea locum non habet. Quare cum delictum est occultum, & ita proximus qui delictum commisit, non nisi privatum corripi potest, vel aliqua spes est emendationis proximi, vel omittenda est coruptio.

2. Requiritur, ut proximus qui delinquit, correctione indigat: ita ut cum sufficiens fundamento timetur, ne si non corrigatur, aut ex peccato commisso occasionem sumpturnus sit iterum peccandi, aut in eo sit permansurus longo tempore cum gravi suo damno spirituali. Quare si non est sufficiens fundatum horum aliquid timendi, & prudenter judicatur, se ipse sponte sui per siaceram penitentiam emendatur esse, tunc non obligat praecipsum correctionis fraternae. Ratio est, quia praecipsum misericordia non obligat, nisi in necessitate proximi; & ita praecipsum correctionis fraternae non obligat, nisi cum correctione necessaria est proximo. Unde cum in prudenti existimatione nulla est correctionis necessitas, nulla potest esse ad illam obligatio.

Prob. 2. pars. Nam si haec tres circumstantiae concurrant, nempe certa moraliter cognitio delicti commisit, necesse correctionis in prudenti existimatione, ut qui delinquit, emendetur, & probabilis spes emendationis; nulla alia rationalis causa esse potest differenda correctionis. Ergo tribus his circumstantiis concurrentibus, correctionis praecipsum statim obligat.

At inquires. Rationabilis est causa differendi correctionem, si probabiliter judicetur, fore ut correctionem differendo, peccator posquam tempore aliquo in peccato permanerit, aut etiam aliquoties in illud relapsus fuerit, cum majori fervore & constancia resurgat. Et verò Deus saepe propter hanc causam differt correctionem peccatoris. Ergo &c. R. negando. Cum enim peccatum mortale sit gravis injuria Dei, & maximum proximi malum, ubi primum occurrit opportunitas illud emendandi per fraternam correctionem, qua omissa, non emendabitur, sine dilatione adhibenda est correctione, nec permittendum est ut perseveret, sub praetextu magni alicuius spiritualis commodi, quod ex correctionis dilatione etiam probabiliter speratur, & forsan non eveniet.

Ad prob. R. non licere homini, quidquid licet Deo. Sic v.g. Deus permittit unum peccatum in pernam alterius praecedentis, quod homo licet facere non potest. Ex eo igitur quod Deus aliquando, vel etiam ipse, correctionem differat propter maius bonum spirituale peccatoris, non sequitur quod idem possimus. Addo Deum differre correctionem propter maius commodum spirituale peccatoris, quod certò & infallibiliter prænovit ex correctionis dilatione futurum esse. Nos verò rerum futurorum habere non possumus nisi conjecturalem scientiam, propter quam negligere præsentem opportunitatem correctionis in necessitate proximi, licitum esse posse non credimus.

At inquires. S. Augustinus lib. I. de civ. c. 9. docet

P 3 dila-

ditionem correctionis licetum esse in casu proposito. Nam ibi sic loquitur: *Si propterea quisque obiurgandis & corripiendis male agentibus parcit, quia oportuens tempus inquirit, vel ei/dem ipsis metuit, ne detiores ex hoc efficiantur ... non videret esse cupiditatis occasio, sed consilium charitatis.* Ergo, &c. R. neg. ant. Nam S. Doctor loquitur de eo, qui correctionem differt, quia aut nullam vel pene nullam spem habet emendationis peccatorum, si hic & nunc corrigitur, aut etiam rationabiliter metuit, ne ex correctione, si hic & nunc fiat, efficiatur deterioris. Unde S. Doctor dilationem correctionis laudat tantum pro eo casu, quo probabiliter sperati non possit fructus ex correctione hic & nunc facta.

RESPONSI O V.

Præceptum correctionis fraternæ obligat eos omnes, qui ad corripiendum idonei sunt.

Prob. 1. Ex Scriptura: nam Eccli. c. 17. dicitur: *Et mandavit illis (hominibus) unicuique de proximo suo (adjuvando scilicet, non solum in necessitatibus corporalibus, sed etiam in spiritualibus.)* 2. Ex S. Augustino loco proximè citato, ubi ait, in hac vita bonos cum malis flagellari: quia ob nimium ad res temporales affectum, negligunt illos corriri. *Flagellantur, inquit, simul (boni,) non quia simul agunt malam vitam, sed quia simul amant temporalem vitam, non quidem aquiliter, sed tamen simul, quam boni contemnere deberent, ut illi (mali) correpti atque corripientur aeternam.*

S. Augustinum sequitur S. Thomas 2. 2. q. 33. a. 3. in O. ubi distinguit duplē correctionem, fraternalm & iudiciam, & dicit hanc, cùm sit actus justitiae vindicative, ad solos prælatos; illam verò, cùm sit actus charitatis, non solum ad prælatos, sed etiam ad alios pertinere. Verba ejus sunt; *Duplex est correctionis: una quidem, qua est aitius charitatis, quia specialiter tendit ad emendationem fratris delinquentis per simplicem admonitionem, & talis correctionis pertinet ad quilibet charitatem habentem, sive sit subditus, sive prælaus. Est autem alia correctionis, qua est actus justitiae: per quam intenditur bonum commune, quod non solum procuratur per admonitionem fratris, sed etiam interdum per punitionem, ut alii à peccato timentes deficiantur; & talis correctionis pertinet ad solos prælatos, qui non solum habent admonere sed etiam corrigeri potest.*

Ratio autem assertionis nostra ex Angelico Doctore est, quia correctionis fraternæ est actus charitatis, vel quia à charitate elicetur, vel cum ejus actu intimum conjuncta est. Ergo præcepto correctionis fraternæ tenentur idem, qui tenentur præcepto charitatis erga proximum. Atqui præcepto charitatis erga proximum tenentur etiam si qui prælati non sunt. Ergo etiam si omnes, qui prælati non sunt, & ad corrigendum sunt idonei, tenentur præcepto correctionis fraternæ; quanquam magis obligentur prælati, quam alii.

Nota. Magis idonei magis obligantur ad corrigendum. Prælati autem regulariter magis idonei sunt, Propter eandem rationem, ad corrigendum magis obligantur parentes erga filios, domini erga famulos, & similiiter qui vel propter aratem, vel propter sanctitatem, vel alia quacumque de causa habentur in majori reverentia. Unde regulariter hi omnes gravius peccant contra charitatem, omitendo correctionem in iis circumstantiis, in quibus urget præceptum illius.

Quod prælati magis, quam alii qui prælati non sunt, ad correctionem fraternam obligentur, erga subditos, docet S. Thomas art. proximè citato ad 1. ubi sic ait: *Etiam in correctione fraterna, que ad omnes pertinet, graviar est cura prælatorum ... Sicut enim temporalia beneficia potius debet aliquis exhibere illis quorum curam temporalem habet: ita etiam beneficia spiritualia, pma correctionem, doctrinam, & alia huiusmodi, magis debet exhibere illis, qui sunt sive spirituali cura commissi.*

Idemque cum docuit S. Augustinus lib. 1. de Civ. c. 9. ubi hæc habet: *Qua in re (ubi de correctione fraterna agitur) non utique parem, sed longe graviores habent causam, quibus per Prophetam dicitur: Ille qui in suo peccato morietur, sanguinem autem ejus de manu speculatoris requirant. Ad hoc enim speculatori, hoc est, populorum præpositi constituti sunt in Ecclesiis, ut non parcant obiurgando peccata. Nec ideo tamen ab hujuscemodi culpa penitus alienus est, qui licet præpositus non sit, in eis tamen, quibus vita hujus necessitate conjungitur, multa monenda vel arguenda novit, & negligit, devitans eorum offensiones proper illa quibus in hac vita non indebitis utitur, sed plus quam debuit, delectatur. Quibus verbis videtur S. Doctor, eos qui non sunt prælati, excusare à mortali, cùm urgente præcepto correctionis fraternæ, eam omittunt ex metu amittendi bona temporalia; nisi tamen velit eos tantum excusare à mortali contra justitiam, contra quam etiam, & non tantum contra charitatem, peccant prælati cùm negligunt correctionem, quando concurrunt ejus necessitas & opportunitas. Sed*

Nota iterum. Non solum boni, sed etiam mali tenentur præcepto correctionis fraternæ per se loquendo: nam per te loquendo præcepta charitatis & misericordiae obligant omnes, tam malos, quam bonos. Præterea, ut dicit S. Thomas 2. 2. q. 33. a. 5. in O. correctionis delinquentis pertinet ad aliquem, in quantum vigeat rectum iudicium rationis. Peccatum autem non tollit totum bonum nature, quin remaneat in peccante aliquid de recto iudicio rationis. Potest igitur ad peccatorem, non obstante ejus peccato, pertinere correctionis: cùm non obstante peccato suo, ad corripiendum idoneus esse possit, præterim si peccatum illud occulatum est etiam ei qui corripiendus est. Dico, præterim si, &c. Nam si peccatum publicum est, vel salem notum ei qui correptione indiget, per accidens ratione scandali peccator fortasse non tenebitur præcepto correctionis.

Dico, fortasse: nam si peccator, cuius peccatum publicum est, sit prælaus nihilominus obligatur præcepto correctionis; & ad hoc ut huic obligationi fastigiat, teneat penitentie, & vitam emendare; ut sit planè idoneus ad corripiendum; quod etiam verum est de quocumque alio peccatore publico & non prælato, saltem cùm proximus corripiendus veretur in extrema necessitate spirituali, coram illo sufficientia vera penitentia signa exhibendo.

RESPONSI O VI.

Præceptum correctionis fraternæ obligat ad corripiendos non solum inferiores, sed etiam aequales & superiores, quando correptione indigent.

Prob. Nam præceptum correctionis fraternæ obligat ad subveniendum per correctionem omni proximo, in miseria spirituali constituto: hoc enim præceptum respicit miseriā spirituali proximi ut sic. Atqui non solum inferior vel aequalis, sed etiam superior proximus est, & omnes capaces sunt miseriā spirituali. Ergo, &c. Sed

Confirmatur resp. de superioribus, 1. Ex S. Augustino epist. 19. *Ipsa vero Petrus, inquit, quod à Paulo siebat utiliter libertate charitatis, sancta ac benigna pietate humilitatem accepit: arque rarius & sanctius exemplum posteris præbuit, quo non dignarentur, scilicet forte recti transitem reliquissent, etiam à posterioribus corrigi, quam Paulus, quo confidenter audenter etiam minores majoribus pro defendenda evangelica veritate, salva fraterna charitate resistere.*

2. Ex Gregorio Magno lib. 10. epist. 37. *Sicut inquit, laudabile discretumque est, reverentiam & honorem debitum exhibere prioribus, ita retributio & Dei timor est, si qua inter eos correptione indigent, nulla dissimulatione postponere, ne totum, quod abfuit, corpus incipiat morbus invadere, si languor non fuerit curatus in capite.*

3. Ex S. Thoma 2. 2. q. 33. a. 4. in O. *Correptionis, inquit,*

quit, fraterna, que est actus charitatis, pertinet ad unumquemque, respectu cuiuslibet personae, ad quam charitatem debet habere, si in illo aliquid corrigibile inveniatur.... Sed quia actus virtuosus debet esse moderatus debitum circumstantiis; ideo in correctione, qua subditu corrigunt prelatos, debet modus congruus adhiberi, ut scilicet non cum pervenient & duritia, sed cum mansuetudine & reverentia corrigantur.

Ratio itaque S. Doctoris est, quia correctio fraterna est actus charitatis, quem proinde exercere possumus & debemus erga omnes illas personas, quas teneamus ex charitate diligere. At inferiores tenentur ex charitate diligere superiores suos. Ergo, &c. Addo, cum superiores sint magis ex charitate diligendi, quam alii, & possint esse in majori necessitate, quia versantur in majoribus periculis, & pauciores sint qui eos admoneant; potest esse non solum obligatio, sed etiam major obligatio eos admonendi, servata semper moderatione debita.

Quares, utrum superior possit & debet aliquando publicè corripi ab inferiore?

Ad hanc questionem respondet S. Thomas art. proximè citato ad 2, ubi postquam dixit superiorem, cum correctione indiget, in occulto & reverenter admonendum esse, sic prosequitur: *Sciendum tamen est, quod ubi imminaret periculum fidei, etiam publice essent prelati & subditus arguendi*. Unde S. Paulus, qui erat subditus Petro, propter imminens periculum scandali circa fidem, Petrum publicè arguit. Idem docet S. Augustinus epist. 19. cum ait Paulum, quando Petru in faciem retinuit, exemplum dedisse minoribus, quo confidenter auderent majoribus pro defendenda evangelica veritate, salva fraterna charitate, resistere.

RESPONSI O VII.

Quando delictum proximi publicum est, publicè corrigi potest statim, nec præmissa admonitione secessera.

Prob. ex. S. Thoma 2. 2. q. 33. a. 7. in O. Aut enim, inquit, peccata sunt publica, aut sunt occulta. Si quidam sunt publica, non est tantum remedium adhibendum ei qui peccavit, ut melior sit, sed etiam alii in queritur notitiam devenir, ut non scandalizentur. Et ideo talia peccata sunt publicè arguenda, juxta illud Apostoli primo ad Timoth. quinto: Peccantes coram omnibus argue, ut & ceteri timorem habeant. Quod intelligitur de peccatis publicis, ut Augustinus dicit, &c. Ratio itaque nostra resp. ex S. Thoma est: quia cum delictum publicum est, tunc non tam de peccatoris, quam de aliorum bono per correctionem procurando agitur, ad quod publica correptione necessaria est. Adde, quod admonitio secreta adhibetur ad consulendum famam peccatoris, que ratio locum non habet in casu proposito, in quo peccator diffamatus est.

Porro delictum publicum publicitate facta (nam de hac publicitate hinc agitur, non de publicitate juris, que si per sententiam judicis, quia reus publicè condemnatur de commissio criminis) tale esse potest, vel simpliciter, vel secundum quid tantum. Est publicum simpliciter, cum est ita notorium, ut nulla tergiversatione celari possit. Publicum est secundum quid tantum, cum notum est multis, & probari potest in jure. Delictum itaque publicum pro modo publicitatis corrugendum est: nam in correptione adhibenda ratio scandali & necessitatis, ut omnia ordinatae fiant, haberi debet.

RESPONSI O VIII.

Si delictum proximi occultum est, sed vergit in detrimentum boni communis, potest & debet statim, nulla secreta admonitione præmissa, denunciari superiore.

Prob. Quia bonum commune divinum est bono privato, adeoque præferri debet, & sufficienter procurari, etiam cum infamia privata, contra illud mortuient aliquid. Ita docet S. Thomas loco proximè cito

Simonnet Theol. Tom. II.

tato. Quidam peccata occulta sunt, quae sunt in nocumenum proximorum, vel corporale, vel spirituale, puta si aliquis occulè tractet quomodo civitas tradatur hostibus, vel si hereticus privatim homines à fide avertat. Et quia ille qui sic occulè peccat, non solum in te peccat, sed etiam in alios; oportet statim procedere ad denuntiationem, ut hujusmodi nocimentum impediatur.

Porro in hac nostra responsione subintelligenda est aliqua restringio, quam S. Doctor addit his verbis: *Nisi foris aliquis firmiter existimaret, quod statim per secretam admonitionem posset hujusmodi mala impedire*. Itaque si certa esset & firma spes consulendi sufficienter bono communis per secretam admonitionem, tenenda priùs esset hæc via, quia charitas exigit, ut consulatur bono communis, cum minimo, quantum fieri potest, damno privati.

At inquires. Quid si delictum proximi occultum, vergeret in damnum, non boni communis, sed alterius private personæ? R. Vel delictum vergeret in gravissimum damnum persona privata, vel in leve aliquod tantum. Si vergeret in gravissimum damnum hominis privati, putè quia alter ei mortem machinaret, & nulla spes esset in admonitione secreta, aut correptione facienda coram uno aut duobus testibus cum discreto assumendis, tunc statim procedendum esset ad denuntiationem: charitas enim postular, ut si aliter fieri non potest, innocentis in gravi, & à fortiori in gravissima necessitate existenti, subveniatur etiam cum gravi damno vel infamia aggressoris.

Quod si delictum vergeret tantum in leve aliquod damnum persona privata, & magna esset inæqualitas personarum, putè quia aggressor esset in sublimi dignitate constitutus, cui proinde infamia esset gravissimo nocimento, nec illa spes esset in primo aut secundo actu correctionis; tunc nec privatim admonendus esset aggressor, aut corripiendus coram testibus, cum hoc utrumque esset inutile; nec denuntiandus esset propter damnum alterius, sed ad propriam emendationem, si tamen esset aliqua ipes illius in actibus denuntiationem subsecutis; alioquin prorsus esset dissimulandum.

RESPONSI O IX.

Si delictum proximi non est notorium, & ita non generat publicum scandalum, nec veritur in detrimentum boni communis, aut alterius persona privatae, denuntiationem præcedere debet admonitio secreta, si sit spes aliqua fructus in ea.

Prob. Quia charitas graviter prohibet ne proximus infametur sine causa. Arqui in casu proposito, proximus sine causa infamaretur, si statim procederetur ad denuntiationem. Ergo, &c. Prob. min. Nam in casu proposito agitur tantum de emendatione proximi, nec aliud intendi potest, quam ut proximus, qui deliquerit, emendet delictum, quod obtineri potest per solam admonitionem secretam; adeoque, si spes est per eam obtinendi, sine causa infamabitur proximus, si ea omisso, statim fiat denuntiatio. Hoc argumentum suggerit S. Thomas art. citato reip. 7. ubi loquens de delicto occulto, nec vergente in damnum aliorum, sic ait: *Tunc ad hoc solum tendendum est, ut fratri peccanti subveniatur*. Et sicut medicus corporalis sanitatem agro confert, si potest, sine aliquo membris abscissione... ita etiam ille qui studet emendationi fratris, debet, si potest, sic emendar re fratrem, quantum ad conscientiam, ut fama ejus conservetur.

Rationes autem, ob quas charitas proximum etiam delinquentem prohibet infamari sine causa, sunt, juxta S. Doctorum hoc loco, quia, 1. Fama utilis est ipsi peccanti, non solum in temporalibus, in quibus quantum ad multa patitur detrimentum amissi fama; sed etiam quantum ad spiritualia; quia præ timore infamie multi à peccato retrahuntur. Unde quando se infamato conspiciunt, irrefrenate peccant. 2. Quia uno infamato, alii infamantur. 3. Quia ex pec-

P 4 cato

232 Tractatus VII. De Virtutibus Theologicis.

exto unius publicato, alii provocantur ad peccandum. Has itaque ob rationes, peccatoris emendatio, si fieri potest, per secretam admonitionem procuranda est, ut ejus fama conservetur.

Ex dictis haec tenus collige, in casu proposito, hunc ordinem servandum esse in correptione, si spes sit fructus in singulis ejus actibus, videlicet ut, 1. peccator privatim admoneatur. Hoc dicit S. Thomas verbis supra relatis. 2. Si privata admonitio sit inutilis, coram uno vel duobus testibus corripiatur peccator. Hoc dicit S. Thomas 2. 2. q. 33. a. 8. in O. Post admonitionem secretam semel vel plures factam, quandiu spes habetur de correptione ... ex quo probabilitate cognoscere possumus, quod secreta admonitio non valet procedendum est ulterius, quantumcumque sit peccatum occultum, ad testium inductionem. Testes autem, ut ait S. Doctor ad 3. possunt induci propter tria. Uno modo, ad offendendum quod hoc sit peccatum de quo aliquis arguitur. Secundo modo, ad convincendum de actu, si actus iteratur. Tertio modo, ad testificandum, quod frater adponens fecit quod in se fuit.

3. Si & hic secundus actus est inefficax, & delictum probari potest, peccator publicè denuncietur superiori, ut judici. Hoc dicit S. Thomas 2. 2. q. 33. a. 7. in O. Quia conscientia preferenda est fame, voluit Dominus, ut saltem cum dispensio fame, fratris conscientia per publicam denunciationem a peccata liberetur. Dixi autem, si delictum probari potest; nam si non potest probari in jure superior non potest fungi officio judicis, sive si tunc peccator publicè denuntiatur, inutiliter infamabitur. Quare si delictum sit occultissimum, nec probari possit iudicem, progrediendum non est ultra correptionem coram uno vel duobus correctionis testibus factam, à qua etiam esset abstinentum. Si probabilitate affimetur, quod hoc ad emendationem frauis non proficeret, sed exinde deterior redderetur, ut ait S. Doctor hic ead. q. a. 8. in O.

4. Superior, facta delicti quod probari potest, publica denunciatione, corripiat subditum, antequam praebeat ut judex ad infligendam poenam à jure statutam. Quod si emendatur subditus, cessat ordo judicialis, & sic delictum superior punire non potest ut judex, adeoque nec ad excommunicationem procedere.

5. denique, si subditus à superiori conceptus non emendetur propter contumaciam à superiori excommunicetur. Hunc porrò totum correptionis ordinem cum omnibus ejus actibus habemus expressum in verbis Christi Matth. 18. alias relatis, quibus manifeste tam præcipitur ordo actuum, quam ipsius actus præcipiuntur.

Dices. Præmitti quidem debet admonitio secreta publicè & judiciali denunciationi, at non necessariò, præmitti debet delationi secreta & paterna. Unde licet delinqiens non possit publicè denuntiari superiori ut judici, cum delictum est occultum, nisi prius privatim admonitus, vel etiam post privatam admonitionem coram uno vel duobus testibus corruptus nec emendatus fuerit, potest tamen statim ad superiori ut patri secreta deferri ut patet ex præcepto in omnibus religiosis ordinibus.

R. Cum de delictis agitur, quorum delatione infamantur delinquentes, idem planè, per se loquendo, tenendum est de secreta & paterna delatione, quod de publica & judiciali: tam enim in una quam in altera, per se loquendo, fama proximi parendum est, ut non prius infametur apud superiori, quam privatim admonitus ab eo, cui delictum ejus notum est, corrigi neglexerit: nam hoc per se loquendo, manifeste postular charitas.

Dixi autem 1. cùm de delictis, &c. Nam quantum ad leviores defectus contra regulas, qui non inducunt nisi reatum quendam civilem, adeoque nec infamiam pariunt, statim ad superiori ut patrem deferri possunt, ut patet ex præcepto omnium religiosorum ordinum. Ratio autem est, quia per hanc

delationem non laeditur fama proximi, & aliundè non solum utilis, sed etiam necessaria est ad tenuendum regularis disciplinæ vigorem.

Dixi 2. per se loquendo; quia per accidens, nempe si subditi cedant jure, quod habent ad privatam admonitionem, immediata delictorum etiam gravium ad superiori delatio licita esse potest, ut patet ex præcepto Societatis nostræ, quam qui ingrediuntur, contentiunt ut quælibet eorum culpæ, etiam graves, ad superiori non quidem ut judicem, in ordine ad correptionem publicam & judicalem, sed ut patrem, in ordine ad paternam & secretam correptionem, cum discretione & charitate debita immediatè deferantur à quovis, qui eas alia via cognoverit, quam ex Sacramentali confessione, vel redditione rationis conscientie, vel declaratione ab ipsis facta ad petendum consilium.

Nota. 1. Delictum grave subditi perfectè emendatum sine relapsis periculo, non sine gravi culpa deferretur superiori; quia tunc sine causa subditi apud superiori infamatur. 2. Propter eandem rationem, delictum grave non emendatum, superiori immediatè deferri non potest, si prudenter judicetur emendationem subditi melius procurandam esse per privatam admonitionem, quam per superiori; & à fortiori si prudenter judicetur, adeoque probabilitas sit emendationem subditi per superiori obtinendam non esse 3. Cum superior mediatus delictum corrigere non potest, nisi per superiori immediatum, delatio fieri debet superiori immediato, alioquin delinquens sine causa infamabitur apud duos. Propter eandem rationem, delatione immediato superiori facta, si delictum ab eo sufficienter emendetur, non potest patre nova delatio superiori mediato. 4. Superior immediatus, cui ut patre crimen subditi delatum est, tenetur ipse, si spes est hac via sufficienter emendandi subditum, illum secrètè & paternè corripere; & si sic corruptus re ipsa emendetur, non potest superior immediatus mediato crimen aperire, sed solum potest secretas penitentias, etiam graves pro graviitate criminis, subdito injungere. 5. Si subditus non emendetur sufficienter per correptionem superioris immediati, debet hic crimen deferre superiori mediato, qui tenebitur ipse secrètè & paternè corripere subditi. 6. Si nec hac vice subditus emendatur, & crimen ejus in grave damnum status religiosi vertitur, tenetur tunc delator à paterna delatione ad judiciale transire; unde & ad hoc cogi potest, ut manifestum est ex dictis Reip. 8.

ARTICULUS XIV.

De præcepto eleemosynæ.

PROPOSITIO I.

D Atur præceptum eleemosynæ, ex genere suo obligans ad mortale.

Prob. Et 1. quod eleemosyna sit in præcepto, docet aperte Scriptura Eccli. c. 4. Fili, eleemosynam pauperis ne defraudes. Et interior: Inclina pauperi sine tristitia aurem tuam, & redde debitum tuum. Idem docent unanimi confessi Patres. Pro omnibus sit S. Ambrosius lib. de Nabuch. c. 12. Qui non patitur, inquit, te dicere, Cras dabo: quomodo patitur dicere. Non dabo? Non de tuo largiris pauperi, sed de suo redditis. Quod commune est in omnium usum datum, tu solus usurpas. Omnis est terra, non dividitur; sed pauciores qui non utuntur suo, quam qui utuntur. Debitum igitur redditus, non largiris indebitum.

2. Quod hoc præceptum ex genere suo obliget ad mortale, afferit Christus Matth. c. 25. cùm ait: Discedite à me, maledicti, in ignem aeternum... Efriveri enim, & non dedistis mibi manducare, &c. Multi igitur damnabuntur, eo quod eleemosynam non deriderint. Arqui nemo damnari potest, nisi propter peccatum mortale. Ergo, &c. Idem docet Joannes Apol. epist. 1. cap. 3. Qui habueris, inquit, subflantiam

tiam maudi, & viderit fratrem suum neceſſe habe-
re, & clauserit viſcera ſuas ab eo: quoniam charitas
Dei manet in eo? Unde ſic argumentor. Illud pre-
ceptum graviter obligat, ſine cujus obſervatione non
poteſt conſervari charitas. Atqui charitas conſervari
non poteſt ſine obſervatione precepti eleemosynæ.
Ergo, &c.

Ratio à priori utriusque partis eſt, quia eleemosynæ
eſt actus misericordiæ: eſt enim actus, quo ſub-
veniatur miferia corporali proximi, quod pertinet ad
mifericordiam. Atqui actus misericordiæ ſunt in pre-
cepto ex genere ſuo graviter obligante, ut Arr. ſupe-
riore probatum eſt. Ergo, &c. Et verò tam tene-
munt ſubvenire miferia corporali proximi, quām te-
nemur eum diligere, juxta illud epift. I. Joan. c. 3.
*Non diligamus verbo neque lingua, ſed opere & veri-
tate.* Atqui preceptum obligans ad dilectionem proximi,
ex genere ſuo obligat ad mortale. Ergo, &c.

Querens 1. Quandonam obliget preceptum ele-
mosynæ?

R. 1. hoc preceptum, cūm ſit affirmativum, non
obligare pro ſemper. 2. Hoc preceptum obligare
pro eo tempore, quo proximus neceſſitatem corpo-
ralē patiunt: nam eleemosyna eſt actus quo, ſubveni-
tur proximo in neceſſitate corporali conſtituto. Ergo
preceptum eleemosynæ eſt preceptum obligans
ad ſubveniendum proximo in neceſſitate corporali
conſtituto: Ergo tunc urget preceptum eleemosynæ,
cūm proximus in neceſſitate corporali conſtitu-
tus eſt.

Porrò, neceſſitas corporalis triplex eſt; communis
ſcilicet, gravis, & extrema. Communis dicitur ea,
quaꝝ reperitur in communibꝫ pauperibꝫ. Gravis
eſt, cūm homo grave detrumentum in bonis tem-
poralibus vitare non poteſt, niſi ei ſubveniatur. Ex-
tremæ denique dicitur, cūm homo eſt in evidenti
periculo vel mortis, vel mutilationis membrorum,
vel incendi in amentiam, vel amittendi totam fa-
mam, aut omnia bona fortune.

Circa has omnes neceſſitates versatur preceptum
eleemosynæ, ſed non aquæ obligat circa omnes.
Nam in extrema neceſſitate, ubi pumum occurrit,
tenemur abſque mora ſubvenire proximo, niſi tam-
en ſimil occurrant plures bujusmodi neceſſitates,
nec poſſimus omnibus ſubvenire: tunc enim optionem
habemus, ſervato ſemper ordine charitatis. At
in neceſſitatibus communibꝫ non tenemur cuivis
egenti nobis obvio eleemosynam dare, ſed poſſimus
eam ſervare aliis ſimilem neceſſitatem patientibus.
In gravibus verò neceſſitatibus prudenter opus eſt:
nam aliquando gravem neceſſitatem patienti ſtatiu-
m ſubveniendum erit; aliquando, verò eleemosyna re-
fervari poterit aliis in ſimilem neceſſitatem probabi-
liter jamjam caſuris, quando ſcilicet non adeo gra-
vis erit neceſſitas: neceſſitas enim gravis latitudi-
nem habet.

Querens 2. Ad quos ſe extendat preceptum ele-
mosynæ?

Reſp. Hoc preceptum extendit ſe ad quolibet ho-
mines neceſſitatem patientes, ſive consanguinei, ſi-
ve alieni, ſive iuſti, ſive peccatores, ſive amici,
ſive inimici ſint.

Prob. 1. Ex Scriptura. Nam Tobiae cap. 4. dici-
etur: *Ex ſubſtantia tua fac eleemosynam, & noli a-
vertere faciem tuam ab ullo paupere: ita enim ſiet,*
ut neq; a te avertatur facies Domini. Et Proverb.
cap. 25. *Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum.* Pre-
terea, Scriptura nunquam diſtinguit inter paupere-
& pauperem; & cum ſimpliſtice dicit pauperi ſu-
bveniendum eſſe, nullum hominem, qui neceſſitatem
patiatur, excludit. 2. Ratione: quia preceptum ele-
mosynæ ad eos omnes ſe extendit, ad quos exten-
dit ſe preceptum charitatis, in quo fundatur, &
eui poindem commenſurat. Atqui preceptum chari-
tatis extendit ſe ad omnes omnino homines. Er-
go, &c.

Querens 3. Utrum homo teneatur querere indigen-
tes, quibus det eleemosynam?

Reſp. Non teneri ad hoc, ſed ſufficere, ſi ſubve-
niat ius, qui praefentes ſunt, vel in ejus notitiam
venerint; nec ſtudiosè ignoret neceſſitates proximo-
rum, & fugiat occaſiones illis ſubveniendi. Ratio
eſt, quia obligatio inquietandi nulli expressa re-
petitur, & alioſide onus eſſet gravifimum. Adde
quod miferorum eſt aperire ſuam miferiam. Ita ſen-
tit S. Thomas quodlibet. 8. art. 12. ubi hæc habet:
*Nec tenetur (homo) inquirere, quia hoc eſſet nimis
grave, quod de omnibus pauperibus inquireret, &
principue cum ad eum, qui neceſſitatem patiunt, per-
tineat, ut neceſſitatem ſuam exponat.*

Porrò hæc reſponſio intelligenda eſt de ſolis per-
fonis priyatibꝫ. Nam qui tempublicam adminiſtrant,
teneri poſſunt, & quandoque tenentur, ſaltem ex
iustitia & ratione officii, ad inquirendum; quia hoc
quandoque neceſſarium eſt ad bonum ſtatum repu-
blicæ, in qua occurruunt neceſſitates, quibus ſine di-
ligenti inquiftione provideri non poteſt.

PROPOſITIO II.

Homo non poteſt facere eleemosynam extra ca-
ſum neceſſitatis extrema, niſi ex bonis, quorum
dominium habet non impeditum, aut quorum legi-
timam & abſolutam administrationem habet.

Prob. Nam 1. homo non poteſt facere eleemosynam
niſi de bonis, de quibus poſſet diſponere. At-
qui non poſſet diſponere niſi de bonis quorum do-
minium habet, &c. Ergo, &c. 2. Qui facit ele-
emosynam, per eam tranſerit dominium rei quam
largitur, in pauperem cui largitur. Atqui haec trans-
latio fieri non poteſt niſi à rei domino, legibus hu-
manis non impedito, aut ab eo qui vicem ejus ge-
rit. Ergo, &c. Hinc

1. Famuli & famulæ non poſſunt facere eleemosynas
ex bonis dominorum ſine illorum expressa vel ta-
cita conſeſſione, & ſi faciunt, furantur, & tenentur
ad reſtituſionem.

2. Religioſi ſubditi, ſine expressa vel probabiliter
præumppta ſuperioris licentia, non poſſunt facere
eleemosynas. At poſſunt ſuperiores facere eleemosynas
aliquas, non quidem ut domini, quia non ſunt,
ſed ut rerum temporalium administrators. Unde de-
bent illas facere juxta quantitatem, & modum ſibi
præſcriptum, niſi tamen hoc totum eorum pruden-
tia relinquitur.

3. Filii familiæ ſine conſenſu patris non poſſunt
facere eleemosynas ex bonis paternis, quia eorum do-
minium non habent. Similiter non poſſunt pupilli ex
propriis bonis, quia habent dominium per leges im-
peditum. Ab his tamen diſerunt filii familiæ, quod
rerum aliquarum dominium expeditum habere po-
ſint, quale eſt peculium caſtrenſe, vel quaſi caſtrenſe,
ex quo poindem poſſunt eleemosynas facere. Se-
cūs ſentendum eſt de peculio profeſtio & adven-
tio, quia profeſtio dominus, & adventio uſufru-
etarius pater eſt.

Porrò, peculium caſtrenſe dicitur, quod in mili-
tia, vel inuitu militiæ; quaſi caſtrenſe, quod vel
officio liberali & publico, vel donatione regia; pro-
feſtuum, quod vel donatione inuitu patris facta,
vel bonis paternis, cum eis negotiando; adventitium
denique, quod vel donatione facta ſine patris inuitu,
vel alter quām cum bonis paternis negotian-
do, comparatum eſt.

4. Quamvis uxor dominium habeat dotis ſuę, non
poteſt tamen ex ea facere eleemosynas ſine conſenſu
mariti, quia penes maritum eſt administratione dotis u-
xorū. Ita docet S. Thomas 2. 2. quæſt. 32. art. 8. ad
a. ubi ſic ait: *Si uxor habeat alias res preter dotem,*
qua ordinatur ad ſuſtentanda onera matrimonii, vel
*ex proprio lucro (ad onera illa ſuſtentanda non ne-
ceſſario) vel quocumque alio licito modo (v. gr. ex*
bonis parapernalibus, quorum dominium & liberam
administrationem habet,) poteſt dare eleemosynas
etiam irreqiuiſto aſſenſu viri; moderatas tamen, ne
ex earum ſuperfluitate vir depauperetur. Alias autem
non

234 Tractatus VII. De Virtutibus Theologicis.

non debet dare elemosynas sine consensu viri, vel expresso vel presumpto, nisi in articulo necessitatis (extremae.) Quamvis enim mulier sit qualis viro in actu matrimonii, tamen in his quae ad dispositionem domus pertinent, vir caput est mulieris.

Dixi autem in resp. Extra calum necessitatis extremae: nam in hoc casu omnia communia sunt quantum ad usum. Unde si non habeantur propria, ex alienis proximo necessitatem patienti subveniendum est. Ergo a fortiori subveniendum est ex propriis, quorum non habetur libera administratio. Hinc in extrema necessitate constituto elemosynam dare possunt monachus ex bonis monasterii, filii-familias ex bonis paternis, pupillus ex propriis bonis, & uxor ex dote sua, sicut etiam famuli & famulae ex rebus dominorum.

PROPOSITIO III.

Homo non potest facere elemosynam ex bonis restitutio obnoxia, nisi vel in casu extremae necessitatis, vel cum sic restituiri facienda est.

Prob. Nam homo cum haberet aliena, vel restituione obnoxia, tam tenetur ad restituendum, quam tenetur ad non furandum. Ergo tam peccabit non restituendo, quam peccaret furando ad faciendum elemosynam.

Dixi autem, Nisi vel in casu, &c. Nam 1. qui videret proximum in extrema necessitate possum, si non habet propria, ex quibus ei subvenire possit, debet ei, si potest, subvenire ex alienis, etiam ea surripiendo; si dominus, requisita ipsius voluntate, probabiliter illa daturus non est; ut docet S. Thomas 2.2. quæst. 32. art. 7. ad 3. In casu, inquit extremae necessitatis omnia sunt communia. Unde licet ei, qui talam necessitatem patitur, accipere de alieno, ad sui sustentationem, si non inveniat, qui sibi dare velit. Et eadem ratione licet habere aliquid de alieno, & potest de hoc elemosynam dare, quin immo accipere, si aliter subveniri non possit necessitatem patienti. Si tamen fieri potest sine pericula, debet, requisita domini voluntate, pauperi providere extremanam necessitatem patienti.

2. Si quis haberet bona restitutio obnoxia, & post debiram inquisitionem incertum est, cui restituere debet, debet bona illa pauperibus distribuere. Ratio est, quia 1. non obstante hac incurritudine, urget obligatio restituendi, & non potest alio convenienti modo fieri restitutio. 2. Talis praesumitur esse voluntas domini, cuius in hoc casu debitor quasi dispensator est.

PROPOSITIO IV.

Proximo in extrema necessitate existenti tenetur homo sub mortali subvenire ex non necessariis ad conservationem vitæ propriae, vel iuorum, adeoque ex necessariis ad conservationem status.

Prob. Quia ordo charitatis graviter exigit, ut homo plus diligat vitam proximi, quam status sui decentiam. Ergo, &c. Præterea, qui versatur in extrema necessitate, naturale ius habet utendi bonis alterius, quantumvis ei ad statum necessariis, illaque, eo etiam invito, accipiendo. Ergo alter tenetur dare, eique ius suum servare.

PROPOSITIO V.

Proximo in gravi necessitate constituto tenetur homo sub mortali subvenire, etiam ex iis, quae ei aliquo modo necessaria sunt ad integrum status decentiam.

Prob. Quia charitas obligat graviter hominem ad diligendum proximum sicut se ipsum. Atqui homo ceteri non potest diligere proximum sicut se ipsum, si nolit gravi miseria proximi cum aliquo suo non notabili incommode subvenire. Ergo, &c. Ad hoc pertinet videtur illud epist. 1. Joan. cap. 3. Qui habuerit substantiam mundi, & viderit fratrem suum necesse habere, & claverit viscera sua ab eo: que-

modo charitas Dei manet in eo? Quod si homo sub mortali tenetur, ex aliquo modo necessariis ad statum, subvenire proximo graviter periclitanti in corpore, vel fama, vel fortunis, quanto magis tenetur ex simpliciter superfluis?

Dixi autem, aliquo modo necessaria: nam ex simpliciter necessariis ad statum, homo non tenetur subvenire proximo, nisi cum est in extrema necessitate: neque homo ut subveniat proximo necessitatem patienti, tenetur se ipsum ad parem necessitatem redigere, & subire grave damnum, ut grave damnum proximi in eodem genere impedit: dilectio enim sui est prior dilectione proximi; & cum dicitur: *Diliges proximum sicut te ipsum*, to, sicut non significat omnimodam aequalitatem, ut jam alias notatum est.

PROPOSITIO VI.

Unusquisque tenetur simpliciter superflua erogare in pauperes communes.

Prob. Superflua simpliciter dicuntur ea, quæ homini neque ad propriam & suorum vitam conservandam, neque ad integrum status decentiam securè servandam, spectatis eventibus, qui moraliter possunt contingere, neque ad liberos secundum eorum conditionem honeste & convenienter collocandos, neque ad altiorem in Republica gradum obtainendum, si ad eum idoneus est, & ad eum prudenter aspirare potest, necessaria sunt. Atqui hujusmodi bona debent erogari in pauperes communes. Ergo, &c.

Prob. min. Ex S. Thoma 2. 2. quæst. 66. art. 7. in O. ubi sic loquitur: *Ea que sunt iuri humani, non possunt derogari juri naturali, vel juri divino. Secundum autem naturalem ordinem ex divina providentia institutum, res inferiores sunt ordinatae ad hoc, quod ex his subveniatur hominum necessitati: & ideo per rerum divisionem & appropriationem, ex jure humano procedentem, non impeditur, quin hominis necessitati sit subveniendum ex hujusmodi rebus. Et res quas aliqui superabundanter habent, ex naturali jure debentur pauperum sustentationi. Unde Ambrosius dicit. Esurientium panis est, quem tu detines: nudorum indumentum est, quod tu recludis: miterorum redemptio & absolutionis est pecunia, quam tu in terram defodis.*

Juxta S. Doctorem igitur, bonorum divisio & appropriatione jure gentium induci non potuit, nisi ea lege & conditione, ut qui superabundantia, hoc est, simpliciter superflua haberent, ea tenerentur distribuere pauperibus. Et ratio ejus est, quia Deus ut auctor & provisus naturæ humanæ, constituit, adēque ius naturale, quod per ius humanum aboleri non potest, graviter præcipit omnium hominum necessitatibus, servata proportione, subveniri ex rebus temporalibus, hoc est, extremae necessitati unius ex rebus alteri etiam simpliciter necessariis ad statum, gravi necessitati unius ex rebus alteri non modò simpliciter superfluis, sed etiam aliquo modo ad statum necessariis, & communibus necessitatibus aliorum ex aliorum rebus, eis simpliciter superfluis. Quod confirmat S. Doctoꝝ ex verbis S. Ambrosii, idem afferentis aequaliter.

Itaque juxta S. Doctorem, qui superabundantia habent, & simpliciter superflua, non tam eorum domini sunt, quam dispensatores, quorum tamen arbitrio horum superfluum distributio committitur; ita ut non teneantur dare huic vel illi determinatè, sed quibus dent, servato ordine charitatis, eligere possint. Hoc dicit S. Doctoꝝ eodem loco: nam sic profequitur: *Sed quia multi sunt necessitatem patientes, & non potest ex eadem re omnibus subveniri; committitur arbitrio uniuscuiusque dispensatio propriarum rerum, ut ex eis subveniat necessitatem patientibus. Adde nec eos teneri ad superflua illa statim in pauperes profundenda; sed satis esse v. gr. si superflua unius anni intra annum distribuant, nisi tamè graves aliquæ necessitates occurrant, quibus citius subvenire necesse sit.*

Hanc

Hanc porrò obligationem simpliciter superflua erogandi in pauperes, etiam in communi tantum necessitate gravem esse, satis colligitur ex ratione D. Thomae, ex Patribus, Ambrosio verbis citatis, Basilio homili. in avaros ditescentes, ubi eodem planè modo loquitur, quo Ambrosius; Gregorio Nazianz. orate de amore pauperum, &c. in & ex verbis Christi Matth. cap. 25. *Dicdite à me maledicti in ignem eternum ... Esurivi enim, & non dedistis mibi manducare, &c.* Ex quibus liquet, innumeros divites damnatum iri, quod proximorum necessitatibus non subvenirent. Unde mortaliter peccat, qui nunquam facit, vel proponit nunquam facere eleemosynam ex simpliciter superfluis; qui ex simpliciter superfluis thesaurizat; qui simpliciter superflua in ludos, epulas, sumptuosa exsuffia, aliosve vanos usus expendit, vel omnia, vel saltem ex parte notabili.

Dices. Divites sunt domini rerum simpliciter superfluarum. Ergo saltem extra causas extrema vel gravis necessitatis possunt illas sibi retinere, & ex illis thesaurizare. *Resp.* neg. conseq. Divites itaque sunt quidem domini simpliciter superfluarum, sed cum gravi obligatione ea, hoc ipso quid sic superflua sunt, in pauperes erogandi. Ex eo igitur quid divites simpliciter superfluarum sint domini, sequitur tantum quid ad eorum in pauperes erogationem non reperantur ex justitia communativa, & ita si non erogent, non teneantur ad restitutionem.

Dices. Talis est obligatio subveniendi proximo, qualis est necessitas proximi. Ergo ubi non est nisi levis necessitas, ibi non potest esse nisi levis obligatio. Arqui in casu necessitatis communis nunquam occurrit nisi levis necessitas particularis. Ergo nunquam occurrit nisi levis obligatio subveniendi proximo. Ergo nunquam nisi venialiter peccari potest, non subveniendi proximo in calu necessitatis communis. Ergo saltem qui retinet simpliciter superflua, non peccat nisi venialiter. *Resp.* neg. hanc ultimam conseq. Ratio negandi est, quia obligatio dandi simpliciter superflua pauperibus, non est præcisè obligatio subveniendi necessitati hujus vel illius proximi in particulari, sed est obligatio subveniendi necessitati communis, seu aggregato ex omnibus necessitatibus particularibus, quod profectè aggregatum est sufficiens materia gravis obligationis.

Dices. Hac doctrina damnatur maxima divitum pars: non enim dicescunt, nisi simpliciter superflua retinendo, & ex eis thesaurizando. *Resp.* Hanc doctrinam solum ostendere, quomodo te ipsi damnent divites illi, quibus cum Jacobo Apostolo dicimus: *Agite tunc divites, plorate ululant in miseriis vestris, que advenient vobis. Divitiae vestre purpurae sunt ... aurum, & argentum vestrum eruginavit; & erugo eorum in testimonium vobis erit (vestre in pauperes inhumanitatis,) & manducabit carnes vestras. Thesaurizatis vobis iram in novissimis diebus.*

PROPOSITIO. VII.

Præcepto eleemosynæ non satisfit per mutuum, aut aliun contractum onerosum, quo indigens obligetur ad aliquid sive absolutè, sive conditionatè tantum, putè si postea ditescat, si postea dominum vel agrum possidat, &c.

Prob. Nam præceptum eleemosynæ, cùm urget, obligat ad subveniendum miseria proximi, non qualcumque modo, sed liberaliter & absolutè donando: nam eleemosyna, in sensu Scripturarum & Patrium, est res absolutè & gratuitè donata proximo ad subveniendum ejus necessitati; adeòque præceptum eleemosynæ est præceptum absolutè & gratuitè donandi proximo rem aliquam, qua sublevetur ejus miseria. Ergo cùm urget præceptum eleemosynæ, non ei satisficit qui proximi necessitatem sublevat per mutuum, aut quemlibet aliun contractum onerosum, sed peccat mortaliter, si proximus est in extrema vel gravi necessitate.

Dixi autem, cùm urget præceptum eleemosynæ.

Nam 1. si proximus non sit in necessitate simpliciter, sed secundum quid tantum, putè quia abest à patria, in qua habet bona, quia est operarius, & non locatur ejus opera, quia est artifex viribus valens ad exercendam artem suam, sed carer instrumentis, nisi tamen tota sua industria ad sibi vel familia sue subveniendum indiget, quo calu erit simpliciter indigens; si proximus, inquam, non sit in necessitate nisi secundum quid, tunc propriè non urget præceptum eleemosynæ, & charitati satisfit, si proximo subveniatur per mutuum, locationem, aliunve contractum onerosum.

2. Si proximus est tantum in necessitate communis, & non habeo simpliciter superflua, non obligat me præceptum eleemosynæ, quia non possum subvenire proximo nisi de necessariis ad statum, & ita non possum ex charitate teneri ad ei subveniendum, nisi per mutuum, aut aliun aliquem contractum onerosum. Idem dic, si proximus non est in extrema necessitate, nec possum ei subvenire nisi ex simpliciter ad statum necessariis, seu sine notabili meo danno. Et si habeo simpliciter superflua, reneor præcepto eleemosynæ, etiam extra calum extrema vel gravis necessitatis, ex illis subvenire simpliciter indigentibus, per largitionem omnino gratitatem & absolucionem.

Queres. Utrum is, qui se fingit pauperem, & aliquia titulo eleemosynæ accipit, teneatur ad restitutionem?

Resp. Talis accepta titulo eleemosynæ tenetur restituere donatori, vel pauperibus. Ratio est, quia vera paupertas, ut talis probabiliter cognita vel presumpta, est motivum substantiale dandi eleemosynam, quo proinde deficiente, sublister non potest donatione. Præterea, in omni donatione titulo eleemosynæ facta, tacite subintelligitur hæc conditio sine qua non. Si verus es pauper.

ARTICULUS XV.

De Scandalo.

Scandalum duplex distinguitur, activum scilicet, & passivum. Scandalum activum, quod simpliciter dicitur scandalum, definitur à S. Thoma 2. 2. quest. 43. art. 1. in O. *Dictum vel factum minus rectum, probens occasionem ruine (spiritualis scilicet, que in peccato consistit.)* Hanc definitionem probat S. Doctor his verbis: *In processu via spiritualis contingit aliquem disponi ad ruinam spiritualem per dictum vel factum alterius: in quantum scilicet sua admonitione, vel inductione aut exemplo, alterum trahit ad peccandum. & hoc propriè dicitur scandalum. Nihil autem secundum propriam rationem, disponit ad spiritualem ruinam, nisi quod habet aliquem defectum rectitudinis: quia id quod est perfectè rectum, magis mutat hominem contra casum, quam ad ruinam inducat.* Hinc

Breviter sic argumentor. Scandalum dicitur, omne dictum vel factum, quo quis alterum disponit ad peccatum, in quo spiritualis calu seu ruina hominis consistit. Atqui per se loquendo nemo potest alterum disponere ad peccatum, per dictum suum vel factum, nisi dictum illud vel factum habeat aliquem defectum rectitudinis: quod enim est perfectè rectum, magis retrahit à peccato, quam ad illud disponit. Ergo, &c. Ad scandalum igitur activum, duo requiruntur, nempe 1. dictum vel factum minus rectum, quod eo ipso quid est minus rectum, potest ad peccatum disponere. 2. Ut hoc dictum vel factum re ipsa inducat, vel saltem morale periculum sit, ne inducat ad peccatum.

Porrò hic minus rectum dicitur, ut ait S. Doctor ad 2. non quod ab aliquo alio superatur in rectitudine: sed quod habet aliquem rectitudinis defectum; vel quia est secundum se malum, sicut peccatum; vel quia habet speciem mali, sicut cùm aliquis recum-

236 Tractatus VII. De Virtutibus Theologicis.

recumbit in idolo: quanvis enim hoc secundum se non sit peccatum, si aliquis hoc non corrupta intentione faciat: tamen quia habet quandam speciem mali, vel similitudinem venerationis idoli, potest alteri prabere occasionem ruinae; & si re ipsa præbeat, vel morale periculum est, ne præbeat, scandalum est, & peccatum contra charitatem grave vel leve, prout est alteri occasio gravis vel leve ruinae. Unde, ut subiicit S. Doctor, Apostolus 1. Thess. cap. 5. sic fideles admoner: *Ab omni specie mala abstinet vos.*

2. Scandalum passivum est ipsa spiritualis ruina proximi, hoc est, peccatum ad quod proximus inducitur per alterius dictum vel factum minus rectum. Ex quo patet, scandalum passivum semper quidem esse peccatum: non enim scandalizatur proximus, nisi ruendo spirituali ruina, & non ruit spirituali ruina, nisi peccatum, ut ait S. Thomas hic art. 2. in O. At nunquam quia tale, hoc est, quia scandalum passivum, est peccatum speciale. Hoc dicit S. Thomas hic a. 3. in O. ubi ait: *Passivum scandalum non potest esse speciale peccatum, quia ex dicto vel facto alterius aliquem ruere contingit secundum quodcumque genus peccati: nec hoc ipsum quod est occasionem peccandi sumere ex dicto vel facto alterius, specialem rationem peccati constituit: quia non importat specialem deformitatem speciali virtuti oppositam.*

3. Ut observat S. Thomas hic art. 1. ad 4. quandoque simul est scandalum activum in uno, & passivum in altero, puta quando unus inducit ad peccandum, & alter peccat. Quandoque est scandalum activum sine passivo, puta quando aliquis ad peccandum inducit dictum vel factum, & alter non consentit. Quandoque denum est scandalum passivum sine activo, quando nempe ex eo quod unus recte dicit vel facit, & præter eius intentionem alter sumit occasionem peccandi: tunc enim unius dictum vel factum non est per se, sed solum per accidens occasionem ruinae alterius, adeoque vel nullatenus, vel non nisi impropriè dicit potest scandalum activum. Ex his

4. Scandalum adhuc dividitur in datum & acceptum. Scandalum dicitur datum, cum dictum vel factum unius est per se occasio ruinae alterius: dicitur vero acceptum, cum dictum vel factum unius est tantum per accidens ruinae alterius occasio. Dictum autem vel factum unius est per se occasio ruinae alterius, quando, ut ait S. Thomas loco proximi citato, aliquis suo malo verbo vel facto intendit alium ad peccandum inducere, vel etiam si ipse hoc non intendat, & ipsum factum est tale, quod de sua ratione habet, quod sit induxit ad peccandum, puta cum aliquis publice facit peccatum, vel quod habet similitudinem peccati: & tunc ille qui huiusmodi actum facit, propriè dat occasionem ruinae, atque ita tunc est scandalum datum.

Dictum vero vel factum unius est tantum per accidens ruinae alterius occasio, quando, ut ibidem pergit S. Thomas, & præter intentionem operantis, & præter conditionem operis (quod nimis neque malum est, neque similitudinem haber malum), aliquis male dispositus, ex huiusmodi opere inducitur ad peccandum, puta cum aliquis invideat bonis aliorum. Et tunc ille qui facit huiusmodi actum rectum, non dat occasionem, quantum in se est, sed alius sumit occasionem, atque ita tunc est scandalum, non datum, sed acceptum.

5. Scandalum acceptum subdividitur in scandalum pusillorum, & scandalum pharisaicum. Scandalum pharisaicum dicitur, quod procedit ex malitia, hoc est, cum quis ex odio, vel invidia, vel alia quavis prava intentione sumit occasionem peccandi ex alterius dicto, vel opere recto præter eius intentionem. Pharisaicum autem vincipit, quia hoc pacto de doctrina & miraculis Christi scandalizabant pharisei. Scandalum pusillorum dicitur, quod procedit ex insuffitatem vel ignorantia, hoc est, cum quis ex alterius dicto, vel opere recto præter eius intentionem peccandi occasionem sumit ex infirmitate vel ignorantia. Quia autem sapere tenemur impidere, ne pro-

ximus sic scandalizetur ex dicto vel facto nostro quantumlibet recto, sapere contingere potest, quod scandalum pusillorum malitiam habeat scandalii datum. Hinc sapere contingere potest, quod in scandalum pusillorum scandalum passivum non sit sine activo; cum est contra in scandalum pharisaico nunquam sit scandalum activum cum passivo; adeoque solus peccet ille, qui sic scandalizatur. His omnibus presuppositis, pro scandalio activo sit

PROPOSITIO.

Scandalum est peccatum speciale & mortale ex genere suo.

Prob. Et 1. quidem quod scandalum sit peccatum, aperie docet Scriptura pluribus locis. Sic dicitur Matth. cap. 18. *Qui autem scandalizaverit unum de pusillis istis, expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris. Ve mundo a scandalis.* Et Rom. c. 14. *Malum est homini, qui per offendiculum manducat (carnes, quamvis per se non sit illicitum manducare:) Bonum est (& quidem sic, ut contrarium malum sit & in honestum) non manducare carnem, & non bibere vinum, (neque aliud quid simile, quantumvis de se licitum facere) in quo frater tuus offenditur, aut scandalizatur, aut infirmatur.* Ratio autem est, quia cauare malum spirituale proximi, peccatum est. Sed qui scandalizat proximum, cauas malum spirituale illius. Ergo, &c.

2. Scandalum est peccatum speciale: nam, ut dicit S. Thomas hic art. 3. in Sed contra, *speciali virtuti speciale peccatum opponitur. Sed scandalum opponitur speciali virtuti, scilicet charitati.* dicitur enim Rom. 14. *Si propter cibum frater tuus contristatur, jam non secundum charitatem ambulas. Ergo, &c.* Et vero inferre proximo spirituale damnum, charitati contrarium est. Atqui scandalum infert proximo spirituale damnum. Ergo, &c. *At inquit. Proximus spirituale damnum illud voluntarie patitur.* Rep. *Hoc tantum impidere lesionem justitiae, quo non obstante, verè lèditur charitas.*

3. Scandalum est peccatum mortale ex suo genere, ut patet ex verbis Christi Matth. cap. 18. & Apostoli Rom. c. 14. & hac ratione suadetur. Omne peccatum, quod specialiter adveratur charitati, ex genere suo mortale est. Atqui scandalum specialiter adveratur charitati. Ergo ex genere suo mortale est. Dico, ex genere suo: nam propter levitatem materiae, potest esse veniale tantum.

Itaque proximus, qui scandalizatur, vel inducitur ad peccatum mortale, vel ad veniale tantum. Si primum, cum peccatum mortale proximi sit gravis ruina, est gravis materia scandalii, adeoque scandalum grave est, & peccatum mortale, nisi tam excludetur aliunde. Si secundum, cum peccatum veniale proximi sit tantum leve ruina, vel, ut loquitur S. Thomas hic art. 4. in O. sit quasi impæctio tantum, non ruina, est tantum leve materia scandalii, ac proinde tunc scandalum, quia tale, leve est, & peccatum veniale tantum. Dico, quia tale: nam dictum vel factum, quo proximus inducitur ad peccandum venialiter, & quod idcirco veniale tantum est in ratione scandali, potest ex alio capite uno vel multiplici esse peccatum mortale: nam erit peccatum mortale, si proximus ad peccandum inducitur ex gravi odio, cum gravi injuria, &c.

Dixi supra, nisi tam excludetur aliunde: nam scandalum de se grave, quia est causa gravis ruinae proximi, potest esse veniale ex inadvertentia, si nimis aliquis proximo occasionem gravis ruinae præbeat, ad hoc non advertendo, & ejus inadvertentia sit tantum leviter culpabilis. Ad quod requiriatur, ut hac inadvertentia procedat vel ex levi tantum negligentia, vel ex ignorantia penè invincibili.

Quæs. 1. Quinam dicto vel facto suo incurvant specialem malitiam scandalii?

Rep. 1. Qui directè inducit proximum ad peccandum,

dum, ex formalí intentione ut peccet proximus, incurrít specialem malitiam scandali: tunc enim vel verum est scandalum, vel nūquā est. Imò tunc est maximum scandalum quod esse potest; & scandalum diabolicum: diabolus enim directè inducit homines ad peccandum, ut spiritualiter ruant, & ruendo moriantur spiritualiter.

Resp. 2. Qui directè ad peccandum inducit proximum, non ut ruat proximus, sed propter aliquam suam utilitatem vel delectationem, incurrít specialem malitiam scandali: nam dicto vel factō illius convenit tota definitio scandali. Præterea, si non incurrít malitiam propriam scandali, certè quia non intendit illam, sed suam utilitatem vel delectationem. Atqui hoc dicto non potest: ad hoc enim ut malitia aliqua contrahatur, sufficit ut liberè fiat id quocum conjuncta est, & cognoscitur, vel saltem cognosci debet esse conjuncta. Qui autem dicto aut factō suo directè proximum ad peccandum inducit, licet non inducat nisi propter aliquam suam utilitatem vel oblationem, dicit aut facit aliquid, quocum conjuncta est specialis malitia scandali, & hoc cognoscit, vel saltem debet cognoscere: cognoscit enim, vel saltem debet cognoscere, quod proximum ad spiritualem ruinam impellere, charitati specialiter adversetur; sive propter se, sive propter aliud tantum intendatur spiritualis ruina proximi. Ergo, &c.

Resp. 3. Qui temerè coram alio dicit vel facit aliquid malum, aut speciem habens mali, quo aliis ad peccandum inducitur, incurrít specialem malitiam scandali: nam ejus dicto vel factō convenit tota definitio scandali: est enim dictum vel factum minus rectum, proximo dans occasionem ruinæ spiritualis. Præterea, ut contrahatur specialis malitia scandali, sive & cuiuscunq; alterius viri, sufficit ut si indirectè volita. Sed qui coram alio dicit, &c. vult indirectè malitiam specialem scandali: nam indirectè vult ruinam spiritualem proximi; cùm velit id quocum conjuncta est, & conjunctam esse cognoscit, aut saltem cognoscere debet. Ergo, &c. Ex his

Collige 1. Eum peccare peccato scandali, qui petet ab alio, vel consilii illi opus, quod nullo pacto exequi potest, nisi peccando. Ratio est, quia talis in estimacione morali proximum directè inducit ad peccatum: directè enim inducit eum ad actionem, quæ sine malitia esse non potest.

Dixi autem, quod nullo pacto, &c. Nam si opus aliqua ratione præstari potest inculpatè, quandoque peti potest sine scandalo, quandoque non potest. Nam si is, à quo petis opus illud, paratus est ad peccandum, & habes rationabilem causam petendi, petendo non contrahis malitiam scandali, etiam si moraliter certus sis opus nonnisi peccaminose præstandum esse, quia tunc ute ris jure tuo, neque tunc censeri caufare, sed solum justa de causa permettere ruinam proximi. Hinc gravem necessitatem patienti, qui aliter subvenire sibi non potest, licet petere mutuum ab usurario, qui petiturus est usuras. Hinc gravem de causa, v. gr. cùm de forniciis inducitis agitur, licet petere juramentum à Mahometano, qui super Alcorano juratus est.

Dixi. Si habes rationabilem causam petendi: nam sine rationabili causa petere opus, quod sine peccato non præstabitur, quanvis posse, scandalum est etiam relata ad eum, qui ad peccandum paratissimus est: petendo enim sine rationabili causa, certe non poterit permittere, sed indirectè velle & causare proximi ruinam; cui nimis, cum non habes eam permittingi causam rationabilem, occasionem subtrahere teneris ex præcepto charitatis & misericordiae. Hinc qui invitat meretricem ad fornicandum, non solum fornicationis, sed etiam gravis scandali malitiam propriam contrahit, quanquam mulier illa parata sit ad peccandum.

Jam verò si is à quo opus petitur, non est paratus ad peccandum, vel habes speciale jūs justitiae ad opus illud, vel non habes. Si primum, nec sine aliquo tuo notabili detimento carere potes illo opere,

petendo non peccas contra charitatem, nec incurris malitiam scandali, quamvis moraliter certus sis opus non esse præstandum sine peccato. Ratio est, quia tunc ex charitate teneri non potes privare te jure tuo, & is à quo rationabili de causa petis opus tibi debitum, sibi soli imputare debet, quod opus illud non præstet sine peccato. Hinc fidelis v. gr. quia speciale jūs habet petendi sacramenta à parocho, si non potest ea ab alio accipere, nec illis carere sine aliquo suo notabili detimento, saltem spirituali, potest licetè ea à parocho petere, quanvis parochum illa non sine peccato administraturum esse, certus sit moraliter.

Collige 2. Malitiam propriam scandali cum contrahere, qui coram alio dicit vel facit aliquid malum, aut speciem habens mali, nisi hīc & nūc ex circumstantiis ipsi moraliter constet, alium inde sumpturum non esse occasionem peccandi. Nam si haberet hanc moralē certitudinem, in nullo sensu dici potest velle ruinam proximi, seu proximum ad peccandum inducere. Si verò non habet, dicendo vel faciendo aliquid, quod ratione sui inductivum est ad peccatum, censetur interpretativè velle ruinam proximi, & ita proximum indirectè ad peccandum inducere. Præterea, ibi scandalum est, ubi morale periculum est, ne proximus ex dicto vel factō minus recto sumat occasionem peccandi. Atqui hīc morale periculum est, ne proximus, &c.

Collige 3. Eum specialem scandali malitiam incurrire, qui facit aliquid de se etiam omnino indifferens, sive ex formalí intentione, sive sine formalí intentione, sed cum morali periculo proximum inducendi ad malum. Nam illud quod facit, quantumvis de se indifferens, hīc & nūc malum est propter circumstantiam intentionis, vel moralis periculi ruinæ proximi. Atqui malum esse non potest propter circumstantiam, &c. nisi malitia propria scandali. Præterea, ille contrahit malitiam propriam scandali, qui directè, vel saltem indirectè proximum impellit ad ruinam. Atqui facit aliquid de se indifferens, unde proximum occasionem sumere potest ruendi, proximum ad ruinam impellit: directè quidem, si ex intentione; indirectè verò, si cum morali periculo proximum inducendi ad malum facit. Ergo, &c. Hinc aliquid de se indifferens, nec de se inductivum ad peccandum, potest esse peccatum etiam grave in ratione scandali; potest, inquam, esse, non quidem per se & ratione sui, sed per accidens, nempe vel propter pravam intentionem facientis, vel propter videntis pravam dispositionem.

Queres 2. Utrum opera bona sint aliquando omitenda, ne proximus ex illis scandalizetur?

Resp. 1. Opera bona ad salutem necessaria, quia graviter præcepta sunt, durante præcepti obligatione, nunquam omitenda sunt, propter scandalum vitandum. Hoc dicit S. Thomas hīc art. 7. in O. *Est autem in spiritualibus bonis distinguendum.* Nam quædam horum sunt de necessitate salutis, que prætermitti non possunt sine peccato mortali. *Manifestum est autem, quod nullus debet mortaliter peccare, ut alterius peccatum impedit: quia secundum ordinem charitatis plus debet homo suam salutem spiritualem diligere, quam alterius.* Et ideo ea que sunt de necessitate salutis, prætermitti non debent propter scandalum vitandum.

Dixi autem, durante obligatione præcepti: cùm enim præcepta affirmativa non obligent pro semper, contingere potest, ut præceptum aliquod affirmativum non obliget ad opus aliquod in morali periculo ruinæ proximi, ad quod lecluſo tali periculo obligaret. Hoc dicit S. Thomas art. citato ad 1. ubi post S. Augustinum ait, peccatorum punitionem, qua est actus justitiae, interdum omittendam esse propter vitandum scandalum; qui nimis interdum propter scandalum periculum, ad illam non obligat justitia.

Hac autem in re ut prudenter judicetur, utrum præceptum affirmativum obliget hīc & nūc, an non, in morali periculo ruinæ proximi, maturè consideranda est præcepti natura, gravitas, necessitas, vel utili-

238 Tractatus VII. De Virtutibus Theologicis.

utilitas, & ex his axtimandum, utrum ex diuibus, ruina scilicet proximi vitanda, & opere faciendo, alteri præpondaret.

Resp. 2. Bona opera ad salutem non necessaria, quia non sunt in præcepto, sed in consilio tantum, unde vocantur opera supererogationis, non sunt omittenda propter scandalum Pharisæorum vitandum; at propter vitandum scandalum pusillorum nonnunquam omittenda sunt. Sic responderet S. Thomas art. citato in O. ubi sic prosequitur: *In his autem spiritualibus bonis, que non sunt de necessitate salutis, videtur distingendum. Quia scandalum quod ex eis oritur, quandoque ex malitia procedit: cum scilicet aliqui volunt impedire hujusmodi spiritualia bona, scandalum concitando. Et hoc est scandalum Pharisæorum. . . . quod esse contemnendum Dominus docet, Matth. 15. Quandoque vero scandalum procedit ex infirmitate, vel ignorantia. Et hujusmodi est scandalum pusillorum, propter quod sunt spiritualia bona vel occultanda, vel etiam interdum differenda: ubi periculum non imminet, quousque redditia ratione, hujusmodi scandalum cesseat.*

Quare autem opera supererogationis interdum omittenda sunt propter scandalum pusillorum vitandum, facile ostenditur. Nam proximi ex infirmitate vel ignorantia lapsi ruinam impedire teneat præcepto charitatis & misericordiae, cum facile possum. Atqui facile possum, cum agitur tantum de omittendo opere supererogationis. 1. Enim tale opus ad salutem necessarium non est. 2. Si omittitur illud, ne proximus propter infirmitatem vel ignorantiam suam ex eo scandalizetur, tunc actum charitatis exerceo, magis meritorium, quam forer ipsum opus, quod omittit. Ex dictis haec tenetur,

Collige 1. Mulierem interdum teneri posse ad omissendum sacram etiam die festo, non quidem propter periculum scandali vagi & indeterminati, hoc est, propter periculum, ne aliqui indeterminate sit occasio peccandi mortaliter, sed ad vitandum ruinam alicuius in particulari, quem ex ejus præfencia occasionem peccandi sumptum esse ex infirmitate, mortaliter certa est: tunc enim non urget præceptum Ecclesia, quia præceptum charitatis & misericordiae prævaleret. Ad vitandum igitur hujusmodi scandalum, mulier etiam die festo à sacro abesse tenebitur semel aut iterum, non tamen longo tempore: non enim longo tempore abesse sine scandalo publico, quod præpondaret privato, inquit nec sine aliquo suo notabili danno spirituali, quod subire non teneat ad impediendam ruinam alterius, qui licet ex infirmitate, voluntariè tamen causus est.

Collige 2. Mulierem graviter teneri ad abstinentiam ab ornato, non quidem ordinario, & decenti juxta conditionem suam, sed extraordinario, & aliquo modo de se ad peccandum provocativo; atque à fortiori à notabili nuditate corporis: hæc enim esse non possunt sine morali periculo, gravis ruinæ multorum. Non potest autem non incurrire malitiam speciale scandali, qui facit aliquid inordinatum, cum tali periculo coniunctum. Fœminas itaque hujus scandali reas qui absolvunt, peccant mortaliter, nisi illæ prius se correxerint, vel saltem ferio promiserint in posterum ab ejusmodi cultu & nuditate abstinere. Porro quod hic de mulieribus indecenti cultu utentibus dicitur, dici quoque debet de iis, qui picturas vel statuas scandalosæ nudas publicè exponunt.

Quæres 3. Utrum propter scandalum vitandum temporalia bona sint dimittenda?

Resp. 1. Cum S. Thoma hic art. 8, in O. Circa temporalia bona distingendum est. Aut enim sunt nostra, aut sunt nobis ad conservandum pro aliis commissa: sicut bona Ecclesia committuntur prælati, & bona communia quibuscumque reipublice rectoribus. Et talis conservatio, sicut & depositorum, imminet his, quibus sunt commissa, ex necessitate. Et ideo non sunt propter scandalum dimittenda: sicut nec alia, que sunt de necessitate salutis.

Ratio igitur, cui bona hujusmodi non sint dimittenda propter vitandum scandalum, est quia eorum conservatio est de necessitate salutis; cum iis quibus sunt commissa, illa conservare graviter teneantur ex iustitia, cuius observatio hominibus maxime necessaria est, etiam in concurso vitandi scandali. Atqui qua sunt de necessitate salutis, non sunt dimittenda propter vitandum aliorum scandalum: ut enim ait S. Doctor art. 7. in O. Secundum ordinem charitatis plus debet homo suam salutem spiritualem diligere, quam alterius. Ergo, &c.

Confirmatur & declaratur amplius, secundum mentem S. Doctoris. Nullus debet transgredi præceptum graviter obligans, ut vitet scandalum aliorum: nam, ut ait S. Doctor loco proximè citato, manifestum est, quod nullus debet mortaliter peccare, ne alterius peccatum impediatur. Atqui homo non potest bona sibi commissa dimittere, nisi transgrediendo iustitia præceptum, quo propter ejus necessitatem graviter tenetur bona illa conservare, etiam cum agitur de vitando scandalum pusillorum. Ergo nullus debet bona sibi commissa dimittere, ut vitet aliorum scandalum; sed ut officio suo fungatur, potest & debet scandalum illud permettere.

Resp. 2. Cum eodem ibidem: Temporalia vero bona, quorum nos sumus domini, dimittere, ea tribuendo, si penes nos ea habeamus; vel non repetendo, si apud alios sim, propter scandalum, quandoque quidem debemus, quandoque autem non. Si enim scandalum ex hoc oriatur propter ignorantiam vel infirmitatem aliorum, quod diximus esse scandalum pusillorum, tunc vel totaliter dimittenda sunt temporalia, vel alter scandalum nascitur ex malitia, quod est scandalum Pharisæorum: & propter eos, qui sic scandalum concitant, non sunt temporalia dimittenda: quia hoc & noceret bono communis: darent enim malis rapienti occasio, & noceret ipsis rapientibus, qui retinendo aliena, in peccato remanerent.

Quæres 3. Quandonam vendendo, locando, commodando, donando, incurritur vel non incurratur specialis malitia scandali?

Resp. 1. Res planè indifferentes de se, quarum usus non est aliqua lege prohibitus, & quibus homines bene utuntur communiter, si vendantur alicui, qui male illis usurps est, sed omnino ignoratur esse male usurps, non incurrit malitia scandali. Nam in dubio negativo uniusquisque presumitur bonus, in iis præferti, in quibus homines communiter boni sunt. Unde venditor in casu proposito erit potest & debet presumere bonum, ad eumque re empta bene usurps. Sed qui rem de se planè indifferenter vendit alicui, quem potest & debet presumere bonum, & ea re non male usurps, in nullo sensu censeri potest velle ruinam & peccatum illius, etiam si postea male utatur ea re. Ergo, &c.

Resp. 2. Qui rem de se planè indifferenter vendit, locat, commodat, &c. alicui quem novit ea re male usurps esse, incurrit malitiam scandali. Nam in hoc casu venditor, locator, &c. merito censetur saltem interpretativè velle ruinam ementis. Quod si venditor novit emporem re empta male usurps in damnum alterius, non solum scandali, sed etiam iniustitia malitiam contrahit, quia saltem indirectè vult injuriam, quam empot re empta illatus est. Idem dic, si venditor non novit, sed solum positivè dicitur.

Resp. 3. Si res tales sunt vel ex natura sua, vel ex hominum institutione, vel propter legem aliquam prohibentem, ut moraliter timetur pravus earum usus, non possunt sine scandalo vendi, locari, commodari, &c. nisi iis, de quibus moraliter certum est, quod non sint illis male usurps. Nam qui res ejusmodi vendit, locat, &c. alicui, sine morali certitudine a quod non sint male usurps, in moralis estimatione censetur illi præbere occasionem ruinæ.

AR

ARTICULUS XVI.

De Bello, & Duello.

§. I.

De Bello.

Quæres 1. Utrum bellum gerere, sit intrinsecè malum?

Resp. Bellum non est intrinsecè malum, sed potest esse licitum & honestum. Est de fide, & probatur ratione. Nam bellum vel defensivum est, vel aggressivum. At 1, bellum defensivum licitum esse potest: bellum enim defensivum dicitur, quo vis vi repellitur. Atqui vi vi repellere cum moderamine inculpatæ tutelæ, omnia jura permitunt. Ergo, &c. 2. Bellum aggressivum potest esse licitum & honestum: nam bellum aggressivum dicitur, quod inferatur ad hostes coercendos, & vindicandas injurias illatas. Atqui illatas Reipublicæ injurias, pro quibus justa satisfactio denegatur, vindicare licitum est & honestum: est enim necessarium ad rerum publicarum pacem & incolumentem tuendam. Ergo, &c.

Quæres 2. Ad quem pertinet bellum indicere.

Resp. Bellum indicere pertinet ad supremos Principes, qui superiorum non habent in temporalibus, quales sunt Imperator Romanus, Reges, qui non sunt imperio Romano subditi, & multi Duces. Ita docet S. Thomas 2. 2. quest. 40. art. 1. in O. *Ad hoc, quod aliquod bellum sit iustum, inquit, tria requiruntur. Primo quidem, authoritas principis, cuius mandato bellum est gerendum. Non enim pertinet ad personam privatam bellum movere: quia potest ius suum in iudicio superioris profequi. Similiter autem convocare multitudinem, quod in bellis oportet fieri, non pertinet ad privatam personam. Cum autem cura reipublica commissa sit principibus, ad eos pertinet rem publicam civitatis, vel regni, seu provincie sibi subdite tueri. Et sicut licite defendunt eam materiali gladio contra interiores quidem pertributores ... ita etiam gladio bellico ad eos pertinet rem publicam tueri ab exterioribus hominibus, hoc est, a rebus publicis, vel principibus, qui in ius vocari non possunt apud superiorum; cum, ut supponitur, non habeant in temporalibus: unde ad satisfaciendum imparati, nonnisi per bellum legitima auctoritate indictum compelli possunt.*

Porro quod hic dicitur de supremis principibus, quantum ad legitimam bellum indicendi potestatem, intelligi quoque debet de rebus publicis perfectis; cum superiorum in temporalibus non habeant: secundus vero de rebus publicis imperfectis, & principibus, qui supremi non sunt: possunt enim ius suum profequi in iudicio superioris, & idcirco non magis possunt bellum indicere, quam privati. Unde si tales bellum indicenter, etiam iusta de causa, peccarent non solum contra charitatem, sed etiam contra justitiam: quia bellum indicere sine legitima auctoritate, est actus illegitimus: quare ad dannorum omnium restitutio nem tenerentur.

Quæres 3. Utrum bellum indicere & gerere Clericis licet?

Resp. 1. Praelatus Ecclesiasticus supremam habens potestatem in temporalibus, licetè potest, & sine irregularitatibus incurrente periculo, bellum indicere. Ratio est, quia sufficiens ad hoc habet auctoritatem, & hujus auctoritatis usus nulla lege sive divina sive humana prohibitus est.

Resp. 2. Per se bellum gerere offensivum clericis illicitum est, non quidem iure divino, nullum enim tale ius erat, sive in scriptura, sive in traditione; sed iure Ecclesiastico, ut patet v. g. ex cap. Clericum, dist. 50. ubi dicitur: *Clericum qui paganum occiderit, non oportet ad gradum maiorem provehi, qui carere etiam debet acquifito: homicida enim est. Nam cum difcret sive milites facili sive militibus Ecclesiæ: non*

convenit militibus Ecclesiæ militare seculo, per quod ad effusionem sanguinis necesse sit pervenire.

Rationem autem congruam hoc prohibendi clericis exponit S. Thomas 2. 2. qu. 40. art. 2. in O. ubi sic ait: *Bellica exercitia maxime repugnant illis officiis, quibus episcopi & clerici deputantur, propter duo: primo quidem generali ratione: quia bellica exercitia maximas inquietudines habent. Unde multum impediunt animum à contemplatione dizinorum, & laudes Dei, & oratione pro populo, que ad officium pertinent clericorum. Et ideo sicut negotiaciones, propter hoc quod nimis implicant animum, interdicuntur clericis, ita & bellica exercitia ... Secundo propter specialem rationem. Nam omnes clericorum ordines ordinantur ad altaris ministerium, in quo sub sacramento representatur passio Christi ..... Et ideo non competit eis occidere, vel effundere sanguinem, sed magis esse paratos ad propriam sanguinis effusionem pro Christo, ut imitentur opere, quod gerunt ministerio.*

Hanc autem obligationem per se bellum non exequendi, quæ sanè gravis est, cum sit in materia gravissima, & sub gravissimis penitentia imponatur, manifestè extendit Sanct. Doctor non solum ad episcopos, presbyteros, & diaconos, sed etiam ad subdiaconos: cum etiam subdiaconi sint deputati ad ministerium altaris: unde altari ex officio deserviunt. Quin immo videtur S. Doctor extendere obligationem illam ad eos, qui in minoribus ordinibus existunt, quod intelligendum videretur de iis, qui postquam promoti fuerunt ad minores ordines, statu suo non renunciarunt: sunt enim ex officio ministri Ecclesiæ, praeterea si beneficium habeant Ecclesiasticum: postquam enim statu suo omnino renunciarunt, videntur omnino liberi ab obligatione de qua agitur.

Porro dixi, bellum offensivum: nam defensivum non minus licitum est clericis, quam laicis: unicuius enim ius naturale concedit, vim vi repellere cum moderamine inculpatæ tutelæ, & hoc nullum ius positivum prohibet clericis, qui proinde pugnare possunt pro vita propria & patriæ defensione, quando ad id extrema, vel sicutem gravis urget necessitas. Bellis vero offensivis ex autoritate superiorum clerici possunt interesse, ut ait S. Thomas art. proximè citato ad 2. *Non quidem ut ipse propria manu pugnent, sed ut iuste pugnantibus spiritualiter subveniant suis exhortationibus & absolutionibus, & aliis hujusmodi spiritualibus subventionibus .... Et ad hoc primo fuit concessum, quod episcopi vel clericis ad bella procederent. Quod autem aliqui propria manu pugnent, abusus est.*

Quæres 4. Quid ad hoc ut bellum offensivum seu aggressivum sit iustum, requiratur præter legitimam illud indicendi auctoritatem?

Resp. Requiritur causa legitima & necessaria bellum indicendi. Hoc dicit S. Thomas hic art. 1. in O. Secundò, inquit, *requiritur causa iusta, ut scilicet illi qui impugnantur, propter aliquam culpam impugnationem mereantur. Unde Augustus dicit lib. 83. qq. super Jofue qu. 10. Justa bella solent definiri, que ulciscuntur injurias, si gens vel civitas plectenda est, que vel vindicare neglexerit, quod a suis improbe factum est; vel reddere quod per injuriam ablatum est (aut retinetur). Ad justitiam igitur belli aggressivi requiritur gravis aliqua injuria, vel quam princeps aut re publica infert, & ab inferenda cessare; vel quam princeps aut re publica intulit, & pro illata iustam absque bello satisfactionem dare renuit; adeoque requiritur gravis aliqua injuria, qua alia ratione, quam bellum inferendo, tolli, vel vindicari, aut reparari non potest.*

Ratio est, quia si propter aliquam aliam causam licitum est, alios bello aggredi, putat propter ambitionem, cupiditatem, inanem gloriam, virium vel fortitudinis ostentationem, semper bellum esset ex utraque parte iustum per se & absque ignorantia, quod est absurdum: duo enim contraria iura non possunt esse ambo iusta. Ita licetè possent homines absque ulla

240 Tractatus VII. De Virtutibus Theologicis.

ulla sua, vel reipublicæ, cuius membrum sunt; culpa, fortunis, libertate & vita spoliari, quod tamen iniquissimum est. Item princeps quilibet armis invadendo ditionem alterius, quod licet posset quoties auderet, jure belli suum faceret quidquid occuparet, atque ita uniusquisque tandem solum jus haberet ad res suas, quandiu eas retinere posset; quod profecto rapiens & excedibus portant aperire, & in maximum generis humani damnum verteretur. Sed

Nota 1. Ad justitiam belli sufficere, quod injury fiat vel principi, vel subditis ejus; nam princeps rei publicæ & subditorum suorum custos est; vel etiam federatis & amicis, iisque omnibus, qui se protectioni principis commiserunt; nam princeps jus habet vindicandi illos, si ipsi jus habent ad vindictam, & auxilium ejus expresse vel racite implorant. *2.* Fieri posse ut injury secundum se levis, gravis revera sit ratione consequentiarum, & damnorum que ex imputitate probabiliter metuuntur; & ita fieri posse ut injury secundum se levis, pura una excursio, unius oppidi occupatio, &c. sit causa sufficiens ad bellum iusti inferendum, nisi justa satisfactio maturè offertur, & acceptata exhibeatur.

Porro princeps cuius est bellum indicere, tenetur diligenter examinare causam belli indicendi; & si post diligens examen causæ, moralè habet de justitia illius certitudinem, ad quam sufficit verisimilitudo sensibiliter major, bellum potest indicere: quid enim ad hoc amplius requiras ex parte principis? Milites vero communes ad nullum tenentur examen, & vocati ad bellum, possunt & debent ire, nisi evidenter illis constet de belli iustitia. Quod si circa hoc patientur dubium aliquid etiam positivum, possunt & debent illud deponere, & velut scutulam contemnere, atque formare conscientiam suam propter principis & ejus consilii autoritatem, que ad hoc sufficiuntissima est.

Idem autem, quod de militibus communibus, dic de ducibus etiam primariis: eadem enim est ratio pro omnibus subditis, pro quibus, extra evidentiam iustitiae belli ultrè se offerentem, principis boni & ejus consilii authoritas sufficientissimum est motivum moralis certitudinis de belli iustitia. Supple tamen pro ducibus, nisi a principe vocentur ad consilium: tunc enim tenentur ad diligenter veritatis inquisitionem, ut per se liqueret.

§. II.

De Duello.

Duellum, græcè Monomachia, dicitur duorum vel paucorum certamen, ex partium consensu initum: unde differt ab eo certamine, quod inter duos vel paucos initum ex improviso & fortuito, saltem ex parte illius vel illorum, qui provocantur: unde aggressores cœteri non possunt, & jus habent defendendi se cum moderamine inculpate tutelæ, & aggressorem vel aggressores occidendi, si aliter vita sua consulere non possint; neque lege illa hoc eis prohibitum est: nam vim vi repellere cum moderamine, nulla lex prohibet, aut prohibere potest. At in duello uterque, provocans scilicet & acceptans, cœteratur & est aggressor; quod de provocante per le manifestum est, & de acceptante facile ostenditur: nullam enim vim patitur, sed voluntarie & ex condicto descendit ad pugnam: quare non purè defendere se, sed provocantem aggredi, jure merito cœteratur. His pœsuppositis, queritur utrum & quando duellum sit malum & illicitum intrinsecè?

RESPONSIO I.

Duellum, si sit auctoritate publica, & ex causa publica, non est intrinsecè malum, sed licitum & honestum esse potest.

Prob. Nam tale duellum habet veram rationem bellii, Atque bellum non est intrinsecè malum & illicitum.

tum, sed potest esse licitum & honestum; cum revera tale sit, si geratur ex auctoritate legitima, & justa causa. Ergo, &c.

Amplius. Bellum inter multos potest esse licitum ac honestum, & est, si prædictas conditiones habeat. Ergo etiam bellum inter paucos potest esse licitum ac honestum, & est, si easdem illas habeat conditiones: multitudinis enim differentia belli honestatem seu iustitiam variare non potest. Atque duellum, de quo agitur, est bellum inter paucos. Ergo, &c. Hinc

1. Ad terminandum vel etiam impediendum justum bellum, princeps licet & honeste potest offerre vel acceptare duorum vel paucorum certamen, ut paucorum periculo lis dirimatur, & majora utriusque partis damna, cœdesque pluriorum vitentur; modò tamen haec ratione causam suam in deteriori statu non ponat; quod faciet, si superior viribus victoriæ penè certam committet cum duelli incertitudine: tunc enim contra charitatem & iustitiam peccabit erga subditos. Nihilominus tamen relatè ad pugnantes, duellum licitum erit & honestum, quia fieri ex auctoritate & causa ad justum bellum sufficientibus, & ita iusti belli conditions habebit.

2. Tempore belli si quis ex hostili exercitu ex adverso stante insulter, & duellum offerat, potest licet & honeste acceptare ex ducum consensu pro causa publica: nam si ex ducum consensu multi licet & honeste possunt pro causa publica congregari cum multis hostiis, quidni & pauci cum paucis? Præterea, qui in causa proposito ex ducum consensu duellum acceptat, acceptat illud auctoritate publica, & sic auctoritate publica aggreditur hostem, quem jus habet occidendi: supponit enim justum esse bellum ex parte acceptantis? Denique duellum hoc rationem habet belli partialis, quod tam licitum & honestum esse potest, quam totale, quia tam potest iusti belli conditions habere. Cum autem re ipsa conditiones illas habeat in causa proposito ex parte acceptantis, ex parte acceptantis licitum & honestum esse manifestum est. Potuit igitur David pro causa publica ex consensu Saulis licet & honeste acceptare duellum oblatum à Goliatho.

RESPONSIo II.

Duellum quod sit auctoritate privata, ex quacumque causa fiat, est intrinsecè illicitum & in honestum.

Prob. Quia in duello uterque, provocans scilicet & acceptans, est aggressor. Ergo in duello, quod sit auctoritate privata, uterque auctoritate sua privata alterum aggreditur ad eum occidendum. Atque privata sua auctoritate alterum aggredi ad occidendum, intrinsecè malum est; cum intrinsecè malum sit, alium privata sua auctoritate occidere, extra calum necessarie defensionis vitæ propriæ, quando scilicet vis infertur, nec repellere potest nisi occidendo eum qui vim infert. Ergo duellum, quod sit auctoritate privata, &c.

Duellum igitur, quod sit ex duorum vel plurimi conventione privata, graviter repugnat iuri naturali, sed & graviter prohibetur. *1.* Jure Civili l. unic. codice de Gladiatoribus. *2.* Jure Ecclesiastico tum veteri tum novo: nam cap. *Felicitas* extra de torneamentis, quo qui singulare certamen inuenit ad virium & generosi animi ostensionem, & in eo moriuntur, etiam absolvantur ante mortem, privantur sepulcrum ecclesiastica. Cap. *Monomachiam*, *2.* qu. *5.* & ex cap. *Cura* extra de purgatione vulgari, reprobatur duellum, quod sit ad manifestandam veritatem, vel ad purgandum se ab aliquo crimine. *3.* Trid. l. *25.* cap. *19.* de reformatione, generatim proscriptuntur duella, ex privata conventione facta, ex quacumque causa fiat: *Detestabilis*, inquit Synodus, duellorum usus, fabricante diabolo introduitus, ut cruenta corporum morte animarum etiam pernicie incurreret, ex Christiano Oriente penitus exterminetur.

Ibidem Synodus ad deterrendos homines ab hujusmodi

iusmodi duellis, gravissimas infligit pœnas, quas ad privatim, seu sine patrini, socii ad id vocatis duellantes extendit Gregorius XIII. in bullâ anno 1582. edita. 1. Itaque Synodus in duello pugnantibus, & eorum, ut vocant, patrini, pœnam excommunicationis, bonorum omnium proscriptiois, & perpetua infamie ipso facto, incurram imponebit. 2. Si in ipso conflictu deceperint, eos perpetuò privat ecclesiastica sepultura. 3. Præcipit, ut iuxta sacros canones puniantur, tanquam homicide. 4. Illos eriam, qui consilium dederint, aut alia quacumque ratione ad id quemquam suaserint, necnon & spectatores, ex condito scilicet, non verò calu tantum & fortuitò, excommunicationis ac perpetuæ maledictionis vinculo ipso facto obligari.

His omnibus adde Principia constitutiones, quibus, præsertim in Gallia, sub gravissimis pœnis, adeòque sub reatu gravis culpæ hujusmodi duella prohibent. Privatum igitur duellum facientes, graviter peccant contra ius divinum naturale, contra ius ecclesiasticum, & contra ius civile. Unde sic pugnando, exponunt se morali periculo non solum mortis temporalis, sed etiam mortis æternæ, quod crimen eorum maximè aggravat.

Dices. Provocatio ad duellum privatum potest esse licita & honesta, si nimis fieri ad vindicandam gravem injuriam, quæ aliter reparari non potest. Resp. Hoc esse falsum: nam auctoritate privata vindicare injuriam acceptam, qualicumque sit illa injuria, est intrinsecè illicitum & in honestum. Ergo privata sua auctoritate alterum aggredi ad vindicandam injuriam ab eo acceptam, qualicumque sit illa injuria, est intrinsecè illicitum & in honestum. Sed qui provocat aliquem ad duellum privatum, ad vindicandam injuriam ab eo acceptam, vult privata sua auctoritate illum aggredi ad vindicandam, &c. &c. se ipsum in sua causa constituit judicem; quod iniquissimum, auctoritati publicæ injuriosum, & omni jure prohibitum est. Ergo, &c.

Provocatio igitur ad duellum privatum non potest esse medium licitè & honestè ordinabile ad ulcicendam injuriam acceptam, quantcumque supponatur hæc injuria; & cum supponitur injuriam talen esse, ut non possit aliter reparari quam per duellum, hoc perperam & pestime supponitur: nulla enim esse potest, in qua per iudicium superioris non possit sufficienter reparari honoris vel famæ laetio, nisi fortale in insipienti mundanorum hominum estimatione, cuius nulla ratio haberi, sed contemni debet.

Potest saltem duelli acceptatio aliquando esse licita & honesta, si nimis duellum accepte-

tur ad vitandam infamiam, quam non poterit aliter vitare is, qui provocatur, nisi acceptet. Resp. Hoc esse falsum. Nam 1. is qui provocatur, duellum recusando non potest incurrire veram infamiam: nulla enim vera infamia sequi potest ex eo, quod quis præligat obediens Deo, Ecclesiæ, & principi suo; sed econtra inde sequitur magna laus & gloria apud probos & sapientes, in quorum existimatione vera fama consistit. Quid autem non acceptans duellum infameatur velut ignavus apud improbos & insipientes, legumque divinarum & humarum contemptores, quorum proinde estimatio nullius momenti esse potest; hæc infamia non est nisi imaginaria infamia, adeòque nec potest esse motu licite & honeste duellum acceptandi.

2. Dato quid est qui recusat duellum, contrahat veram aliquam infamiam recusando, quod tamen manifestè falsum est, adhuc non potest licite acceptare duellum. Ratio est, quia, ut jam dictum est, in duello uterque, provocans & acceptans, est aggressor. Privata autem sua auctoritate alterum aggredi ad occidendum, vel cum periculo occidendi, intrinsecè malum est, ex quacumque causa fiat; cum alterum privata auctoritate occidere, licitum esse non possit, nisi in calu pura & justæ defensione. Is igitur qui ad duellum provocatur, non posset licite illud acceptare, ad vitandam veram infamiam, si qua incurrienda esset recusando, quanto minus poterit, ad vitandam apparentem tantum & imaginariam: præcetum cum deesse non possint multi alii modi eam laudabiliter vitandi, in occasionibus, quæ non defunt, dando certa fortis animi iudicia.

Queres. Utrum excommunicationis, quam ipso facto incurrit in duello pugnantes, & alii ad duellum aliquo pacto per se conferentes, reservata sit Romano Pontifici?

Resp. Romano Pontifici reservata esse à Clemente VIII. in bullâ, quæ incipit: Illius vices, edita anno 1592. in qua sic loquitur: Ex parte omnipotens Dei Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, excommunicamus & anathematizamus, maledicimus & execramus omnes & quoscumque, publicè vel privatim, palam vel occulte, in quibuscumque locis, modis, & formis .... singulare certamen, quod duellum vulgo dicitur, ex condito ineuntes, necnon id scelus suadentes, aut provocantes, opem, consilium, vel factorem praestantes, equos, arma, & commentus praebentes, &c. Cujus ... excommunicationis absolutionem ab alio, quam à nobis, aut pro tempore existente Romano Pontifice, pœnitentia & satisfactione congrue peracta, nisi in mortis articulo constituti, nequeant obtinere, &c.

